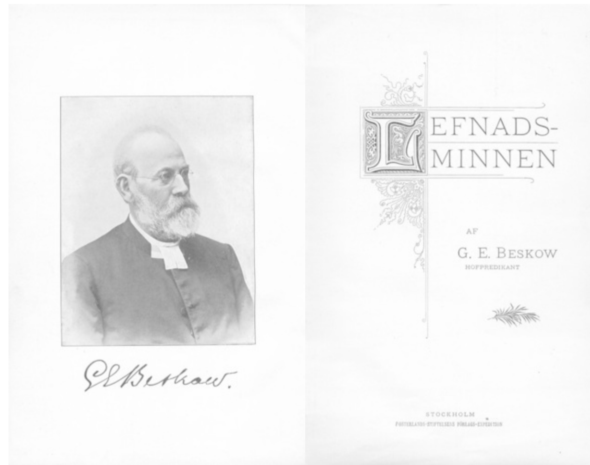

Lefnadsminnen

Förord till den elektroniska utgåvan

Dessa *Lefnadsminnen* av **Gustaf Emanuel Beskow** (1834-1899) har digitaliserats från original av Peter K i juni 2012.

Utgifv:s företal.

—

Dessa min faders lefnadsminnen äro af honom nedskrifna på lediga stunder under olika år. Ett och annat, som han antagligen ämnat skrifva om, har ej blifvit antecknadt såsom t. ex. om hans första resa till England och om hans verksamhet vid Sophiahemmet m. m. Hvad denna senare angår, så funnos endast de tal han höll vid grundstenens läggande och sjukhusets invigning. I en kortfattad not har jag därför för sammanhangets skull angifvit några data och fakta. Denna not jämte den likaledes med finare stil tryckta upplysningen, som inleder dagboksutdragen i andra kapitlet, är förutom detta företal och afslutningen det enda, som ej är skrifvet af min fader.

Stockholm 1899.

Elisabeth Beskow.

INLEDNING.

—

Det är godt att med allvar blicka tillbaka på genomlefda år och inför Gud pröfva huru man handlat därunder.

Man skall då finna mycket att bekänna och afbedja och mycket att prisa och lofva Gud för. Och då jag nu går att teckna några lefnadsminnen, hvilka ej äro ämnade att utgifvas förr än möjligen efter min död, vill jag skrifva dem inför Gud och under bön om Hans välsignelse.

I.

Något om mina familjeförhållanden.

Min fader, v. häradshöfdingen Fritz Beskow, föddes 1804, den yngste af fem bröder och son till grosshandlaren och brukspatronen Bernhard Beskow. Denne senare dog 1820, efterlämnande en stor förmögenhet åt sina söner, hvilka sålunda aldrig behöfde arbeta för sitt uppehälle, utan ansågo sig hafva mera än de behöfde. De voro allesammans godhjärtade och hjälpsamme män. Ingen af dem hade fallenhet för att spara eller ägde någon synnerligen utvecklad affärsförmåga. I dessa fall bråddes de allesammans på deras moder, min kära farmor, Anna Katarina Beskow, hvilken jag minnes som en ytterst vänlig och godhjärtad kvinna.

Min älskade fader ägnade sig ej uteslutande åt ämbetsmannaverksamheten, utan betraktade sin tjänstgöring i Hofrätten snarare som ett tidsfördrif än som en bana, på hvilken han ville komma långt. Han sysselsatte sig egentligen med jordbruk. Först köpte han Tullinge, en vacker egendom, som man ser från järnbanan i närheten af Tumba. Den synes då på andra sidan Tullingesjön i en tjusande dal, omgifven af höga berg. Här bodde vi om somrarne under mina första barnaår. När min farmor dog, 1843, öfvertog min far det präktiga Örby, den bästa af alla deegendomar min farfar hade köpt. Lyckliga voro de år vi där tillbragte. Tiden att bryta upp därifrån kom dock till sist.

Min käre faders hälsa började vackla, den kraftfulla gestalten böjas. Han fick slutligen en obotlig lefversjukdom, som slutade hans lif den 29 Aug. 1862. Han dog i Norrtelge, där han vistades på sommaren som badgäst. Min älskade moder och mina båda bröder voro hos honom. Jag hade hela sommaren full tjänstgöring i Stockholm och hade, en vecka innan min fader så oväntadt dog, rest ned till Hellestad för att besöka min fästmö. Jag fick telegram att han var sämre, men jag hann ej upp, förr än allt var slut.

Vänlig, gifmild och godhjärtad hjälpte min far alla gärna och skydde inga uppoffringar för sina söner. Nu var han död och stödet borta. Den bästa trösten emot saknaden hade vi i det hoppet, att Herren Jesus, till hvilken han vände sig såsom en förtappad syndare till sin Frälsare, hörde hans hjärtas bön och frälste honom. Frid öfver hans minne!

Min moder, Augusta Wilhelmina Beskow, född Moll, föddes 1808 och var dotter till grosshandlaren Johan Emanuel Moll.

Den andliga välsignelsen i vår familj kom till oss genom vår moder, ty hon var — så vidt jag vet — den första i hela vår släkt, som gaf Jesus sitt hjärta helt. Hvilken välsignelse en ung man har af umgänget med en kristen moder, och hvad nytta och ovärderligt gagn en lärare har af det fortsatta stödet och hjälpen af en troende moder, kan ej gärna skildras, utan måste erfaras.

Efter min faders död sålde vi Örby, och min moder flyttade till Stockholm.

Åren gingo. Jag hade min älskade moders deltagande och aldrig svalnande intresse i mitt arbetebåde i skolan och Blasieholmskyrkan samt i allt, som hände mig och de mina. Sommaren 1884, som hon tillbragte hos min broder Fritz på Skärstad, började allvarsamma sjukdomstecken visa sig. Vintern kom, och den var ganska pröfvande. En trotjänarinna, som varit i min mors tjänst alltsedan min fars död, insjuknade i lungsot och tynade långsamt bort. Hennes matmor skötte henne med stor omsorg, och få torde de kvinnor vara, som bättre passa till sjuksköterskor, än min kära moder gjorde. Vårdandet af den sjuka var dock för ansträngande, och det märktes bäst, då efter tjänarinnans död i början af Juli min moder kom i stillhet hos mig på landet. Då sjönko krafterna med ens ganska märkbart. Vi anade, att det led mot slutet, dock tänkte ingen, att detta var så nära förestående. Den 19 Aug. flyttades hon åter in till Stockholm, och på aftonen den 28 utandades hon sin sista suck.

Kvällen innan hon dog hade hon det sista andliga samtalet med en af våra närmaste vänner. Han fann henne då alldeles klar, och den tro, som hon bekänt sedan hon lärde känna sin Herre, uttalade sig äfven då.

Min älskade moder död! Jag kunde ej fatta, att det var sant. Mitt hjärta fylldes dock mera af fröjd än af saknad.

Jag visste hvart min moder gått, och jag visste att hon gått endast en tid i förväg. Vi hade så ofta och med längtan talat om hemmet, och nu var hon där.

Hennes död inträffade en fredagskväll. Jag skulle predika söndagen därpå. Hur skulle detta gå? Skulle ej känslorna blifva mig för starka, då platsen, där hon plägade sitta bakom mig, stod tom för alltid? Det fanns ingen kamrat, som jag i hast kunde få att tala i mitt ställe. Jag gick åstad i min Herres namn och kunde under min predikan med fröjd tänka på min moder, då jag talade om de eviga tingen.5

Jordfästningen ägde rum i Blasieholmskyrkan den 3 Sept. på dagen 24 år sedan min käre fader be-grafdes. Jag höll ett tal från altaret, hvarefter min broder Fritz förrättade jordfästningen. En gripande stund!

Stoftet nedsattes i vår familjegraf på Nya kyrkogården, och som denna graf är murad, såg jag åter de kistor, där stoftet af mina båda hemgångna barn inneslutes. De kära, som gå förut in i himmelen, blifva nya band, hvilka binda våra hjärtan allt fastare där hemma. Prisad vare Gud, som skänkt oss Kristus och med honom evighetens hopp!

Min kära hustru, Anna Wilhelmina Emanuelson, föddes den 20 Juni 1843. Hennes fader var teol. doktorn P. J. Emanuelson i Hellestad.

Våren 1861 firade min äldste bror sitt bröllop. Den tiden älskade jag mina böcker och hade ingen tanke på en sådan förbindelse, men bad Gud ibland under mina bönestunder att styra för mig i detta som i allt annat. Några veckor senare var jag bunden för lifvet och har sedan dess många gånger tackat Gud för den gåfva han gaf mig i min hustru.

Doktor Emanuelson, som var änkling, hade kommit till Stockholm med sina två äldsta döttrar, af hvilka Anna var den yngsta, för att fira sitt bröllop med änkefru Laurin, född Cassel. Jag blef bjuden på bröllopet som marskalk och kände mig ganska litet hågad att en vacker Junikväll stänga in mig på Phoenix. Där gjorde jag bekantskap med min blifvande maka.

Under de följande 14 dagarne var jag ofta tillsammans med Emanuelsonska familjen, och innan de reste tillbaka till Hellestad, voro Anna och jag förlofvade. Vårt bröllop stod året därpå, sista Januari 1862. Den följande 10 Maj reste vi till England för6

att där tillbringa sommaren. Den stora världsexpositionen pågick där detta år, och jag var ditkallad af Ev. Alliancen att predika för landsmän.

Ett godt stöd har jag alltid haft i min maka. Lyckliga hafva alla de år varit vi lefvat tillsammans.

Den 8 Januari 1888 afsomnade min käre, högt värderade svärfader. Han jordfästes den 17 Jan. i Hellestads kyrka, då jag höll likpredikan från predikstolen och min svåger Hammarsten förrättade jordfästningen. Sällan har jag varit med om en så gripande begrafning. Den personliga förlust min kära hustru och jag' jämte hela familjen gjort kändes djupt, och när därtill kom åsynen af en hel församling sänkt i sorg vid sin åldrige herdes bår, så var det i sanning ej en lätt sak att behärska de känslor, som rörde sig inom mig, då jag nu stod för kanske sista gången i Hellestads kyrka, där ej på långt när den församling fick rum, som så talrikt samlats till »doktorns» likbegängelse. Det var en stor och lärorik stund.

Af de fem barn Gud gifvit oss hafva två gått före oss in i den eviga hvilan, en liten flicka på sex månader och en gosse på elfva år.

Henry Emanuel var född den 14 Mars 1869. Han var ett sådant barn, som man aldrig har något emot, mild och älsklig allt igenom. Vid 5J/2 års ålder kom han in i första förberedande klassen i min skola. Hösten 1880 hade han hunnit till tredje klassen.

Då vi några dagar före höstterminens början lämnade vårt sommarställe, det trefliga Gullgrufva i Helsingland, för att resa till Stockholm, sade han:

»Jag kommer aldrig till Gullgrufva mera.»

Han liksom de öfriga barnen trifdes där så väl.1

Lördagen den 20 därpå följande November sjuknade han häftigt, men blef bättre under söndagens lopp och var uppe följande måndagen samt talade på aftonen om att han nästa dag ville gå i skolan. På tisdags morgon vid I/2 7-tiden hörde vi, att han hostade häftigt. Han hade sitt lilla rum bredvid sängkammaren. Min hustru gick då in till honom och skötte om honom på bästa vis. Kort därpå tycktes han slumra in, och vi hoppades, att allt skulle gå öfver. Vid niotiden gick jag in i hans rum för att se hur det var med honom; vi hade ej velat störa honom förut, utan ansågo bäst, att han fick sofva. När jag kom in, fann jag honom ligga i den vildaste feber, pulsens slag stodo knappt till att räkna. Jag såg, att han var dödssjuk, och jag bad min hustru komma in. Vi föllo på knä på hvar sin sida om hans säng, och jag lämnade mitt kära barn i min Herres händer. Jag brukade, medan barnen ännu voro små, ibland bedja med dem en och en. Jag fann, att detta vanligen gjorde mer intryck på dem än den gemensamma dagliga familjegudstjänsten. Han var van vid, att jag bad för honom under dessa bönestunder på tu man hand. När bönen denna gång-var slut, uppstod mellan honom och mig följande lilla samtal, som blef näst det sista jag hade med det för mig så kära barnet. Jag frågade:

»Hörde du nu, Henry, hvad jag bad för dig och var du med därom?»

»Ja», svarade han.

»Tror du på Jesus, Henry?»

»Ja.»

»Älskar du honom ?»

»Ja.»

»Vill du gå till Jesus, om han kallar dig?»

»Ja.»»Är du rädd att dö?»

»Nej.»

Så lydde det korta samtalet mellan fader och son vid evighetens portar. Och därmed föll stenen från mitt hjärta och jag tänkte: »Så tag honom då, Herre; gör som du behagar!»

Jag kände mig lugn och lycklig, men häpen på samma gång. Hvad vändning skulle sjukdomen taga, hvad lidande kunde vänta min son?

Så snart samtalet var slut gick jag efter doktorn. När han kom, blef han alldeles förvånad öfver det häftiga feberanfallet, pulsen slog 180 slag i minuten.

Hela dagen låg min käre Henry flämtande på sitt dödsläger. Jag gaf en och annan lektion i skolan på förmiddagen, men hade svårt att samla mina tankar. En gång, då jag kom in till gossen, yrade han och trodde sig vara borta och sade:

»Här är så tråkigt, jag vill gå hem igen, jag vill gå hem!»

»Vill du gå hem till Jesus, Henry?» frågade jag.

Då klarnade han genast och sade:

»Jag skulle vilja vara på jorden lite till.»

»Men om Herren icke vill det, utan vill taga dig hem nu, vill du gå då?» frågade jag.

»Ja», svarade han.

Sedan talade vi icke mera vid hvarandra. Läkaren besökte honom fyra gånger, och sista gången hade han en annan läkare med sig. Ingen räddning var dock möjlig.

Då klockan led mot nio på aftonen, kom jag in i hans sjukrum. Min älskade moder satt troget vid hans bädd och

vårdade honom. Jag visste ej, om han förnam något vidare, men knäppte ihop mina händer och bad högt, lämnande barnet i Herrens hand och badhonom snart taga det till sig. En kort stund därefter fick han ryckningar i armarne och händerna. När jag tog hans båda händer i mina, afstannade ryckningarna och han låg alldeles stilla. Ingen jämmer hördes, och andedräkten, som var helt jämn, blef allt svagare. Jag tillkallade de andra barnen och sade dem, att det var det sista, och att han höll på att somna in i döden. Det var en stund som jag aldrig glömmer. Mitt hjärta fylldes af frid och fröjd, och jag kände liksom en försmak af himmelens glädje. Jag talade tyst i mitt hjärta vid Herren och med de heliga änglar, som kommit för att hämta mitt kära barn, som jag visserligen helst velat hafva kvar, men som de ännu hellre ville hafva hem till sig. Så slumrade han in stilla och fridfullt.

Dagen förut vid niotiden på aftonen var han ännu uppe och deltog i vår gemensamma aftonbön, och nu samlades vi alla vid samma tid till aftonbön omkring hans döda kropp. Förlusten af det kära barnet var för moders- och fadershjärtat oersättlig, men gudomlig tröst och himmelsk frid rå på allting.

När jag lördagen den 27 i grafkoret på Nya kyrkogården jordfäste det älskade barnets stoft och kom till det stället i bönen, där det heter: »Du, som, på det vi ej för evigt skulle blifva i dödens våld, hafver lagt döden på din enfödde Son», for den tanken som en ljus himmelsk stråle genom mitt hjärta:

»O Gud, hvad du har gjort för oss!» Aldrig hade det försoningsoffer, som Gud offrat för världens synd, framstått mera storartadt för min själs öga än i den stunden. Vi äro i sanning dyrt köpta.

II.

Barndoms- och ungdomsåren.

Ifrån den tid jag började tänka var jag bestämd för att blifva sjöman och ingenting annat. Sedan mina bröder och jag gått två år i Klara skola, flyttade mina föräldrar 1843 till landet, till Örby, detta min barndoms och ungdoms aldrig glömda, men ofta mycket saknade hem.

Efter att där hafva åtnjutit privat undervisning blef jag på hösten 1848 gymnasist. Men ännu lefde alltjämt den brinnande hågen för sjön, och slutligen fick jag mina föräldrars tillåtelse att ingå som kadett vid Karlbergs krigsskola, dit jag kom den 9 September 1850. Vistelsen där blef dock ganska kort. Dels hade jag blifvit närsynt, dels fick jag under julpermissionen några svåra andtäppsattacker, och dessutom kom jag att svårt stöta mig med en särdeles kitslig kamrat i 4:de klassen. Allt detta gjorde, att jag enligt mina föräldrars önskan sökte mig från Karlberg i slutet af Jan. 1851. Jag började nu läsa för samme utmärkte lärare, sedermera regementspastorn Gustaf Hallström, som hade beredt mig till gymnasium. Under hans förträffliga ledning gick arbetet raskt framåt, så att jag tog studentexamen på latinlinien redan hösten 1852, oaktadt jag under vistelsen på Karlberg fått11

inhämta mer odygd än kunskaper. I parentes sagdt var Karlberg den tiden en den uslaste uppfostringsanstalt man gärna kan tänka sig.

En genomgripande och för tid och evighet betydelsefull förändring hade försiggått i mitt inre våren innan jag blef student. Jag hade vandrat utan Gud, jag var tanklös och lättsinnig och mötte på min väg många frestelser genom ännu lättsinnigare kamrater. Ifrån min barndom minnes jag dock, huru Herrens ande ofta rörde mitt hjärta och huru jag af hela min själ önskade kunna älska Gud. Dessa barndomsintryck dogo bort, och barndomsfriden försvann — den gamla vanliga erfarenheten.

Min älskade moder hade länge haft ett sökande sinne och fann till sist hvad hon sökte. Hon lärde känna både synden och nåden och fick frid i tron på sin Frälsare. Hon talade vid oss, min far och mina bröder. Jag fann snart, att hon hade rätt, men världen lekte för mig. Jag ville icke lämna den för något så tråkigt, som jag då i min okunnighet trodde det vara att tjäna Gud. Jag följde dock ofta med min älskade moder i den kyrka, dit hon plägade gå. Långfredagen 1852 hade jag följt henne till Adolf Fredriks kyrka, där komminister Janzon predikade. Jag hade gjort det för hennes skull, ty jag tyckte alltid, att tiden gick mycket långsamt i kyrkan. Jag hade dock börjat klart se, att jag vandrade på en orätt väg. Hvad jag nu kom att höra i Adolf Fredrik gjorde slag i saken, och

den dagen vändes mitt lif åt ett annat håll än förut. Af inledningen till predikan uppfattade jag ej mycket, utan tänkte mest på annat. Efter »Fader vår» begynte predikanten mycket vältaligt utläggningen af självfva ämnet. Jag hörde på och fastnade med både öra och hjärta vid den heliga sanningsström, som flö-12

dade fram öfver församlingen liksom vattenströmmen öfver en törstig jord. Talaren skildrade först Guds barn och deras härliga ställning både här i tiden och där hemma i evigheten. Han bevisade med Guds ord, att människorna kunde blifva Guds barn. Jag tänkte: Guds barn är jag bestämdt icke, ty jag frågar aldrig efter Gud.

Predikanten talade vidare om publikaner och syndare. Jag tänkte: dit hör jag, nu få vi säkerligen vår dom.

Men i stället för att höra vår dom förkunnas, fick jag med anledning af Långfredagens höga ämne höra hvad Kristus, Guds Son, gjort för syndare och ogudaktiga, huru Han själf burit och borttagit deras synd. Jag lyssnade och tog emot. Det gjorde mitt hjärta så godt. Lifvet strömmade till min döda själ. Bäst jag lyssnar som ifrigast, öfverraskas jag af att predikanten säger »Amen». Tiden hade gått så fort. Min törstande själ hade druckit lefvande vatten med fulla drag, men ville hafva mer. Jag hade förr alltid tyckt, att »Amen» kom för sent, nu kom det i min tanke allt för tidigt. Dagen därpå gick jag och köpte min första bibel, och bibeln har följt mig sedan dess.

Sedan jag lämnat Karlberg, hade jag mycket funderat på hvad jag skulle blifva, jag hade nämlig'en icke bestämd lust för något annat än sjön. Då jag nu ej kunde blifva sjöofficer, tänkte jag en tid på att gå in vid något regemente. Men efter Långfredagen 1852 funderade jag icke längre på militärvägen. Önskan att ägna mig åt det människovänliga läkarekallet växte mer och mer under sommaren, hvarför jag började studera medicin.

Många stormar gingo vid denna tid öfver mitt inre lif. Frestelser mötte från alla håll. Det blef en tid af häftiga strider. Skulle det nyvaknade lifvet13

bestå eller duka under? Jag undrar, om icke Herren särskildt uppfostrar lärare för att göra dessa dugliga till det kall Han ämnat dem till, så att de måste genomgå åtskilliga erfarenheter för att sedan kunna rätt leda och hjälpa andra, som råka i samma strider. I alla fall måste hvarje sann omvändelse gå på djupet. Hvarje hjärta, som skall blifva saligt, måste krossas först. Man måste göra en nära bekantskap med både Sinai och Golgatha. Jag vill nu förbigå dessa två års strider och skildra hur jag kom ut ur dem.

Slutet blef, att jag ansåg mig altdeles förlorad. Jag hade mist Jesus och lidit skeppsbrott på tron. I mina egna ögon var jag en affälling, och jag kände mig förtappad. Med hemska känslor gick jag mot en mörk evighet. Det var en förfärlig tid, som räckte i månader. När jag läste Guds ord, smakade det ej mera, det blott fördömde mig. När jag bad, var min bön så kall. Mitt umgänge med Herren syntes mig hafva urartat till endast en tom form. När jag var i kristna människors umgänge, plågades jag af den tanken: så hade du det också en gång, men nu har du gått bort ifrån din Herre och förlorat allt. När jag var med världsmänniskor, kunde jag ibland glömma mina hjärtebekymmer och döfva samvetsoron. Men hvad gagnade mig sådana korta stunder af glömska, då jag var öfvertygad om, att jag hade framför mig en mörk evighet. Jag gick mot förtappelsen, och om jag på vägen dit skulle upplefva många glada stunder, ja vore det ock många lyckliga år, hvad gagnade allt sådant, om slutet verkligen blef — fördömelse? Då jag en dag under denna tid med några världsligt sinnade studentkamrater deltog i en fest, yttrade en af dessa sin förvåning, öfver att jag förr umgåtts med »läsarne» i Upsala. Jag svarade då:14

»Säg' intet ondt om dessa människor, de uppriktiga ibland dem hafva det godt med Gud. De hafva frid, de äro lyckliga. Vi», tillade jag, »äro olyckliga allesammans, ty vi gå till helvetet. Hela skillnaden på mig och er är den, att jag ser hvart vi gå, ni se det icke. Och ni må ej tro, att jag har roligt, då jag är ute så här och festar, men jag gör det för att döfva mina samvetskval.»

Detta svar gaf mer än en af kamraterna åtskilligt att tänka på.

Sommaren' 1854 tillbragte jag på det alltid lika trefliga och kära Örby. Här inträffade en dag en härlig förändring i min ställning. En af mina bästa vänner, Bernhard Wadström, var ute hos oss till middagen. Jag pinades som vanligt, då han och min kära moder talade i andliga ämnen. Jag satt där tyst och tänkte: detta har äfven du ägt,

men förlorat. På aftonen, då Wadström skulle fara, kom han in i mitt rum och sade till mig:

»Du går oviss och vet ej hur du har det med din Gud, Gustaf; detta är ej bra.»

»Jag är icke oviss alls, jag vet att jag har öfvergifvit Gud och åter gått till synden. Jag är en affälling», svarade jag.

»Låt vara att så är», medgaf han, »men Gud har gåfvor för de affälliga ock. Gå därför till Honom ig'en. Fall ned för Honom redan i afton, bekänn att du gått bort, men att du nu kommer tillbaka och gifver Honom ditt hjärta, d. v. s. gifver så som du kan gifva, nämligen att du beder Honom åter intaga och framgent behålla det. Och kom sedan i håg», tillade han, »att du har gjort upp din sak med Gud.»

När Wadström gått, tvekade jag en stund, men jag tänkte på den nådige Herren och Hans mångaiS

löften, och jag sjönk ned på mina knän inför min Gud. Min stumma tunga började tala och jag bekände allt. Mitt hjärta öppnade sig för min Gud, och Hans nåd sken in däri. I mina egna ögon var jag förtappad, syndig och ovärdig vida mera än jag kunde skildra det. Men Gud, min himmelske Fader, hade sett allt, och därför var det så lätt att för Honom bekänna, och jag kunde i denna stund tro, att Han förlät, ty Kristus hade på korset fullkomnat allt. Det var en stund så rik och lycklig. Gud stötte icke bort mig, jag fick komma igen. Jag fick frid i den stunden, frid för sista gången. Årtionden ha gått sedan dess, men friden räcker än. Och årslånga erfarenheter hafva gifvit mig det fasta hoppet, att Herren, trots all min vidlådande brist, icke öfvergifver mig, utan frälser mig till sitt himmelska rike.

Wadström hade berättat mig, att han och brodern Wennersten talade två gånger i veckan, onsdagar och söndagar, på Rosenii sal vid Johannes Östra Kyrkogata. Det var en tisdag Wadström hade besökt oss på Örby. Jag brann af längtan att råka den käre brodern och berätta honom huru jag nu hade det. Jag vandrade därför på onsdagsmorgonen af till fots från Örby genom hela staden till Blå Porten på Djurgården, där Wadström var informator för källarmästar Klingbergs barn. Vi hade en god stund tillsammans. Jag kände mitt hjärta så fullt. Guds nåd var så stor, den hade räckt till för mig, den räckte till för alla. Jag längtade att få vittna därom. Det blef därför bestämdt, att jag skulle tala på Rosenii sal samma afton kl. 6. Det var en stund jag ej glömmer. Jag talade öfver Ef. 2:dra kapitel. Detta blef den egentliga början till min verksamhet. Jag hade då ännui6

ej bestämt mig för att blifva präst, men beslutet därom fattades ej många veckor efter den onsdagen.

Jag hade predikat redan förut, innan jag kom i det mörker jag ofvan beskrifvit. Första gången jag talade var ottesången i Brännkyrka 3:dje Böndagen 1853. Jag hade då skrifvit predikan, men som jag kunde början utantill, begynte jag tala utan att se ned i konceptet, och sedan glömde jag bort det och mig själf och hela världen, så stort tyckte jag det var, att offentligen få vittna om hvad jag i ensamheten då redan lärt mig älska. Jag räknar det för en lycka, att jag aldrig kom att läsa upp en predikan från predikstolen, ty enligt mitt förmenande binder detta anden. Det fria talet har en helt annan verkan än det bundna. Hvad som går från hjärtat, det träffar hjärtan. Jag har uppfattat saken så, att jag bör predika till och icke för mina åhörare. Härmed vill jag icke uttala någon slags dom öfver dem, som skrifva och läsa upp sina predikningar. Jag är dock viss om, att min kallelse var att tala och icke att läsa mina.

Att bereda sig på predikningar är en annan sak än att skrifva och läsa upp dem. Jag skref alltid mina de första å¾3n, men läste icke upp en enda af dem alla. Jag läste igenom dem några gånger och satte upp hufvudpunkterna på ett papper, som jag tog med mig. Första gången jag kom att predika blott efter utkast var Kristi himmelsfärdsdag 1855. Rudin kom till mig dagen förut och bad mig tala i hans ställe uti Lägga och Estuna församling. Jag svarade honom, att jag icke hann skrifva en predikan på några timmar. Då gaf han mig ett utkast och nödgade mig att fara. Detta var särdeles väl sammansatt och mycket tankedigert. Ifrån den tiden har jag alltid predikat efter utkast.'7

Utom ofvannämnda ottesång höll jag äfven under sommaren 1853 några bibelbetraktelser på Örby. Folket kom ganska mangrant tillsammans och lyssnade uppmärksamt, till en stor del i följd af att koleran i början af Augusti utbrutit i Stockholm. Döden kom oss, så att säga, närmare än vanligt. Sedan blef jag tyst, min tunga förblef

bunden till dagen efter den afton, då mitt hjärta fick frid med Gud igen.

Jag var nu så lycklig. Af egen erfarenhet kunde jag tala. Jag kunde i sanning säga: »Jag är den förnämligaste ibland syndare, men mig är barmhärtighet vederfaren.»

Nu brann jag af längtan att få för andra kungöra det evangelium, som gjort mitt eget hjärta så lyckligt. Några veckor efter dessa erfarenheter blef det därför beslutadt, att jag skulle blifva präst. Nu först kände jag, att jag kom in på min rätta lefnadsbana.

Tillägg till 2:dra kapitlet.

Dagboksutdrag.

Efter G. E. Beskows död hittades i en af hans lådor en af honom skrifven dagbok från vintern 1854—55. Denna dagbok var troligen af honom själf sedan länge bortglömd, ty ingen af hans närmaste visste något om den förr än efter hans död. Den låg ej bland hans lefnadsminnen, och det var aldrig hans tanke att offentliggöra några utdrag ur den, men utgifv. anser sig dock kunna göra det, då ett litet urval af dessa dagboksanteckningar — nedskrifna som de äro af den 20-årige ynglingen utan tanke på att någon skulle komma att läsa dem — på ett lefvande och omedel-

bart sätt återgifver hans själstillstånd vid denna tid, då han begynte bereda sig till sitt blifvande lefnadskall. Man får ock af dem en inblick i hans hjärtas förtroliga samlif med Gud, hvilket var den dolda källan till hans för alla uppenbara troslif.

Den 8 Sept. 1854.

Många och växlande hafva mitt lifs erfarenheter varit. Men under alla dess skiften har Herren dock varit med mig, han har visat mig att jag i mig själf är idel elände, synd och uselhet, men i honom raka motsatsen. O, hvad Herren är stor och härlig! När jag den sistförflutna våren, som jag tillbragte i Upsala, vände mig bort ifrån honom och följde djäfvulen och mitt eget onda hjärta, så gick han efter mig såsom en god Herde, som icke vill öfvergifva det bortlupna fåret, utan går efter det till dess han finner det, då han för det tillbaka med glädje och helår alla dess sår. Ack, dyre Frälsare, låt mig alltid få ligga i din famn, vid ditt trogna bröst!

Ända till denna tid har jag ämnat bli läkare, men nu har jag nedlagt dessa studier och börjat läsa på prästexamen, och måtte jag icke hafva gjort det på eget bevåg, utan måtte det vara Herrens vilja! Ack, jag vill öfvergifva hela världen och helt hängifva mig åt min Frälsare, ja, jag vill ägna hela mitt lif åt hans tjänst, åt att predika hans härliga evangelium för mina arma medäterlösta. Måtte Herren Jesus gifva mig i rikligt mått sin Helige Ande, så att jag blifver skicklig därtill, och mätte han bevara mig i alla de frestelser och alla de strider, i hvilka jag ännu skall komma! Ja, det är på honom endast jag litar, och »de, som hoppas uppå Herren, de skola icke komma på skam», det har han själf sagt.

Den 13 Sept.

På eftermiddagen gick jag kl. 6 upp på Rosenii sal, där jag talade öfver 3:dje kap. af Johannes i:sta Epistel.

Det är nyttigt att få lära sig, att man blott är ett redskap i Herrens hand och ingenting annat. När Herren är med en med sin nåd och sin ande, o, hvad det då är härligt att få förkunna hans ord! Ack, måtte Herren väckaJ9

och bibehålla hos mig en brinnande lust att förkunna hans ord, och måtte han gifva sin nåd, att jag icke, om jag än får röna motgång understundom på den vägen, låter modet falla, utan oförtrutet går på i Herrens Jesu namn.

Den i Okt.

På aftonen gingo Wadström och jag tillsammans ut till Örby, och jag tror, att jag aldrig gått den vägen och känt mig så lycklig som den gången — det var ingen stormande glädje jag kände, men det var en stilla frid. Vi talade hela vägen om vår dyre Kristus och hvad skatter vi hade i honom, och liksom Jesus icke lät de båda lärjungarne,

som vandrade till Emaus samtalande om honom, gå ensamma, så lät han icke oss heller göra det, utan var med oss och gjorde våra hjärtan brinnande.

Tack för denna dag, min dyre Frälsare! Bevara mig allt framgent och genomträng mig helt och hållet med din Helige Ande!

Den 9 okt.

Ack, i dag har det varit mycket svårt, synd och uselhet utan tal ha velat trycka mig till jorden, och djäfvulen har ofta hviskat i mitt öra: »Du är visst ett Guds barn, du som är sådan.» Jag är en rö, som drifves hit och dit af hvarandra korsande vindar. Men Jesus, du är dock mitt enda, enda hopp, min kraft är uttömd, min styrka bruten; om du icke hjälper mig, så väntar mig snart ett evigt helvete, därför, Herre, älskar du mig, så hjälp mig!

Den 14 Okt.

På aftonen, när jag blef ensam på mitt rum, så föll jag ned för Herren och samtalade med honom en lång stund. Jag har icke på länge haft en så skön stund, som jag då hade, och det kunde icke nog förödmjuka mig att finna det Herren, oaktadt jag hela dagen tänkt på annat än på honom, när jag så godt som af en händelse föll ned för honom, så öfverhopade mig med sin nåd och kärlek, som han gjorde den gången. Tack, min gode Gud, för denna sköna stund jag fått hafva i ditt sällskap! Ack, att jag rätt20

kunde besinna hvad min frid tillhörer och oftare gå till dig i bönen. Ja, Herre, bevara mig du i den farliga värld, hvari jag lefver, och hjälp mig igenom alla de frestelser, som ännu vänta mig.

Den i 7 Nov.

Jag har nyss kommit hem från Evangeliska Alliancen, där jag hade' särdeles roligt. Först gjorde doktor Fjellstedt bön, hvarefter han talade en stund öfver Mattei 13. Därefter läste Melander upp några bref, som voro ganska märkvärdiga, hvarefter Möllersvärd berättade sina äfventyr på Åland, där han en tid varit såsom missionär, och det var märkvärdigt att höra huru Herren var med honom ocli räddade honom från så många faror, som där hotade.

Sedan gjorde Wadström och Möllersvärd bön, hvarefter en psalm sjöngs och vi åtskildes, som jag tror, alla belåtna med vår afton.

Fast jag hört så mycket skönt Guds ord, är jag nu helt kall och trög. Jag är en rö, som drifves hit och dit, men Herren är dock ännu mitt enda hopp, och honom allena vill jag tillhöra och älska. Jag vill strida i min Jesu kraft. Jag är dock ett Guds barn, fast det svagaste af dem alla. Det känns bra sorgligt, att jag aldrig skall hinna ur fläcken, utan jämt stå på samma laga ståndpunkt. Ja, allt skönt och dugligt jag äger, så är det hvad jag har hos Kristus, i mig själf har jag intet. Ack, Herre Jesus, tänd tron i min själ, gif mig en brinnande lust att verka för mina medmänniskors eviga väl, gif mig din Heliga Anda!

Söndagen den ig Nov.

Strax på eftermiddagen gick jag in i mitt rum och stängde till dörren om mig samt knäböjde inför min Gud, och bland annat så bad jag honom så innerligt om att han på . eftermiddagen riktigt ville genomtränga mig med sin Helige Ande, samt att hans ord verkligen måtte komma in i mitt hjärta. När jag sedan var i Adolf Fredrik och hörde Janzon, så grep ordet mig alldeles märkvärdigt, och hvarje ord Janzon sade trängde djupt ned i min själ, och jag kände mig så saligt uppvärmd af Jesu kärlek. Då kom jag att tänka pä hvad jag bedit Herren om, innan jag gick21

hemifrån, och jag blef riktigt förödmjukad af en sådan bönhörelse.

Den 7 Dec.

Jag tycker, att jag på den senare tiden blifvit liksom ryckt närmare min Frälsare, jag har fått nåd att mera flitigt än förr umgås med honom i bönen och i ordet. Käre Jesus, du vet att så snart du tager din hand ifrån mig, så är det ute med mig, blif därför hos mig ständigt!

Hur härligt är det icke att följa en sådan Frälsare! Den smala vägen är visserligen smal, men utmed densamma framväller nådens älf sina rika, friska flöden, på det alla vandringsmännen där skola vederkvicka sig.

Den 29 Dec.

På eftermiddagen gick jag upp till en af mina nationskamrater, med hvilken jag hade ett längre, ganska lifligt samtal. Han, den arme, satte förnuftet högre än bibeln, d. v. s. högre än Guds ord, och Jesus kände han icke alls, utan ansåg honom blott såsom en människa, ehuru högre utrustad än andra. Hvilken stor förblindelse det råder hos människorna i allmänhet! Ack om alla visste hvad det vill säga, att Guds ende Son blifvit människa för att lida och dö för våra synder, då skulle de jubla och fröjdas öfver att höra till det släktet. Tack, min Jesus, att du låtit mig födas som människa här på jorden; jag är visserligen den uslaste af alla, men jag är dock köpt med ditt blod. Ja, min käre Herre Jesus, jag är din, din egendom!

Den 30 Dec.

När jag kom hem och befann mig ensam på mitt rum, passade jag på tillfället och talade en stund med min Jesus, som var mild och kärleksfull som alltid.

Skall jag komma att kämpa en god trones kamp och behålla segern, eller skall jag höra till de olyckliga, som börja i anden och lykta i köttet? Det förbjude Gud!

Den 1 Jan. 1855.

Ett nytt år har gått in. Hvad det bär uti sitt sköte, vet allena min och Jesu Fader. Men hvad som än under22

dess lopp må hända mig, måtte jag dock icke falla ur nåden i Kristus. Ack, min Jesus, lägg på mig hvad som helst, endast jag aldrig mister dig. Du har så bevarat mig under det nyss tilländalupna året och visat dig så kärleksfull och långmodig, att mina erfarenheter under dess alla skiften borde vara mig en säker borgen för att jag äfven skall blifva bevarad under detta nya år.

Den 7 Jan.

På eftermiddagen gick jag och hörde Rosenius. Bland annat yttrade han att, liksom Jesu föräldrar sökte honom i sällskapet och togo • för afgjordt att där finna honom, så göra människorna under vår tid. När de se den stora syn-dasäkra hopen vandra fram på den breda vägen, finna de lätt, att det är farligt att vara med i det sällskapet, och sälla sig därför till dem, som de se vandra på den smala vägen. De taga för afgjordt, att Jesus är med i sällskapet, och bekymra sig föga om att se till, om de själfva verkligen behöfva och äro bekanta med Frälsaren. Här anförde han Jesu förfärliga liknelse om de tio jungfrurna. Märk — de gingo alla tio till bröllopet, men blott fem blefvo insläppta — de hade alla lampor, men det var skillnad på lampornas inre. O Gud! Gud bevara mig! Detta lifvet har en förfärlig vikt, ett förfärligt allvar, och detta besinna dock så få.

Upsala den 3 Febr.

På eftermiddagen begåfvo Wadström och jag oss klockan V, 7 till Velin, där flera andligt sinnade studenter samlades. Jag talade öfver den 1 :sta af Davids psalmer. Jag har i sanning stort skäl att tacka Herren för den aftonen, ty jag fick en djupare blick in i mitt eget fördärf än jag förut haft.. Man borde glädja sig lika mycket öfver Herrens tuktan, som öfver den glädje, hvarmed han stundom fyller hjärtat, ty båda delarne visa dock, att Herren bryr sig om en.

Den 20 Febr.

På förmiddagen som vanligt läst Novum. På eftermiddagen gingo vi till fru Carlsson, där Rudin skulle hålla bibelförklaring. Bland annat yttrade han, att Jesus är Guds härlighets sken och hans väsendes rätta beläte, att Guds2 3

härlighet och skönhet liksom återspeglade sig i honom, på. det att Gud må hafva någon att få älska, och som kunde älska honom tillbaka. När han sade detta, kom jag att tänka på hvad det vill säga, att Guds Son är vår borgesman inför Fadern, att Gud sålunda måste älska alldeles oändligt högt dem, som komma till honom i Jesu

namn. Käre Jesus, förena mig med dig på ett oupplösligt sätt!

Den 25 Febr.

I dag är det min födelsedag, jag har nu lefvat 21 år på jorden, och det är ungefär 3 år sedan jag första gången hörde lifsens dyra ord, hörde och fattade i mitt hjärta, att Jesus är död äfven för mina synder.

I afton skall jag tala på en konventikel, som skall äga rum hos Vidman. Var med mig, du käre Jesus, och gif mig i rikligt mått din Helige Ande. Jesus, hjälp mig!

På aftonen. Jag är nyss hemkommen från Vidman. Jag talade öfver senare hälften af /pde kap. af Apg. Gud är bra underlig i sin kärlek och långmodighet, som kan vilja begagna en så usel och eländig varelse, som jag är, till att förkunna hans ord.

Den 22 Mars.

På aftonen voro vi bjudna till fru Arntz. Rudin skulle komma dit och hålla bibelförklaring, men kom icke, hvarför jag blef anmodad att göra det. Jag talade öfver i:sta psalmen. Jag fick i afton kanske mer än någonsin erfara huru beroende man är af Herren, när man skall förkunna Guds ord. Ack, måtte jag blifva ett redskap i min Jesu hand och blott ett redskap.

Den 3 April.

I dag hafva W. och jag packat in våra saker, emedan vi i morgon, om Gud vill, tänka resa till Stockholm (öfver Påskhelgen).

Denna tid i Upsala har varit särdeles rik på erfarenheter, och jag tycker mig märka, att jag blifvit ryckt Herren liksom litet närmare.n

Den 5 April.

På förmiddagen var jag och hälsade på åtskilliga af de kära vännerna i Stockholm. När jag kom till Rosenius, bad han mig öfvertaga lokalen på söder och tala där under helgdagarne, hvilket jag lofvade att göra med Guds hjälp.

Den 16 April.

På morgonen tog jag afsked af de mina och begaf mig till diligenskontoret för att därifrån medfölja deligensen till Upsala. Bland passagerarne var en komminister, — — — hvilken är mycket illa känd för sitt oordentliga lefverne. Under vägen började han att på det häftigaste fara ut mot läseriet och i synnerhet var han uppretad på Rosenius, om hvilken han sade en hel mängd saker, som icke voro sanna. Slutligen ansåg jag mig icke böra tiga, helst som några af dem, som voro med, visste att jag hör till dem, som kallas läsare, hvarför jag började säga mitt omdöme om saken och vederlade en hel mängd saker, som voro alldeles falska, hvilka komministern hade yttrat med afseende på Rosenius. Diskursen blef ganska liflig och räckte nästan ända tills vi kommo fram.

Den i 7 April.

I dag klockan omkring 12 dog studeranden Modin. Han sjuknade i feber en vecka innan vi foro till Stockholm. Sjukdomen öfvergick sedan till tyfus och slutade hans lif. Han hade under sin sjukdom ofta yrat och varit sanslös, men när någon talade i andliga ämnen med honom, var han alldeles redig.

På eftermiddagen gick jag till honom för att ännu en gång få se den käre broderns drag. Han såg mild och vänlig ut såsom alltid, och dödens allvar var utbredt öfver hans ansikte. Det är underligt att stå vid en hädangången broders stoft, och det är skönt att ined trons ögon skåda den härliga segern midt i det stora nederlaget. Det är ju blott den gamla människan, som i döden blifver nedslagen, och den nya människan får sedan lefva evigt befriad från syndens bojor. Jesus, fyll mitt hjärta med din Helige Ande och mätta mig med dig själf, du som är den rätta födan för en odödlig ande!^5

Den 18 April.

I dag har jag haft åtskilliga härliga samtal med min innerligt älskade Jesus. Hvad han är öfversvinnerligen stor i

sin oändliga kärlek till syndare — till mig!

Jag gick en stund på kyrkogården bland grafkullarne och talade med Herren. Tänk, när min stofthydda skall hvila i en graf — o, då är min förklarade ande hos Jesus, ty jag är hans egendom, som köpt mig med sitt blod. Honom måste jag tillhöra i lifvet, honom mäste jag tillhöra efter döden.

Den 20 April.

O, att jag skall dragas med ett så svårt och ondt kött, som skall strida mot min ande och hindra mig från att älska Jesus så som jag skulle vilja. Men Jesus har gjutit sitt blod, just därför att mitt och alla människors hjärtan äro så i grund fördärfvade. Tack, käre Jesus, för allt hvad du gjort för min själs frälsning och ännu fortfarande gör. Jag är din, ty du har köpt mig — du är min, ty du älskar mig och hafver själf gifvit dig åt mig. Och du hafver sagt, att du är förklarad i mig. Vi äro oupplösligt förenade med hvarandra. Hvad jag är lycklig, så eländig jag än är! Tack, min Jesus, jag kan så länge jag är på jorden icke säga mera; men när jag en gång i himlen får förmåga att lofva dig, skall jag icke vara sen att instämma i din segersång. Tack, min älskade Jesus. Nu är ju allt väl oss emellan? Ja, säger du, ty jag har dött för dig och förvärfvat dig en snöhvit skrud. — Min Jesus, jag vill tala med dig så länge jag lefver, och vandra inför dilt ansikte så länge jag här är. Besegla mig, min Gud, med löftets Heliga Anda!

Den 22 April.

I dag gingo Beijer och jag till skrift i domkyrkan. Jag hade ganska mycken glädje af denna nattvardsgång. När jag kom hem från kyrkan, gick jag en lång stund fram och åter i mina rum och talade med Herren, och sedan läste jag ett stycke ur Luthers predikan och hade härligt i umgänge med min försonade Gud och med min älskade Jesus.

På eftermiddagen kommo några kvinnor från Vaksala till mig och bådo mig läsa Guds ord för dem. Jag lästeLuthers predikan för i dag, och sedan talade jag med dem hvad Anden gaf mig, och vi hade en ganska skön stund i umgänget med hvarandra och med Herren.

Den 23 April.

I dag kom Wadström hit från Stockholm. Han berättade mig, att jag står (hånfullt) omtalad både i »Folkets röst» och i »Söndagsbladet», därför att jag i Påskas hållit bibelförklaring på lokalen på söder. Det var ganska eget, ty det var första gången jag stod utmålad i någon tidning, men troligen blir det ej den sista.

Den 6 Maj.

Nu är denna dag, dess växlande skiften borta och ligger som en dröm bakom mig. — Dagarne ila undan, och evigheten nalkas med hvarje timme. Den stunden, då jag skall ställas inför ditt ansikte, närmar sig allt mer och mer. Kära min Jesus, låt mig därför få hvila i din famn och luta mig mot ditt hjärta, som brister i dig af evig förbarmande barmhärtighet och kärlek till mig arme, afskyvärde syndare!

Den 9 Maj.

På morgonen hade jag ett ganska härligt samtal med min Jesus. All kraft består dock i umgänge med honom, ty när vi få vara i hans sällskap, då stilla sig alla frestelsestormar, och hjärtat vidgas af himmelsk glädje.

III.

Studentåren till prästvigningen.

En andans fläkt blåste denna tid i Upsala. Ej så få af studenterna blefvo däraf berörda. Vi hade utaf hvarandra ett godt stöd i striden mot allt, som ville hindra utvecklingen af ett kristligt lif. Det var ej så vanligt då som nu att höra talas om konventiklar och missionsmöten, och folk hade de allra vidunderligaste begrepp om det i de flestas tanke så förfärliga och nedriga »läseriet».

Då man sålunda blef rätt illa brännmärkt i forna vänners och kamraters ögon, kändes det så styrkande att finna nya, som med glädje delade den smälek, hvilken medföljde korsets bekännelse. Där knötos vänskapsband för evigheten. Åtskilliga, ja ej få af dessa dyra bröder hafva redan gått hem till Herren; de flesta af dem äro ännu kvar i striden. En och annan af dem vi då hälsade som bröder har affallit ifrån tron, öfvergifvit sin Herre och återgått till världen.

Några af professorerna inom teologiska fakulteten samlade studenterna omkring sig i förtroliga aftoncirklar, där vi dels lärde känna hvarandra och dels fingo mycken uppbyggelse af andliga samtal. Så råkade jag strax i början af min studenttid hos dåvarande2$

professorn, sedermera biskopen Beckman de fleste af mina blifvande stridsbröder: Wadström, Lundborg, Rudin, Feltström, Jonsson m. fl.

Vid denna tid stiftades en liten förening bland de troende studenterna, hvilken hade sina sammanträden hvarje lördags afton till gemensam uppbyggelse. Det var en stor välsignelse, att, då veckans arbete var slut, få samlas med bröder kring Herren, när sabbaten gick in. Den, som först kom upp med tanken på denna förening var Modin, en i tro och helgelse bland oss mycket högt stående kamrat. Vi samlades första lördagskvällen i hans hem. Han gladde sig så hjärtligt åt den kära syskonkretsen och väntade en god frukt af den lilla föreningen, som också blef till mycken välsignelse. Den fostrades, växte och blef upprinnelsen till den sedermera s. k. teologiska föreningen. Länge fingo vi dock ej räkna Modin, själfve stiftaren, som medlem. Kort efter sedan en af hans vänner, studenten John Hen-schen, aflidit i feber, insjuknade han i samma sjukdom och bortrycktes ur vår krets af den. Jag minnes ännu hvilket mäktigt intryck hans fridfulla död gjorde på oss och huru vi, djupt gripna, samlades kring hans stoft och med kärlek och saknad talade med hvarandra om den käre, hemgångne brodern.

Jag kom att nämna John Henschen. Han var son till rådman Henschen i Upsala, en ibland de första i den staden, som bekände Herren. Dennes hus var en samlingsplats för de troende och upplåts till konven-tiklar redan på den tiden, då sådana sammankomster nästan alltid stördes af uppretade och larmande skaror. Han var en tid ledare af den andliga rörelsen i staden. Det gick då mycket fritt till; hvem som ville talade. Henschens valspråk var: »Frihet i stat, frihet i familj, frihet i kyrka » Han slog öfver, men han var öppen

^Ê29

och rättfram och kämpade ärligt för sin öfvertygelse. Frid öfver hans minne!

Ett annat hem vill jag omnämna, där mången troende student hämtade rik välsignelse. Det var hos änkefru Thilda Carlsson. Hon var en fridfull, allvarlig kristinna, lika evangelisk som djupt helgad. Hennes umgänge skänkte alltid frid och kraft. Hon var en af de få människor jag känt, som ständigt var så att säga samlad. Jag fann henne aldrig förströdd, aldrig utåtvänd. Ett evighetsskimmer låg alltid utbredt öfver henne. Ett kort samtal med henne var ofta tillräckligt att samla mig, när jag var förströdd, stärka mig, när jag var svag. I hennes hem samlades vi ofta till bönemöten och Guds ords betraktande, och hade vi i kyrkan eller på någon bönesal blifvit uppbyggda, hände det ej sällan, att vi efteråt kommo tillsammans hos henne för att tala om och påminna hvarandra hvad vi hade hört. Hon afsomnade i frid för några år sedan i Stockholm och är nu hos sin Herre, som hon så mycket älskade, och som ännu mer älskade henne.

De lärare vi hörde och hade mesta uppbyggeisen af voro Tören, Beckman och Hultkrantz. Bland studenterna, som vid denna tid började predika, var Rudin utan gensägelse den främste. Gigantiska voro hans gåfvor, brinnande hans nit och heligt hans sinne. Den af kamraterna, som när han först började uppträda hade — så vidt jag förstod. — de minsta predikogåf-vorna, var Hans Jakob Lundborg. Men han var en seg, ihärdig dalkarl på samma gång som en trosstark bekännare. Han höll i och uträttade mycket, mycket. Alltid var hans ande vaken, alltid uttänkte han något, som skulle kunna gagna Guds rike. Evangeliska Fosterlandsstiftelsen var en af de stora tankar Gud nedlade allra först i hans hjärta. Den käre, trofaste30

Hans Jakob Lundborg, den ihärdige, oförtröttade kämpen, han hvilar nu ut hos sin Herre.

Flere af de troende studenterna talade både i kyrkorna i och omkring Upsala och på enskilda sammankomster.

Den första högmässa jag predikade var i Gamla Upsala kyrka.

Wadström och jag bodde tillsammans första året i en dubleit, sedan i en våning på tre rum vid Öfre Stallgatan. I vår sal, som var ganska stor, höllos två gånger i veckan konventiklar, då vi talade turvis. Dessutom använde vi salen till fäktsal och musiksalong, då flere af våra troende vänner där öfvade sig i piano-och fiolspel samt sång. Den lilla föreningen, som Modin hade bildat, firade äfven sina lördagssammanträden där.

Konventiklarne i vår sal voro talrikt besökta, och vi blefvo ej där störda af folk, som kommo för att föra oljud, hvilket annars hände då och då på andra lokaler den tiden. Jag minnes t. ex. ett sådant tillfälle hos en snickare Bergholm. Jag hade talat en stund, då fem karlar inkommo i rummet, tydligen i afsikt att störa oss. Jag fortsatte emellertid trots deras oljud, hvilket dock icke var synnerligen högljudt så länge föredraget räckte; men när allt var slut och jag sagt amen, började fyra af dem högt svärja och förbanna och rusade sedan på dörren. Men den femte hade redan, kort efter det de alla inkommit, skilt sig från de öfriga och stått uppmärksamt lyssnande till hvarje ord. När nu de andra under hotelser och förbannelser rusade på dörren, gick han fram till bordet, vid hvilket jag stod, räckte mig sin hand och sade:

»Tack skall han ha! Jag har aldrig hört sådant förut och aldrig varit med om sådana sammankomster, men med Guds hjälp skall det icke blifva sista gången.»3i

Hans bekännelse var en rik ersättning för de andras hån och begabberi. Evangelium uppväcker fiendskap eller tro.

Mäktiga voro de andliga rörelser, som vid denna tid pågingo i hela vårt land. Skaror vaknade till besinning och började fråga efter vägen till lifvet, de blefvo omvända och begynte tjäna Herren. Det kändes lätt att tala snart sagdt på hvarje ort, ty det fanns öfverallt hungrande hjärtan. Den tiden var det ett hjärta och en själ bland de troende och en andens gemenskap, som ej stördes af några lärostrider. Sådana uppkommo dock ganska snart och gjorde samma skada, som de alltid gjort.

Den första strid, som begynte skilja hjorden, gällde barndopet.' Några ^bröder hade blifvit baptister och ansågo som sin plikt att bibringa de öfriga det nya ljuset. De dömde hårdt dem, som icke följde med, och blefvo i sin ordning hårdt bedömda af dem, som förkastade deras lära. Striden mellan s. k. lagiska och s. k. evangeliska började äfven snart, och de kristna blefvo med afseende på denna fråga delade i tvenne från hvarandra bestämdt skilda läger. Kommo så härtill de kyrkliga tvisterna, och delade de troende i kyrkliga och frikyrkliga. Längre fram, några år efter Rosenii död, uppträdde lektor Waldenström med sina läror och åstadkom den sorgligaste splittring i de troende kretsarne öfver hela landet.

Då jag på våren 1855 efter slutad termin återkommit hem från Upsala, använde jag några veckor af ledighetstiden att uppmärksamt läsa »Scrivers själaskatt», en lektyr af hvilken jag hade det största gagn. Jag kände hvilken stärkande föda min själ fick. Jag läste det ena innehållsrika bladet efter det andra och talade med Gud därom. När jag läser Guds ord,32

talar Gud till mig, när jag beder, talar jag till Gud. Genom att så utbyta tankar med den Högste lär jag känna honom och den han sändt, och denna kunskap är evinnerligt lif.

Sommarmånaderna 1855 tillbragte jag med mina föräldrar i Söderköping vid dess kallvattenkuranstalt. Där voro flera troende samlade, och vi hade många goda och uppbyggliga stunder med hvarandra. Men sällan har jag sett världen uppträda så fientligt som där. Evangelium träffade månget hjärta och detta uppretade i synnerhet några af de många ungherrarne, som funnos bland badgästerna. Det väcktes till och med förslag inom brunnsdirektionen att all a »läsare^ skulle förvisas från brunnen, men doktor Lagberg, den lika älsklige som frimodige brunnsläkaren och grundläggaren af hela badanstalten, kullkastade förslaget med de o:-den:

»Då både katoliker, judar, muhammedaner och hedningar hafva fritt tillträde till brunnen, så hafva läsarne det ock.»

Första tiden hade vi våra konventiklar i en stuga nära brunnsparken. Den blef snart otillräcklig, så att mera än

halfva församlingen måste sitta utanför på gården och predikanten stå vid fönstret. Dessa möten höllos två till tre gånger i veckan. En dag fick jag höra, att de fientliga bland brunnsgästerna hade beslutat att på våldsamt sätt störa den nästa sammankomst vi ämnade hålla. Jag vände mig då till doktor Lagberg och frågade, om han kunde skaffa mig en rymligare och mera passande lokal. Han upplät sin egen våning och bad mig begagna den. När detta blef kändt, strömmade dit så godt som hela badsällskapet. Jag höll sedan sammankomster i doktorns våning, till dess pastor Lammers ifrån Norge kom till. 33

Söderköping, ty då började han tala, och för honom, som var både pastor och främling, uppläts brunnskyrkan.

Jag vet mig aldrig hafva hört en predikant med större begåfning än Lammers. Han framstod för oss alla i hela sitt sätt att vara, i sitt predikande och i sina samtal som en den ståtligaste Herrens kämpe. Efter hans andaktsstunder i brunnskyrkan gingo alla badgästerna på brunnsgården inbegripna i de lifligaste samtal öfver hvad han sagt.

Jag nämnde, att det fanns en brunnskyrka i Söderköping. Den var hög och rymlig, byggd af trä. Där samlades brunnssällskapet morgon och afton hvarje dag, då prosten de Besche uppläste någon bön, och hvar gång vi kommo ut från bönestunden, uppstämde musiken på direktionens befallning någon munter vals eller galopp. Denna kyrka användes äfven, hur otroligt det än låter, till ballokal. Vid sådana tillfällen tillkännagaf de Besche efter slutad morgonbön, att aftonbönen inställdes den dagen i anseende till att det på kvällen skulle blifva bal i kyrkan. Vid dessa danstillställningar drogs ett skynke öfver altaret och predikstolen, och bänkarne flyttades kring väggarna.

När det blef fråga om att Lammers skulle predika i kyrkan, ville direktionen ej gärna gå in därpå, men gaf med sig, då doktor Lagberg yttrade:

»Som ni, mina herrar, äro så liberala, att ni upplåta kyrkan till konserter, baler och teatraliska föreställningar, kunnen I väl ej neka att upplåta den till Guds ords förkunnande, hvartill den egentligen är byggd.»

Doktor Lagberg hade då och då samtalsmöten i sitt hus, där viktiga evighetsfrågor diskuterades. Han

var en man, som ärligt sökte sanningen och ville att så många som möjligt skulle blifva vunna för den.

Så pågick striden hela sommaren, mången förbittrades och mången vanns. De fientligas ovilja ökades dagligen och tog sig äfven uttryck i åtskilliga mycket simpla förnärmelser, som jag dock ej närmare vill beskrifva. Men det var en god tid, den troende hopen var så enig, och kärleken växte.

Från Söderköping gjorde min moder och jag ett fjorton dagars besök på det vackra och ståtliga Stensnäs hos grefve Adolf Stackelberg. Kändt är huru helt denne ädling gaf hjärta och tjänst åt sin Herre, hvilken han troget följde till sin mänskligt att tala allt för tidiga bortgång — nej, hemgång.

Innan jag går vidare i min berättelse, ville jag nämna något mer om pastor Lammers. Han föreföll mig och alla vännerna i Söderköping som en den mest mogne lärare vi någonsin sett eller tänkt oss. Jag för min del märkte så godt som ingenting af den högmodets ande, som dock sedan kom honom på fall. Jag blef därför mycket Öfverraskad, när jag en tid längre fram hörde Rosenius säga:

»Stackars Lammers, det går aldrig bra för honom; han talar numera i sina bref för mycket om hvad han har sagt, hvad han har lärt och hvad han har gjort. Hans eget "jag1 har blifvit för stort.»

Jag trodde då, att Rosenius öfverdref; det visade sig dock sedan, att hans farhågor varit grundade. Lammers ville försöka upprätta en egen församling i Skien i Norge. Han gjorde så ock, men hvad det led så stötte han sig med denna och gick själf ut ur den, och sedan blef han tyst. Det förr så välsignelserika vittnet vittnade ej mera. Han blef en skugga af sig själf. Några få år innan han dog råkade jag honom35

i Stockholm. Han kom upp till mig en söndagsmiddag och tackade för predikan, som han samma dag afhört i Blasieholmskyrkan. Min kära moder var hos mig för tillfället, och vi hade med honom ett sorgligt samtal. Vi förstodo hvarandra ej längre. Huru han hade det med sin Gud till sist, känner jag ej, men hans bild står framför

mig såsom ett varnande minne, hvar gång jag tänker på honom. Gud hjälpe oss hvar och en!

På hösten for jag tillbaka till Upsala och fortsatte mina studier. Tiden delades dock mellan läsning och predikande. Så gick äfven året 1856. I början af vårterminen 1857 tog jag dimissionsexamen och i slutet af samma termin praktiska examen och prästexamen. Jag var då färdig att prästvigas, men eden hindrade mig, jag vågade ej svära den. Alltid har jag haft en viss fruktan för eder. Studenteden aflade jag icke, emedan jag ansåg det omöjligt att hålla densamma, såsom den var då stiliserad. Det, som föreföll mig svårast vid prästeden, var löftet att »offra alla sina själs- och kroppskrafter åt sitt ämbete». Jag förstod ej, hur detta kunde vara möjligt.

Efter afslutad kurs i Upsala for jag i början af Juni hem till det alltid kära Örby. Jag kände mig så tacksam mot Gud, som bevarat mig under de fem studentåren och dragit mitt hjärta till sig samt välsignat mitt arbete, så att den kurs, som fordrades för mitt inträde i kyrkan, nu var fullbordad och jag var färdig att prästvigas, när helst jag blef viss om att jag borde det.

En tilldragelse, som inträffade omedelbart efter min hemkomst, vill jag omtala, innan jag går vidare i min berättelse. Befallningsmannens dotter, en flicka om 13 år, låg döende i häftig feber, och hvarje eftermiddag vid femtiden fick hon så svåra plågor, att hon36

oafbrutet höj'de gälla skrik. Jag fick höra om henne samma dag jag kom hem. På eftermiddagen gick jag till henne. När jag varit inne en stund, satte hon sig upp i sängen och höjde det ena hjärtskärande skriet efter det andra, och föräldrarne, som stodo med tårade ögon kring hennes bädd, sade mig:

»Nu fortsätter hon på detta sätt till i morgon bittida.»

Jag kände mig gripen i min själs innersta af medlidande både med henne och med föräldrarne. När hon skrek som svårast, lade jag min högra hand på hennes heta panna och ropade i mitt hjärta tyst till Gud, att han skulle hjälpa det stackars barnet och taga bort hennes plåga. Inom loppet af två minuter lade hon sig stilla ned på sin hufvudkudde och insomnade. Jag passade då på att gå, ty jag ville ej höra ett sådant hemskt skri en gång till, så upprörd kände jag mig. Jag gick direkte upp på mitt rum, föll på knä för Herren och utgöt för honom mitt hjärta, anropande hans hjälp för det lidande barnet. Jag hade mycket svårt att tro på bönhörelsen och föreställde mig hela tiden, att flickan åter börjat skrika som förut. Herren hör dock äfven böner, som frambäras af ett troende hjärta midt under dess strid med otron. Ännu passar det alltjämt att säga vid tillfällen, då man begär hjälp af Herren: »Herre, jag tror, hjälp min otro!»

Efter bönestunden i mitt rum gick jag åter ned till den sjuka och väntade att få höra henne skrika. Jag mötte då hennes fader, som tog mig i sina armar och med tacksam förvåning sade:

»Nu ligger hon alldeles stilla och sofver lugnt.»

Jag gick då med detsamma upp till mitt rum igen, föll ned för Herren, bekände och beklagade min37

otro, men prisade hans oförtjänta, nådiga och trofasta hjälp. Några dagar efter denna tilldragelse återfick den sjuka sina plågor, och föräldrarne sände efter mig. Jag bad då på samma sätt som sist, och efter några få ögonblick somnade hon lugnt och stilla. Sedan återkommo icke plågorna mera under de veckor hon ännu lefde. Att bedja om hennes lif vågade jag icke, utan bad Herren göra efter sin egen vishet och godhet. Jag kunde heller ' icke bedja på annat sätt för två af mina egna kära barn, som Herren tagit hem till sig.

På sommaren 1857 fick jag af Evangeliska Fosterlandsstiftelsen uppdrag att göra en missionsresa till Vestmanland, Nerke, Värmland och Dalarne och på samma gång öfvervaka dess kolportörers verksamhet. Jag lämnade Örby med dess behagliga fridfullhet i början af Augusti och kom tillbaka i slutet af November, efter att hafva gjort en vidsträckt och på skiftande erfarenheter rik färd.

Förhållandena voro då för tiden bra olika mot hvad de sedan blifvit. Då fanns ännu det s. k. kon-ventikelplakatet af 1726, som förbjöd andliga sammankomster, där kända och okända fingo tillträde, och som belade öfverträdelse med straff af böter eller fängelse. De andliga rörelserna voro då tämligen nya och ofta groft misskända. Läsare ansågos som idel skrymtare af sämsta slag. Striden mellan dem, som anammat evangelium,

och dem, som förkastat det, var mycket het. En kringresande predikant fick därför röna å ena sidan de största bevis på kärlek och välvilja och å andra sidan hat och bitterhet. Det var då ej som nu för tiden en förbittrad kamp mellan de olika andliga lägren, utan en ganska stor enighet rådde ännu bland dem, som bekände Kristus, och alla som gjorde3«

detta på allvar, förföljdes af världen med samma förbittring, alla s. k. läsare dömdes lika strängt.

Märkvärdig var den andliga rörelse, som pågick nästan öfverallt. Stora skaror samlades, så snart en andaktsstund blef pålyst. Den, som for omkring för att predika, kunde färdas fram genom hela landskap, kallad från ställe till ställe af efter ordet hungrande skaror. Jag reste under den missionsfärd jag nu beskrifver i öfver tre och en half månad utan att stanna länge på något ställe, och hela färden kostade ej mer än 150 kronor, ty för det mesta bodde jag hos vänner och skjutsades af dem långa sträckor. Men så fick jag också hafva litet hur som helst, och det hände ej sällan under resan, att jag ådrog mig förkylningar genom ouppvärmda rum, kalla sängkläder och fuktiga lakan. Den astma, som jag då och då ehuru ej ofta lidit af ända från mitt åttonde år, kom — kan jag säga — först i gång under denna resa. Jag led däraf ganska mycket, särdeles om nätterna. Det var ej så litet ansträngande att predika om dagarne en eller två gånger och sitta uppe i andtäppa större delen af natten. Denna sjukdom har följt mig genom lifvet, och det har händt mycket ofta, att jag i månader ej kunnat ligga afklädd en enda natt, utan måst sitta vaken, under det hvarje andetag kostat mig verklig ansträngning. Det enda medel, som lindrade anfallen, var tobaksrökning, och under loppet af mer är tjugu år vågade jag aldrig" någon kväll gå till hvila utan att hafva rökt minst två pipor. Det fortfor så ända till jag var öfver 51 år, då sjukdomen släppte så mycket, att jag kunde få lägga mig som en annan människa utan att först en timme eller par röka, hosta och draga tungt efter andan. Gud vare lof för allt, så väl för sjukdomen som för lindringen däri!39

På min resa bodde jag i flera prästgårdar och mötte på många ställen stor gästfrihet och mycken vänlighet. Här och där träffade jag själasörjare, som voro mönster för rätta herdar. Men ännu oftare fann jag kyrkoherdar, som voro likgiltiga för sin hjord, och ej så sällan sådana, som voro afgjorda fiender till Guds folk och på allt sätt stodo emot och försökte utsläcka det andliga lif, som uppblomstrat i deras församlingar. Mot mig personligen visade dock prästerna i allmänhet mycken vänlighet.

En bland de lekmän, som på denna tid verkade för Guds sak med stor kraft och välsignelse, var brukspatronen Olof Hedengren på Riseberga. Hos honom uppehöll jag mig några veckor. Han hade byggt ett missionshus på sin egendom. Det var ett af de första i vårt land och blef just färdigt medan jag var där, så att jag fick vara med om dess invigning. Jag talade dels där och dels i trakten under min vistelse på Riseberga. Hedengren var en kristen, som prydde sin Mästares lära i alla stycken. Han predikade själf med stor begåfning och mycken andekraft. Vårt broders- och vänskapsband räckte för lifvet. De sista åren af hans lefnad, då han var medlem af andra kammaren och vistades i Stockholm under riksdagarne, voro vi mycket tillsammans, och från predikstolen i Blasieholmskyrkan såg jag alltid hans kraftiga gestalt på läktaren, där han hade sin plats.

Hedengren hade varit artilleriofficer och sedan han lämnat tjänsten tillbragt flera år på resor i främmande land. Den tiden lefde han, efter hvad han själf sade, blott för att njuta. När han tröttnat på det kringflackande lifvet, kom han hem, gifte sig och slog sig ned på sin egendom Riseberga och blef en af Sveriges skickligaste och mest företagsamma jordbru-4o

käre. Men ännu kände han ej Herren. Så gingo åtskilliga år. Han var en lycklig familjefar, en kraftig och arbetsam landtbrukare och för många ett mönster. Då kommer hastigt och oväntadt ett väldigt slag, som för honom på allvarliga tankar. Inom loppet af omkring två månader dogo alla hans fyra barn.

»Hvad menar du, Gud?»

Så lydde frågan, som den förkrossade fadern vid denna ömmande förlust ställde till den Gud han dittills föga frågat efter. Denna tidpunkt blef en vändning i hans lif. Han blef en lefvande kristen, en sann och oförskräckt bekännare af Jesu namn och tjänade Herren troget ända till sin död.

Från Riseberga for jag till Karlskoga i Värmland, och predikade under loppet af några veckor där samt i Bjurkärn

och Grythyttehed. I dessa natursköna trakter blåste den tiden en mäktig Andens vind. Många hade vaknat till besinning' och blifvit födda på nytt, men mången motståndare reste sig med bitter fiendskap mot det nyvaknade andliga lifvet. Särskildt var detta fallet i Grythyttehed. Jag hade rest dit på uppmaning af brukspatron Mitander på Alquitterns bruk, hvilken sade mig, att befolkningen där var af en vild natur och väl behöfde höra Guds ord.

Jag hade utlyst en sammankomst i en härlig skogstrakt invid en liten koja, där en troende kvinna bodde. En stor folkskara hade samlat sig på ett högt berg under trädens skugga. På något afstånd syntes djupt under oss en bergsjö med klart vatten och höga stränder. När jag började bibelstunden, märkte jag att alla de närvarande männen hade sina hattar på sig. Men så småningom togs den ena hatten af efter den andra, till dess alla hufvuden voro blottade, och med uppmärksamhet tycktes alla lyssna till ordet om Herren Kristus.4i

Mot slutet af föredraget blefvo vi dock störda på ett högst obehagligt sätt. En man, som först då anlände, går med stora steg rakt fram till mig, hyttar åt mig med sin knutna hand, svär öfver mig, förbannar mig och ber mig draga till nedersta afgrunden. Han hotar att »hjälpa» mig, innan dagen slutar, och tillägger:

»Kamrater, har jag så det tyr.»

Därpå lämnar han sammankomsten och går sin väg, svärjande och skrikande af alla krafter.

Det blef en stor uppståndelse i hela den lyssnande skaran, och flera af de närvarande beskrefvo mannen såsom särdeles vild och oregerlig, »förtjuster», såsom de uttryckte sig. De försäkrade, att han skulle söka göra mig något ondt.

När jag afslutat sammankomsten och befann mig i stugan ooh intog en enkel aftonmåltid, hörde vi ett bösskott aflossas i grannskapet, men ingen visste hvad det betydde. I sällskap med en kolportör, som varit med vid mötet, gick jag senare på aftonen genom en skog till gästgifvaregården, där jag hvilade öfver natten. Här fick jag förklaring på skottet, som vi hört. Tre karlar, som åhört föredraget och förbittrats öfver mannens uppträdande, följde obemärkt efter honom, när han gick, för att se hvad han ämnade företaga sig. De fingo då se honom gå in i sin stuga och strax därpå komma ut igen, bärande en bössa och i sällskap med sin son, en fullvuxen dräng, längre än fadern. Han styr sina steg just till den skog jag skulle gå igenom för att komma till gästgifvaregården. De trenne männen gå då fram på vägen mannen till möte och fråga honom om bössan var laddad, hvartill han nekar. De taga emellertid bössan och undersöka henne, och då de finna henne laddad, afskjuta de skottet. Det var det skottet vi hört. Sedan42

sönderslogx» de bössan bit för bit. Då mannen ville hindra detta, grepo de honom och stoppade ner honom ända till halsen i den ofvan omtalade bergsjön, hvilkens strand vägen följde. När de sänkt ned honom i sjön, fordrade de, att han skulle lofva aldrig störa någon andlig sammankomst vidare. Då han ej ville gifva detta löfte, tog en af dem en stör och mattade därmed ett slag åt hans hufvud. För att skydda hufvudet lyfte han då upp armen, på hvilken slaget föll med sådan tyngd, att han ej vågade trotsa dem längre, utan gaf det begärda löftet. När därpå både hans son och hans hustru rusade på dem för att hjälpa honom, doppade de äfven dessa i sjön för att svalka dem.

När jag fick höra hela denna bedröfliga historia, blef jag underlig till mods. De nya vännerna jag vunnit och hvilka uppträdde till mitt försvar, syntes mig väl raska i sina beslut och handlingar, och min fiendes sinne måste af den behandling han undergått hafva blifvit ännu mera retadt.

Dagen därpå skulle jag resa förbi hans stuga, som låg ej långt från gästgifvaregården. Som det ej var godt att veta hvad ondt han ännu kunde hafva i sinnet, beslöt jag mig för att besöka honom på morgonen innan jag reste. När jag kom in på gården, stod han utanför stugan och badade sin arm i kallt vatten. Nu uppstod följande samtal:

Jag: »God dag.»

Han: »God dag.»

Jag: »Hvad är det åt armen, den ser svår ut?»

Han: »Ja, di slog mig i går, de rackarna.»

Jag: »Jag har hört det, och det var rätt ledsamt, att så skedde; men jag har nu egentligen kommit hit för att fråga hvad jag gjort er för ondt, då ni i går önskade mig till nedersta helvetet?»43

Han: »Jag visste inte, att det var magistern; jag trodde det var en kolportör, och dom är jag arg på.»

Jag: »Ar ni arg på kolportörerna, så har ni lika mycket skäl att vara arg på mig, ty jag lär detsamma som våra kolportörer. Men låt oss nu stiga in, så få vi talas vid litet mera.»

När vi kommo in i stugan, stodo både hustrun och sonen därinne, och på en bänk låg bössan i bitar. Jag frågade, om jag ej fick betala bössan, men han svarade nej, ty han ämnade stämma dem, som slagit honom och förstört bössan, och de skulle få plikta för båda delarne, menade han.

Jag satt sedan en lång stund och talade med familjen om just samma saker, som jag hade predikat om dagen förut. Och vi skildes som goda vänner.

I detta samma Grythyttehed anlade Hans Jakob Lundborg ej långt därefter en kolportörskola.

Jag reste vidare genom Vestmanland åt Dalarne till och predikade dels i kyrkor och skolsalar, dels i fria luften eller i enskilda rum. På hela resan träffade jag blott på ett enda missionshus, det som Hedengren byggt på Riseberga; de tusental, som nu finnas, äro af senare år.

I Vestmanland stannade jag något längre i Lindetrakten, där jag då, liksom många gånger förut och sedan, tillbragte särdeles angenäma dagar på Bohrs och Vedevågs bruk i brukspatron Richard Ehrenborgs och baron Axel Sparres hem.

Jag predikade, som nämndt är, nästan dagligen och fortsatte så färden uppåt genom norra Vestmanland till Vesterdalarne så långt upp som till Ytter-Malung, där jag vände för att fara ned till Falun.

Aftonen innan jag- skulle resa, -talade jag i en stor sal i Ytter-Malungs gästgifvaregård. Salen var44

full af dalfolk, så packad som den kunde bli. Mot slutet af föredraget trängde tre personer sig fram ända till platsen, där jag stod. De hade sina hattar på sig, och den ena af dem såg mycket vild och förtretad ut. Han satte armarne i sidorna och såg på mig med föraktfulla blickar. Gästgifverskan, som var en styf och stor dalkulla, tog fram några stolar och bjöd dem att sitta, och detta gjorde hon på ett så bestämdt sätt, att de lydde henne och sutto stilla, till dess föredraget var slut. När sången tystnat, reste sig en af dem och sade:

»Förlåt mig, hvem har skickat ut herrn? Det är väl katolikerna kan jag tro?»

»Om jag vore katolik, skulle jag väl ej vara så angelägen att sprida bibelkunskap ibland folket, då katolikerna förbjuda bibeln», svarade jag.

Då blandade sig en tredje person i samtalet och sade:

»Kanske jag får i egenskap af länsman fråga hvad som berättigar herrn att resa omkring och hålla sådana här tal?»

Jag svarade, att jag hade mitt pass (jag hade nämligen af försiktighet tagit med mig ett sådant på denna resa). Han bad då att få se det, hvilket jag sade att han kunde få, om han följde mig upp på mitt rum. Han och den förut omtalade mannen, som var landtmätaren i trakten, och några personer till följde mig till mitt rum. Här började landtmätaren ösa öfver mig en hel massa de råaste skällsord, oupphörligt hyttande åt mig med sin knutna hand. En snäll troende dalgosse, som stod vid min sida, sade, under det landtmätaren vredgades som mest och förbannade mig till både kropp och själ:

»Det är alldeles, som det står i skriften: Jag skall sända eder såsom får ibland ulfvar,»45

Den vilde mannen blef häröfver ännu mera förbittrad och for ut i häftiga ordalag värre än förut.

Nu inträdde flera bönder på en gång, och jag blef orolig, då jag först trodde, att dessa kommo för att taga mig i

försvar, i hvilket fall jag befarade, att ett slagsmål skulle uppstå. Jag blef dock snart lugnad, då en bonde steg fram och frågade i ovänlig ton:

»Duger inte våra präster, herre?»

»Jag har inte talat ett enda ord om edra präster», svarade jag.

Nu var mitt rum uppfylldt af endast fientligt sinnade människor med undantag af den nyss omnämnde ynglingen, och skulle någon förgå sig, så var det motståndarne. Jag lät nu den uppretade landtmätaren hålla på en stund med sina okvädingsord, utan att svara honom. Men slutligen tröttnade jag och frågade i tämligen bestämd ton:

»Hvad heter herrn?»

Han drog sig då tillbaka och svarade:

»Det gör detsamma.»

Jag tillade: »Jag undrar ej på, att ni ej vill säga ert namn. Ni har här i mitt rum och i vittnens närvaro förorättat mig och utslungat mot mig en hel mängd svåra beskyllningar och vill nu draga er undan.»

Han blef allt mera spak och gick slutligen sin väg, åtföljd af alla de andra och af länsmannen, som för att morska sig inför de öfriga sade några ovänliga ord, om att jag skulle akta mig att bryta mot konventikelplakatet. Och därmed var detta uppträde slut. Dagen därpå anträdde jag min färd nedåt Falun genom Vesterdalarne och predikade här och där i socknarna. När jag en afton anländt till ett gästgif-veri och, efter att hafva beställt rum för natten, promenerade på gården, kom en kulla och bjöd mig in46

till gästgifvaren, som var riksdagsman och nu hade en liten fest för grannarne i anledning af att han följande dag skulle resa till riksdagen. När jag kom in, fann jag ett dryckeslag bestående af värden, kyrkoherden, länsmannen, en försupen f. d. länsman, en kapten, en löjtnant och några bönder. Hvar och en hade framför sig en stor toddy. Jag bjöds också på en sådan, men betackade mig. Snart kom jag i samtal med kyrkoherden om andliga ting. Han vände sig ifrån sin toddy, som tycktes genera honom något litet, och vi talades vid i vänligaste ton.

Efter en stund blandade sig dock f. d. länsmannen i samtalet, som genast fick en annan vändning. Han började utfara på det häftigaste mot läsarne. Slutligen vände han sig direkt till mig och sade bland annat:

»Det var en läsaredj—1, som hette Beskow, som for igenom vår socken för några veckor sedan, och då han vid bron öfver älfven mötte skolbarnen, utdelade han läsarskrifter åt dem; var det ni, det?»

Då jag svarade, att jag farit igenom socknen vid den tiden upp till Vesterdalarne och att jag utdelat skrifter åt en skara barn, började han utfara i de gräsligaste otidigheter, förföljde mig hela kvällen och under måltiden med sina svordomar och okvädingsord. Jag svarade ingenting, emedan jag ansåg honom tämligen otillräknelig, men jag förvånade mig mycket öfver, att hvarken värden eller någon annan tillrättavisade honom. Jag fick dock sedan veta, att mannen var känd såsom så vild, att de väntat ett uppträde, om de sagt något. Slutligen hviskade emellertid kyrkoherden honom något i örat, hvilket verkade lugnande, så att han tystnade till sist.

Det kändes rätt underligt att gång på gång blifva47

på detta sätt riktigt nedskälld. Jag ville dock ingenting annat än sprida kunskapen om det evangelium, som gjort mitt eget hjärta så lyckligt. Men fiendskapen mot sanningen är stark i världen, Guds rike är ett rike stadt i strid. I alla tider går vår härlige konung fram, omgifven af stridsbuller, i evigheten omklingas hans tron af härskarornas samstämmiga lof. Lida vi med, så skola vi med regera. O, hvad har ej Kristi församling lidit under flydda tider! Huru stilla är ej allt nu mot då!

Jag uppehöll mig några veckor i Falun och i socknarna där omkring. Jag predikade i Falu kyrka. Kära minnen har jag från uppehållet i den trakten. Det är på somliga ställen lättare att predika än på andra,, och detta är säkerligen beroende af det olika behofvet hos åhörarne. Det föreföll, som om det gick en frisk andens fläkt öfver Falubygden. Bland minnena från den trakten har jag ett, som är rätt egendomligt.

Jag hade kommit till Stora Tuna och gästade ett dygn hos församlingens åldrige kyrkoherde, d:r Ekenstam, som var mycket vänlig. Han var tjänstledig, och en ung vice pastor skötte församlingen. Denne visade sig icke. Dagen efter min ankomst till Tuna for jag från prästgården till en nämndeman, som hette Stenberg, där en bibelstund var utlyst och där jag skulle stanna öfver natten för att dagen därpå resa vidare.

Då bibelstunden, under hvilken mycket folk varit samladt, var öfver, och Stenberg och jag stodo på förstugukvisten och samtalade, kom en kulla, som såg mycket förskräckt och andfådd ut, springande in på gården och sade: sOj, oj! Länsman och fjärdingsman komma springande i gatan där nere för att ta herrn!»

I detsamma kommo tvenne väldiga gestalter in-/

4§

rusande på gården och fram till oss. Den ena, som var länsmannen, sade flämtande:

»Har Stenberg främmande?»

»Falle har jag det!» svarade denne.

Länsmannen sade till mig:

»Är det herrn, det?»

»Ja.»

»Har herrn hållit någon andlig sammankomst här?»

»Ja, den är nyss slut.»

»Då får jag i egenskap af länsman fråga, hvad som berättigar herrn att resa omkring på detta viset?» Jag svarade, att jag hade pass, som visade, att jag hade rättighet att-resa.

När han sett passet, svarade han: »Detta berättigar herrn till att resa, men alls inte till att stanna och hålla några bibelförklaringar. Och nu skall jag läsa upp hvad jag har.»

Han tog därpå upp tvenne plakat, som han med stor kläm uppläste efter hvarandra. Det ena var undertecknadt Pastors Embetet i Stora Tuna och var af följande lydelse:

»Som till Pastors Embetets kunskap kommit, att resepredikanten Beskow ämnar hålla andliga sammankomster i Stora Tuna, så uppmanas Kongl. Befallningshafvande att med honom förfara efter laga stadgar.» Det andra var undertecknadt Landshöfding Geijerstam i Falun och lydde så:

Som till Landshöfdinge Embetets kunskap kommit, att vinkelpredikanter husera i socknarna kring Falun, så uppmanas Kongl. Befallningshafvande att på kallelse af vederbörande presterskap infinna sig på ort och ställe, upplösa sammankomsten och på fångskjuts föra predikanten öfver länsgränsen.»

När han med barsk stämma uppläst dessa båda49

ämbetsskrifvelser, betraktade han mig för att se hvad verkan de hade gjort på mig. Saken föreföll mig helt komisk, och jag frågade: »skall jag resa strax, eller får jag vänta till i morgon bittida, ty till dess har jag beställt skjuts?»

Han svarade, något flat och betydligt lugnad: »Ja visst går det an att vänta till i morgon.»

Och därmed skildes vi åt.

När jag dagen därpå for förbi vice pastorns bostad, stod han på sin trappa för att med egna ögon se att den farlige »vinkelpredikanten» verkligen reste sin väg.

Missionsresan slutade i Enköping, hvarifrån jag på ångbåt, efter fullbordadt värf, for till Stockholm och Örby, dit jag återkom i medlet af November.

En dylik resa med täta predikningar både uppmuntrar och tröttar. Man behöfver sedan en tid af hvila. Mycket

hade jag dock lärt. Stor brist hos mig själf, stor nåd hos Herren hade erfarenheterna under resan visat mig. Det kändes så godt att vara i sitt kära hem igen. Jag hade fått så mycket ovett och blifvit så nedskälld vid flera tillfällen under resan, att det kändes helt underligt att komma tillbaka till de omständigheter, i hvilka jag var van att lefva på det oförgätliga Örby. Här voro de andliga sammankomster jag höll så lugna, och allt var så stilla och fridfullt. Det påminde mig om hvad Herren sade åt lärjungarne, när de kommo tillbaka efter den första missionsresan: »Kommer I litet afsides och hvilereder.»

Ar 1857 närmade sig sitt slut, och ännu stod jag där i ovisshet om hvilken lefhadsväg jag borde välja, ja ännu tvekade jag huruvida jag skulle ingå i kyrkans tjänst eller ej. På några vänners uppmaning beslöt jag att utgifva en andlig månadstidning. Den

/>' e s k o w , Lej'nadsmimien. .utkom under hela år 1858 under namn af »Evangeliskt Månadsblad» och fick en spridning af mellan 1 och 2,000 exemplar. Den innehöll uppbyggelseartiklar och andliga berättelser jämte åtskilliga uppsatser öfver kyrkliga ämnen. Jag anmälde den till ny prenumeration mot slutet af 1858, men vid jultiden samma år begynte jag mer och mer tänka på att låta prästviga mig. Flera prenumeranter hade redan inkommit, då jag i början af Januari 1859 beslöt mig för att inträda i kyrkans tjänst. Jag upphörde då med tidningen och återsände prenumerationsmedlen.

Jag uppvaktade ärkebiskop Reuterdahl vid ett besök han gjorde i Stockholm hos doktor Rotlieb, som kallat mig till sin adjunkt i Tyska kyrkan. Ärkebiskopen svarade på min begäran, att han ej visste om statskyrkan i mig hade en vän eller fiende, och tillade, att jag ej borde förundra mig, öfver att mitt uppträdande hittills väckt ett visst uppseende. Jag svarade, att jag ej ville binda mig vid något löfte för framtiden, utan att jag ville hafva min frihet att, om någon kyrka skulle uppstå, som jag fann mera bibelenlig än statskyrkan, öfvergå till den, om jag så fann bäst. Han bad mig då sätta upp skriftligen mina åsikter om vår kyrka och dess kult och lämna honom skrifvelsen, så att han kunde få lägga den till mina handlingar. Jag lofvade att göra detta. Han blef belåten med min helt korta skrifvelse, och jag prästvigdes i Upsala domkyrka den 6 Februari 1859.

IV.

De första åren af min tjänstgöring som präst.

Den första predikan jag höll i Stockholm som präst var högmässopredikan i Storkyrkan söndagen Septuagesima. Underligt gripande kändes det att nu som prästvigd predikant aflägga mitt första vittnesbörd just i den församling, där min vagga stått. Det sköna, härliga templet var uppfylldt af åhörare. Nu liksom alltid förut och alltid efteråt gick jag upp på predikstolen med en viss beklämning. Jag kände djupt mitt eget intet och väntade all välsignelse från Herren allena. Det var min erfarenhet då och har varit det allt igenom, att ju mer jag känt mig beklämd, då jag gick åstad att predika, ju härligare var det att sedan få aflägga sitt vittnesbörd om Kristus och honom korsfäst, om hvilken det frälsande evangelium alltid rör sig såsom kring sin sköna medelpunkt. Hvar enda gång jag har predikat, har min dyre Frälsares bild strålat för min själs ögon. Honom har jag sett upp till och talat om. Honom har jag trott på och älskat. Med honom vill jag lefva och dö; och ehvad jag lefver eller dör, så hör jag honom till, ty han har köpt mig dyrt, och han har förlåtit mig allt. Hade jag icke i syndanöd gjort bekantskap med honom, så hade jag för visso aldrig kommit att hålla en enda predikan i hela mitt lif52

Jag tjänstgjorde under vintern och våren hvarje söndag en till två gånger i hufvudstadens olika kyrkor. I Tyska kyrkan höll jag (på svenska) passionspredikningar hvarje onsdag kl. 10. De för mitt hjärta käraste texterna under hela året voro passionshistoriens, och så har det varit alla år, som gått sedan dess. Kristi lidande och död är bibelns medelpunkt.

Min så nyss påbörjade predikoverksamhet i Stockholm blef helt Oförtänkt afbruten i början af Juli, och afbrottet kom att räcka något öfver ett år. En af mina bröder skulle resa till Marstrand för sin hälsas skull, och han ville, att jag skulle följa med honom. Först svarade jag nej, men då han var ihärdig i sin önskan, gaf jag vika. Vi foro till

Göteborg kanalvägen, samma trefliga färd vi gjort en gång förut, år 1846, och då i sällskap med vår älskade moder — en sommarresa, som strålar för oss såsom ett af våra skönaste barndomsminnen.

Från Göteborg gingo vi med ångbåt till Marstrand. På båten sammanträffade vi med domprosten Wieselgren. När han fick veta, hvart jag ämnade mig, sade han:

»I egenskap af v. ordförande i domkapitlet i Göteborg utnämner jag dig till brunnspredikant i Marstrand för innevarande sommar, och säg till kyrkoherden, att kyrkan står till ditt förfogande hvarje morgon.»

Jag' tog" gärna emot detta uppdrag och fick kyrkoherdens tillåtelse att begagna kyrkan, och han bad mig dessutom predika en och annan högmässa.

Dagarne i Marstrand förflöto lugnt och angenämt. Jag predikade hvarje morgon, åt frukost på Alplryddan, seglade till middagen, åt middag på Alphyddan och seglade sedan till kvällen.53

Det fanns en älsklig krets af trossyskon i Marstrand det året, och vi hade många oförgätliga upp-byggelsestunder tillsammans. Mitt dagliga sällskap' på seglingen var för det mesta ur den kretsen. Jag-hyrde för hela tiden en präktig, tvåmåstad, något gammal segelbåt, som tillhörde en man, känd under många år af Marstrands badgäster mest därigenom, att han nästan aldrig var nykter. Vi trifdes det oaktadt bra tillsammans. Han höll sig nykter ett par veckor i taget, hvilket påstods vara något högst ovanligt. Road af segling, styrde jag för det mesta båten själf.

En af de vänner, som voro mina trognaste segelkamrater, var baron Gustaf Abrahamsson Leijonhufvud, min blifvande trofasta reskamrat till det heliga landet under den kommande vintern. Om denna färd hade hvarken han eller jag någon aning, då vi, utan att känna hvarandra mer än till namnet, en dag helt Oförtänkt träffades i Marstrand. Han berättade mig, att läkarne rådt honom tillbringa en vinter i Egypten, men han hoppades de ej skulle fordra det bestämdt. Jag bad honom då vänta, till dess jag tagit pastoralexamen, då jag gärna ville resa med. Efter några veckor underrättade Leijonhufvud mig, att läkarne bestämdt yrkade, att han skulle resa redan densamma hösten, och att han tänkte möjligen göra en titt in i det heliga landet. Detta var för mig mycket frestande. Äfven jag hade af läkare blifvit tillrådd att göra en resa till mildare klimat för min astmas skull. Det behöfdes till färden två saker: tid och pengar. Jag skref till min far, att det förra skulle jag släppa till själf, om han ville släppa till det senare. Och min far, alltid god och gifmild, dröjde ej att svara bifallande. Jag skyndade med hans bref till Leijonhufvud och utropade, när jag öppnade dörren:54

»Nu, broder, resa vi!»

Och därmed var min oförgätliga färd till Egypten, Sinai och Palästina beslutad.

Sällskapslifvet i Marstrand var det året mera stilla än vanligt till följd af konung Oscars svåra sjukdom och den 8 Aug. inträffade död. Allt hade med anledning däraf en allvarligare prägel. Han var älskad och värderad af alla, och dödsbudet gjorde därför djupt intryck.

Jag hade under hela vistelsen i Marstrand en nästan ihängande andtäppsattack och måste sitta uppe och röka tobak hvar enda afton till sent på natten. Det kändes därför ganska ansträngande att hvarje morgon uppträda på predikstolen. Marstrandsluften passade måhända icke för mitt bröst, eller förkylde jag mig under de dagliga seglingarna — nog af, jag led ganska mycket.

En af de första dagarne i September lämnade vi Marstrand och foro hem.

På vårt kära Örby hade på eftersommaren utbrutit en smittosam rödsot. Wadström hade insjuknat där mycket häftigt, men var på bättringsvägen. Hans moder, som varit på Örby några dagar, sjuknade sedan i Stockholm och dog. Jag kom hem just lagom för att få det svära uppdraget att meddela den käre brodern det tunga sorgebudet. Äfven min älskade moder fick samma sjukdom, och när den var lyckligt öfvergången, ådrog hon sig reumatisk feber, men genomgick äfven den till allas vår glädje.

Jag tillbragte nu några veckor på Örby och gjorde mig så småningom i ordning för resan. Den 19 Okt. tog jag farväl af de mina och gick den 20 på morgonen ombord på »Svea» för att anträda min färd till Österlandet.S5

Resan är skildrad i mina »Reseminnen från Egypten, Sinai och Palästina», hvarför jag här förbigår den och fortsätter skildringen af mina lefnadsminnen från återkomsten till hemlandet.

När jag i midten af Juli 1860 återkom till Sverige, vistades mina föräldrar och min yngste bror i Visby för sommaren. Jag lämnade därför i Kalmar »Svea», med hvilken ångbåt jag rest från Lubeck, och for med en mindre båt till Visby.

Jag hade icke på länge sett några druckna människor eller hört svordomar, När jag stigit i land i Kalmar och i sällskap med en engelsk dam, Miss Watson, och hennes adoptivdotter, en fjortonårig ma-ronitflicka, kommit till hotellet, mötte jag några halffulla, som svärjande kommo ut från källarsalen och sade några opassande skämtuttryck åt damerna, hvilka, totalt okunniga i språket, tyckte att herrarne föreföllo särdeles vänliga och tillmötesgående. Jag blef underlig till mods att mötas af sådana landsmän så fort jag åter beträdt Sveriges jord. Superiet är vårt lands förbannelse och svärjandet följer det i spåren.

Ombord på den ångbåt, hvarmed vi följande dag mot aftonen lämnade Kalmar, voro bland passagerarne åtskilliga yngre herrar, som tillbragte aftonen vid punschbordet och hade för sig åtskilligt ohöfviskt tal. På natten fingo vi frisk sjögång, och som jag låg i den allmänna herrsalongen, fick jag vara vittne till nämnde herrars sjösjuka. De voro ej så morska nu längre, utan företedde en rätt ömklig syn. Jag kan ej neka till, att jag tyckte det var tämligen rätt åt dem.

Vi anlände till Visby tidigt på morgonen. Mitt hjärta klappade af glädje och längtan, då jag gick att leta reda på mina kära föräldrars bostad. Jag hade ej kunnat säga dem dagen för min ankomst, så att56

jag var ej väntad den dag jag kom. Bäst jag gick på den gata, vid hvilken jag hört de skulle bo, och frågade efter deras gård, fick jag se min käre fader i ett fönster. Återseendets glädje efter en sådan långväga och utomordentligt intressant färd låter ej beskrifva sig. Huru ofta hade jag ej under den minnesrika färden tänkt på denna stund!

Jag nämnde några ord om Miss Watson och den unga maronitflickan hon adopterat. Innan jag fortsätter vill jag säga något mer om dem. Jag såg dem första gången på Beyruts redd. Mina kära reskamrater och jag hade just kommit ombord på den ångbåt, som skulle föra oss från det heliga landets kust. Den oförgätliga färden var just slut. Vi kände oss tacksamma mot Gud, som bevarat oss därunder, och att vi fått skåda de dyrbara nejder, där Herren Jesus lefvat och dött. Från ångbåtens däck sågo vi det väldiga Libanon insvept i rökmoln, som uppstego från maroniternas byar, hvilka brändes obarmhärtigt af de segrande druserna.

Passagerare anlände i små båtar hvarje stund; bland dem voro äfven de båda damerna jag nyss talat om, den ena en äldre engelsk dam af distingueradt utseende, den andra en förtjusande ung flicka om 14 år. Jag blef snart bekant med dem. Miss Watson var missionär och underhöll en skola på Libanon för maronitiska barn. Hon underhöll sin mission med egna medel. Flickan, hon hade med sig, var en maronit. Hennes fader hade blifvit dödad af druserna för några år tillbaka och hennes moder gjord till slafvinna. Miss Watson upptog då det öfvergifna barnet som sin dotter och lät henne bära namnet Watson. Vi reste nu tillsammans till ön Syra i Arkipelagen, hvarifrån de båda damerna reste med ångbåt57

till Triest och Leijonhufvud och jag till Pireus och Aten. Miss Watson sade sig ej så noga veta hvar i Europa hon skulle stanna, tills oroligheterna på Libanon lagt sig; men hon bad oss höra efter på ett af hotellen i Lubeck, som hon namngaf, emedan det kunde hända, att hon bestämde sig att resa till Sverige och då helst ville komma dit i vårt sällskap. Från Aten reste Leijonhufvud och jag till Marseille och öfver Paris till Lubeck, och när vi där hörde efter på det bestämda hotellet, funno vi ganska riktigt våra damer där. Vi följdes åt till Visby och sedan till Stockholm, där de tillbragte några veckor och vunno många vänner. De återvände därefter till Libanon, där Miss Watsons missionsverksamhet sedan på välsignelsebring"ande sätt pågått i många år.

I Visby dröjde jag hos min familj endast omkring en vecka, emedan doktor Rotlieb önskade jag skulle öfvertaga skötandet af församlingen, då han reste bort till vestkusten på en månad för att hämta nya krafter. Jag for upp till Stockholm och var snart inne i min kära verksamhet igen. Resan var blott ett stort och oförgätligt minne. Redan

under självfva färden hade jag börjat skrifva på mina »Reseminnen». Jag skref då något nästan hvarje dag. Detta gick väl för sig, så länge jag var på den bekväma Nilbåten, men då ökenresan började med alla dess besvärligheter, måste jag nöja mig med att föra en så omständlig dagbok som möjligt, och därmed fortsatte jag sedan hela resan igenom.

Med ledning af denna dagbok och med alla intrycken ännu i friskt minne började jag flitigt arbeta på att fullborda reseskildringen. Detta fortgick oafbrutet nog under hösten och vintern på lediga stunder, så att den kunde börja tryckas tidigt på våren 1861.Första upplagan utkom i slutet af Maj. Jag förlade boken själf till att börja med, men när sjätte upplagan skulle tryckas, sålde jag förlagsrätten till A. L. Norman och hade då inalles på min bok om resan förtjänat hvad resan kostat. Boken hade blifvit en folkbok och gick, såsom Norman — hvilken distribuerat den tills han köpte den — sade, som en ny bok. Detta bevisar, att det heliga landets minnen äro kära för tusental bland vårt folk. Må det blifva så alltmera!

Hvad den prästerliga verksamheten under de följande åren till och med 1867 beträffar, så tjänstgjorde jag hela denna tid i Stockholm som adjunkt i förutom Tyskan äfven i Storkyrkan, Katarina och Adolf Fredrik. En tid på sommaren 1861 var jag tillförordnad v. pastor i Storkyrkan, då pastor primarius var bortrest. Jag predikade vanligen två gånger hvar söndag och dessutom äfven ofta under veckans lopp.

I September 1863 aflade jag pastoralexamen inför Upsala domkapitel. Jag har dock aldrig sökt eller tänkt söka något pastorat.

Mina första prästår anser jag sluta med utgången af 1867, ty den 12 Januari 1868 öppnade Blasieholmskyrkan för första gången sina portar till gudstjänst.

V.

Blasieholmskyrkan.

Under böneveckan i början af året 1861, då jag såg den stora trängseln i Betlehemskyrkan, kom jag först att tänka på behofvet af en större kyrka i hufvudstaden att begagnas till sådana fria möten. Ej anade jag då, att den tanken skulle kunna förverkligas i det tempel, som nu stått sedan flera år på Blasieholmen. Tanken på behofvet af en ny större kyrka återkom då och då under loppet af några år, men jag talade icke med någon därom utom med min Herre ibland.

När jag under min vistelse i London sommaren 1862 första gången kom in i Spurgeons Tabernacle, tänkte jag, att om jag någon gång skulle bygga en kyrka, skulle den blifva lik detta Tabernacle, en stor, aflång fyrkant med två våningar djupa läktare, som gå rundt omkring och uppbäras af järnpelare, som räcka från golf till tak. Tanken tog i det afseendet ett slags form.

Under vintern 1863—64 brukade några af prästerna i hufvudstaden turvis om söndagsaftnarne hålla bibelförklaring i Finska kyrkan, som af kyrkoherde Sjöding vänligt blifvit till dessa aftongudstjänster upplåten. Jag var en af dem, som här brukade tala, och6o

då jag en söndagsafton våren 1864 efter bibelförklaringens slut lämnade kyrkan i sällskap med en släkting till min hustru, och vi talade om trängseln i kyrkan, sade hon:

»Jag tycker du skulle bygga en stor kyrka, så att folket kunde få rum.»

Det var första gången jag utifrån fick en uppmaning att göra hvad jag sedan ett par år tillbaka gått och tyst längtat efter. Jag anförtrodde henne då, att jag länge tänkt på den saken, men att jag ännu ej visste hvad Gud ville. De uppmuntringar hon då gaf mig, gjorde att jag redan den aftonen började ana, att den länge närda tanken nu skulle blifva verklighet. Men att byg'ga en kyrka utan medel är ingen lätt sak.

Dagen därpå träffade jag en af mina vänner och trosbröder, byggmästaren L. M. Elfling, som sedan byggde kyrkan och alltid varit dess vän. Jag ämnade ej ännu förråda min hemlighet, men var angelägen att få veta något

så när hvad en sådan kyrka, som jag tänkt mig, skulle kosta. Jag frågade därför helt försiktigt, hvad det kunde kosta att bygga en kyrka så stor som Betlehemskyrkan. Han nämnde då ett pris. Jag frågade hvad en kyrka, som vore dubbelt så stor, skulle kosta. Han svarade:

»Det kostar ej dubbelt så mycket, utan blir vida billigare. Och vill ni», tillade han, »sätta er i spetsen för ett sådant företag, så gifver jag 1,000 kronor till kyrkan.»

Jag blef gladt Öfverraskad af denna frikostiga gåfva och det mottagande min länge närda tanke fick, då den helt blyg först trädde fram i världen. Elfling yttrade vidare:

»Nog tror jag vi skola få de penningar, som behöfvas till kyrkan, men hvad som blir vida värre,6 i

blir att få en passande tomt, ty den bör ej ligga för långt bort.»

Så gick den dagen.

Nästa dag talade jag vid en annan af mina vänner om saken och fick löfte om ännu 1,000 kronor, och på samma sätt gick det de tre följande dagarne. Fem dagar å rad talade jag med en person om dagen utan att begära något bidrag, och alla dessa personer lofvade hvar och en med glädje 1,000 kronor, således 5,000 kr. på fem dagar. Jag tyckte mig häruti se en tj^dlig vink att gripa mig an med saken. Men då blef nästa fråga: Hvar skall kyrkan ligga?

Jag talade om den saken en af dagarne med friherrinnan Malvina Leijonhufvud, moder till min oförgätlige reskamrat i det heliga landet. Hon tog fram en karta öfver Stockholm. Jag hade nämnt, att Blasieholmen skulle vara en mycket lämplig plats, ty den är central men tyst och stilla. Vi sågo efter på kartan, och friherrinnan utvisade en tomt där, som ej hade någon byggnad utan bestod af en trädgård, men ingen af oss visste, hvem som ägde tomten eller om den var till salu. Jag beslöt emellertid att genast gå dit och söka skaffa reda på så väl det ena som det andra.

Sällan får man tydligare se Guds ledning än jag fått se den, så snart det gällt den kära Blasieholmskyrkan. Från föi"sta början blef jag öfvertygad om: Detta vill Gud. Och hvad härligare kan finnas på jorden än att gå Guds ärenden! Jag har tackat Gud ur djupet af mitt hjärta för Blasieholmskyrkan och att jag ovärdige fått vara med om den saken, och jag tackar honom ännu alltjämt.

När jag lämnat friherrinnan Leijonhufvud och på min upptäcktsfärd hunnit till Blasieholmsgatan, fick62

jag se tvenne låga magasinshus förenade med två stora järngrindar, som ledde in till en rymlig trädgård med jämna rabatter. Det var den tomt jag nyss sett på kartan. Jag steg ut dess längd och bredd så godt jag kunde utan att slippa in, och jag fann den fullt tillräcklig för mitt ändamål. Men där stod jag nu utanför tomten och såg in genom järngrindarnes galler. Hvem rådde om den, och ville ägaren sälja den? Huru skulle jag få svar på dessa frågor? Medan jag tänkte härpå, fick jag se en ensam karl på gatan. Jag gick till honom och frågade, om han visste hvem som rådde om tomten, och han svarade:

»Det gör gamle brukspatron Schwieler, som bor här midt öfver gatan, men han är alldeles döf, så herrn skall ej vända sig till honom, om ni vill hafva tomten, utan till hans son, som bor på Tanto sockerbruk långt bort på Söder.»

Jag gick till närmaste åkarstation, tog en droska och for till Tanto. När jag där träffade brukspatron Schwieler junior och framförde mitt ärende, såg han helt förvånad ut och sade leende:

»Skall då gamle far till sist få sin vilja fram! Gubben har nämligen alltid sagt, då vi velat sälja tomten: 'Jag vill icke sälja den utan till ett sådant ändamål att folk skall dyrka Gud där'. Och det säger jag, att framför andra skall ni få tomten.»

Men när jag frågade efter priset, sade han:

»Vi sälja den ej under 50,000 kr.»

Det af kylde min ifver betydligt. Jag invände:

»Då er far särskildt önskade, att på tomten skulle uppföras en kyrka, släpper han den måhända billigare.»

Han svarade: »Vi vilja ej sälja den billigare> emedan vi hafva flere tomter i grannskapet och vilja63

hålla priset uppe. Men vi kunna i stället skänka något till kyrkan.»

Jag frågade då: »Vilja herrarne gifva 5,000 till kyrkan, om jag ger 50,000 för tomten?»

Härtill gaf han sitt bifall, och jag sade jag ville ännu tänka på saken.

Jag ansåg- dock priset vara för högt; men då jag frågade Elfling, hvad han ville gifva för en tomt, centralt belägen och så stor som den jag sett på, svarade han:

»Om jag skulle tänka mig ett riktigt vänpris, så skulle jag säga 60,000 kronor.»

»Hvad skulle ni då säga, om den bjöds er för 50,000?»

»Jag skulle taga den osedd.»

Detta lugnade mig betydligt. Jag dröjde dock ännu och kunde ej besluta mig för att göra upp köpet. En dag kommer hofstallmästare d'Orchimont till mig och säger, att hertigen af Östergötland önskade köpa den tomt, jag tänkte på, för att utvidga sitt stall, men att ägaren sagt det jag fått löfte om tomten, och att han vore bunden af det löftet. Jag blef ledsen, men ansåg mig ej kunna vägra att lämna tomten, helst som hertiginnan skänkt 2,000 kr. till kyrkan. Jag afstod den därför och gick ut att söka mig en annan. Detta misslyckades dag efter dag. Efter en vecka kom d'Orchimont till mig igen och sade, att prinsen afstår tomten. Nu hade jag blifvit mer hågad än förut att köpa den. Gåfvorna till kyrkan hade under tiden stigit till 20,000. Det var just ej så mycket, då man skulle köpa en tomt för 50,000 och bygga en kyrka, som kostade mer än 180,000, men jag hade så saknat min tomt under den veckan, som gått, att jag genast64

bestämde mig att köpa den. Vi gjorde tills vidare upp saken muntligen.

Den i Aug. 1864 satt jag på en soffa i Karl XIILs torg och väntade, att klockan skulle slå tolf på middagen. Det var sista gången jag kände någon oro för den blifvande kyrkans ekonomi. På slaget tolf trädde jag in till brukspatron Schwieler, där affären uppgjordes. Jag lät köpet liksom hela bygget gå i mitt namn för att, sedan allt var färdigt, lämna kyrkan genom gåfvobref till en styrelse, som skulle blifva dess ägare för framtiden.

Jag vände mig till en ung arkitekt, G. E. Sjöberg, och bad honom göra en ritning till kyrkan efter den beskrifning jag lämnat på Spurgeons Tabernacle. Herr Sjöberg såg äfven själf nämnda Tabernacle under en resa till London, som han denna tid företog. Sedan lät jag tre byggmästare göra kostnadsförslag till byggnaden efter de ritningar Sjöberg uppgjort. När jag sett dessa kostnadsförslag, fann jag det bäst att icke antaga någotdera, utan bygga själf på det sätt, att Elfling förestod bygget och skaffade folk, hvilket han, generös som alltid, lofvade göra utan ersättning-, och jag aflönade folket och köpte själf all materiel. Härigenom blef kyrkan vida billigare än hon annars blifvit. Hvad byggnadsmaterielen beträffar, så fick jag-allt gjutgodset, såsom pelare, fönsterbågar och läktar-nes galler för ganska godt pris af brukspatron Karl Ekman på Finspong, som dessutom vid slutuppgörelsen efterskänkte ett par tusen kronor. Takplåten fick jag af grosshandlar Frestadius för samma pris den kostat honom. Alla plank och bräder samt takbjelkar fick jag från Stora Sundby såg som ren gåfva af grefvinnan Ulrika de Geer och dessutom 100,000 stycken tegel från samma ställe och för samma pris. Och65

dessa gåfvor lät grefvinnan kostnadsfritt föra in till Blasieholmshamnen.

Byggnaden sattes dock icke i verket förr än på våren 1865. Innan jag började därmed ville jag hafva templets blifvande ställning i kyrkligt afseende klar. Jag ingick därför till Kongl. Maj:t med en skrifvelse. hvari jag först omtalade, att ett betydligt belopp af frivilliga bidrag erbjudits till uppbyggandet af ett rymligt tempel i hufvudstaden till afhjälpande af det trängande behofvet af större utrymme vid gudstjänsterna, samt att redan tomt var inköpt. Sedan begärde jag i skrifvelsen, att i den blifvande kyrkan högmässogudstjänst måtte få hållas efter svenska kyrkans ritual och att gudstjänsttimmen finge vara kl. 11, samt att jag' för denna tjänstgöring måtte få åtnjuta prästerlig tjänsteårsberäkning.

Länge och väl fick jag vänta på svaret. Den egentliga orsaken till dröjsmålet var, att konsistorium var enhälligt emot saken. Dåvarande pastor primarius fick kännedom om min påtänkta kyrka, därig-enom att drottning Lovisa sände efter honom och frågade om han ansåg, att hon borde gifva någ-ot till kyrkans uppbyggande. (Drottningen gafsedan två stora silfverstakar, som stå på altaret.) När pastor primarius hörde, att den saken intresserade de kungliga, och förnam att dessutom många andra framstående personer tecknat stora bidrag, delgaf han konsistorium allt detta och väckte det förslaget, att, då så många och framstående personer intressera sig för uppbyggandet af en ny kyrka i hufvudstaden, Stockholms konsistorium borde taga saken i sin hand. Det kunde ju icke nekas, att det fanns ett verkligt behof af flera gudstjänstlokaler, då stadens folkmängd mer än fördubblats sedan den sista kyrkan byggdes. Konsistorium gillade för-

slaget. En noggrann beräkning gjordes på alla sittplatser, som funnos i stadens samtliga kyrkor, och som dessa ej stego till högre summa än 15,000, fann konsistorium, att det behöfdes icke ett, utan fem kapell i Stockholm med plats för omkring 2,000 personer hvar. Och ingick konsistorium med en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, där konsistorium i behjärtansvärda ord framhöll det stora behofvet af de fem nya kapellen och uttryckte den förhoppningen, att en stor del af kostnaden kunde anskaffas på enskild väg, och att staden lätt skulle kunna fylla resten, hvarför konsistorium anhöll, att Kongl. Maj:t måtte besluta uppförandet af de kapell konsistorium föreslagit och tillika bestämma, att predikanterna i dessa kapell skulle stå i samma förhållande som komministrar till pastorerna i de olika församlingarna.

Denna konsistorii skrifvelse om dessa fem kapeller liksom den jag kort förut insändt angående mitt kapell, lågo sedan hos Kongl. Maj.t vintern om. Såväl eccle-siastikministern statsrådet F. F. Carlsson som excellensen Louis de Geer, grefve Baltzar v. Platen och, som jag tror, alla de andra statsråden voro bestämda för att bevilja min ansökan, men jag hörde af ett af statsråden, att några konsistorii ledamöter och gynnare lyckats stämma såväl Carl XV som prins Oscar emot saken.

Med statsrådet Carlsson hade jag många samtal och öfverläggningar, och slutligen blefvo vi ense. Statsrådet föreslog först, att ett territorium skulle afsöndras dels från Jakob, dels från Ladugårdslandet och bilda en ny territorialförsamling omkring den nya kyrkan. Sedan föreslog statsrådet, att templet skulle blifva ett kapell åt Jakobs församling. Jag afböjde det första förslaget helt och hållet, emedan församlingen då skulle6;

välja präst, och ett af syftemålen med hela förslaget var att få tillsättningen af en fast men fri prästplats i händerna på en styrelse af troende män. Det andra förslaget gick jag in på med det villkoret, att det uttryckligen skulle stå i kungabrefvet, att templet skulle upplåtas såsom kapell för Jakobs församling och Stockholms invånare i 'öfrigt, samt att jag skulle få förordnande att på eget ansvar sköta gudstjänsten, och härpå gick statsrådet in.

Längre fram, då kyrkan genom gåfvobref öfverlämnats till en styrelse, begärde och erhöll jag af Kongl. Maj:t patronatsrätt åt nämnda kyrka.

I början af år 1865 remitterade Kongl. Maj:t kon-sistorii skrifvelse till stadsfullmäktige med förfrågan huruvida fullmäktige vore villiga att lämna de medel för byggande af de föreslagna fem kapejlen, som kunde behöfvas utöfver de medel konsistorium lyckades samla. Stadsfullmäktige svarade härpå bestämdt nej och därmed förföll hela den saken och hördes aldrig mer utaf.

Samma vecka stadsfullmäktiges svar kom, beviljade Kongl. Maj:t min begäran i ett bref, ställdt till konsistorium, där såsom ett hufvudsakligt skäl för bifallet åberopades det af konsistorium framhållna stora behofvet af flera kapeller i hufvudstaden. Det är att märka, att konsistorium enhälligt afstyrkt min ansökan, då den ditremitterades af Kongl Maj:t.

Så var allt detta klart, och arbetet begynte. En vacker vårdag öppnades järngrindarne, som ledde in till tomten på Blasieholmen, det första lasset tegelsten inkördes och afstjälptes i. en rabatt. Samtidigt började rifningen af de båda magasinen, hvilka hade väldiga murar och innehöllo vida mer tegel än vi hade väntat. Jordschaktningen började på samma gång. Jorden68

var ej djup, och snart visade det sig, att hela tomten var en enda stor klippgrund. Det nya templet skulle komma att stå på en klippa, den bästa grund det kunde få. En påminnelse därom, att vi få bygga våra förhoppningars tempel på den klippfasta grund, om hvilken aposteln säger: »En annan grund kan ingen lägga än den som är lagd, hvilken är Jesus Kristus.»

Min käre Herre Jesus Kristus! I Ditt dyra namn har detta verket blifvit börjadt! I Ditt namn invigdes byggnaden, då den var färdig, i Ditt namn har arbetet där fortgått i åratal! Och ännu begagnar Du detta tempel — ännu har Du fördrag med mig. Pri-sadt vare Ditt namn!

Enligt ritningarna skulle källaren för värmeapparaten ligga i tomtens sydvästra hörn. När jorden där undanschaktats, visade sig en stor grop i berget, just där källaren skulle ligga, så att högst litet behöfde sprängas. I det motsatta nordöstra hörnet framsprang, då jorden kommit undan, en källåder, som försåg oss med allt det vatten, som åtgick till byggnaden, så att vi ej behöfde köra en enda tunna. Klippan var således ej blott en tempelgrund, den gaf äfven springande vatten. I templet, som här skulle byggas på berget, skulle åt kommande släkten bjudas ordets lefvande vatten. Äfven källan blef en kär påminnelse, som fröjdade hjärtat.

Berggrunden blottades, och på själfva klippan lades gråstensmurarne, och som grund för hvar och en af de tjugu järnpelare, som skulle uppbära läktarne och taket, lades i cement på klippan ett väldigt, fyrkantigt granitstycke. Allt föreföll så bastant. Det var ett verk, som tycktes kunna trotsa sekler.

Så fort allt, som hörde till grunden, var färdigt,69

började arbetet med tegelstensmurarne och samtidigt uppsättningen af de nedersta styckena af järnpelarne.

När jag i början af November 1865 hemkom från en resa till England och Skottland, fann jag till min glädje byggnaden uppförd så långt som till första läktaren. Sedan täcktes murarne, och verket afstannade för vintern.

Jag hade nu redan byggt upp alla gåfvomedlen och dessutom alla penningar jag kunnat själf försträcka som lån, och ännu i början af Mars 1866 hade jag inga medel, och arbetet skulle börja första April. Då kom en dag min bror Adolf och begärde mitt råd, huru han skulle placera 20,000 kronor, som han fått lediga.

»Du skall lämna dem till mig som lån till kyrkan, så skall du få inteckningar i den som säkerhet», svarade jag.

Han undrade först hvad säkerhet en kyrka kunde lämna, men snäll och hjälpsam som eilltid, sade han:

»Du skall få dem, och går det omkull för dig, så må det också gå omkull för mig.»

Jag" fick då af honom icke blott 20,000 utan dubbla summan, och som ägare till tomten och byggnaden skref jag reverser på 40,000 kr., som han intecknade.

Nu hade jag penningar att börja med, och sedan fortgick arbetet utan afbrott, till dess byggnaden stod färdig och öppnade sina portar till gudstjänst.

Jag hade aflöningar att betala hvarannan lördag under hela denna tid och dessutom åtskilliga räkningar, som ställdes på dessa aflöningsdagar, så att de summor, jag då utbetalade, växlade mellan 500 och 5,000 kr. Under hela tiden klickade icke en enda Utbetalning, Fick jag icke gåfvor, så fick jag lån70

och tvärt om. Det var ofta med en viss glädje jag emottog uppgiften på hvad som skulle utbetalas, ty jag fick alltid se, att Gud gjorde utväg på ett eller annat sätt.

Under hela tiden öfverraskades jag gång på gång af större och mindre gåfvor, hvilka kommo ofta just när de som bäst behöfdes. Att beskrifva allt detta skulle blifva för långt, men en sådan öfverraskning vill jag omtala:

Det var en fredag. Dagen därpå var aflöningsdag, och jag skulle betala 1,000 kronor. Jag hade icke ett öre i kassan. På morgonen hade jag gått till kyrkan för att se på arbetet och stod just i begrepp att aflägsna mig för att söka anskaffa genom lån de medel, som behöfdes. Då kom en man, helt enkelt klädd, in i kyrkbyggnaden och frågade efter mig. Han talade med låg röst och såg i mina ögon fattig och lidande ut. Han frågade mig, om jag var pastor Beskow. Jag svarade ja och tänkte: »nu vill han begära penningar, och då kommer han bra olägligt.» Jag

blef ytterligare styrkt i min förmodan, att han ville låna af mig, då mannen säger:

»Det är fråga om en liten summa.»

Och jag tänkte just svara: »Käre, jag kan icke hjälpa någon i dag, ty jag skall ut med 1,000 kronor och vet ej hvar jag skall få dem.»

Jag hinner dock icke säga detta, förr än mannen tager upp en stor plånbok, räcker mig en tusen kronors sedel och säger:

»Detta ville jag skänka till kyrkan.»

Det är lättare att fatta än beskrifva hur Öfverraskad och på samma gång bestraffad jag kände mig.

»Hur kommer det till, att ni vill lämna denna summa till min kyrka?» frågade jag.7i

»Minns ni», svarade han, »att ni en söndag i november 1859 predikade i Svenska kyrkan i Konstantinopel och att ni efter gudstjänsten utanför kyrkan talade en stund med några skandinaviska sjökaptener? Jag var en af dem. Jag har nu slutat segla och har samlat ett litet kapital. Och som jag har lungsot och snart skall dö och icke har några bröstarfvingar, så tänkte jag ge bort en del af kapitalet, innan jag dör, och nu har jag beslutat ge 1,000 kronor till eder kyrka.»

Jag berättade honom hvad jag tänkt på då han kom, och han förstod hur välkommen hans gåfva var. Samme man skickade mig sedan 5,000 kr. att fördelas på tre olika håll; den ena tredjedelen gick till kyrkan.

Hela bygget föreföll mig från början och till slut som ett verk af Gud, och jag kände mig så tacksam och så ovärdig att hafva fått det uppdraget att stå och se på hvad Gud gjorde, och emottaga hvad han skickade för att användas till det tempel han ville hafva byggdt midt i min kära fädernestad. Den kyrkan har lärt mig mycket.

När byggnaden var färdig så långt, att ställningarna ut- och invändigt kunde borttagas, belastades läktarne med tegelmassor, i tyngd motsvarande tre gånger de människoskaror, som på dem kunde rymmas. Denna belastning låg kvar i tre veckor, och för att riktigt noga pröfva läktarnes bärkraft, uppställdes alla arbetarne på läktarne, hvilkas golf voro betäckta med flera lager tegelstenar. Arbetarne marscherade sedan i takt rundt läktarne och hvarje gång de passerade en bärbjälke stampade de till det hårdaste de kunde. Stadsarkitekten och några byggmästare, som han tillkallat såsom vittnen, voro myc-72

ket nöjda åt resultatet och förklarade kyrkan vara särdeles hållfast. Detta skedde i December 1867.

Dagen nalkades, då templet skulle öppna sina portar till gudstjänst första gången. Det skedde den 12 Januari 1868. Tillströmningen af mäniskor var rent af oroväckande, men allt aflopp lugnt och stilla, och ingen blef skadad i trängseln, tack vare den goda ordning, som upprätthölls dels genom kyrkans sju vaktmästare, dels af några pålitliga, lugna vänner i spetsen för en liten skara extra vaktmästare, som jag antagit för tillfället.

Akten inleddes därmed att en utvald kör afsjöng Wennerbergs komposition öfver Davids 24:de psalm: »Gören portarna höga och dörrarna vida, att Ärones Konung må draga därin» etc. Sedan trädde pastor primarius för altaret, biträdd af flera af Stockholms kyrkoherdar, höll ett invigningstal och förrättade invigningen efter handboken. Därpå följde högmässan. Rektor Steinmetz och lektor Norrby gjorde altartjänsten och jag predikade. Jag hade haft en svår and-täppsattack, som räckt i fjorton dagar, under hvilka jag ej kunnat gå ut. Min käre svärfar, som var i staden och tjänstgjorde som assistent vid invigningen, hade lofvat predika, om jag blifvit förhindrad af mitt illamående. Men det gick för mig, fast talet icke blef långt — och långa predikningar äro dessutom icke i min smak. Man bör predika så, att folk vilja höra mera, och ej så, att de känna sig tacksamma öfver att det ändtligen tog ett slut.

Verket var fullbordadt. Templet stod där på sin berggrund. För första gången sjöng församlingen till Guds pris vid ljudet af dess orgel och lyssnade till det ord, som ljöd från dess predikstol. Templet skall falla en gång, men oförgängliga äro alla de lefvande tem-73

pel, de pånyttfödda, i försoningsblodet rentvagna hjärtan, hvilka blifvit för evigt vigda åt Gud genom det

evangelium, som förkunnats och skall förkunnas i denna förgängliga helgedom.

Till den dag kyrkan öppnades hade i gåfvor dels i penningar, dels i materiel influtit omkring 53,000 kr. Hela omkostnaden, inberäknadt tomt, byggnad med alla tillbehör och räntorna på skulden under byggnadstiden, steg till 233,000 kr. Skulden utgjorde sålunda invigningsdagen ej mindre än omkring 180,000 kronor.

Kyrkans inkomster utgjordes af bänkhyror, kollek-ter och gåfvor. Dessa tre inkomstkällor hafva visserligen gifvit olika under olika år, men de hafva dock aldrig sinat, och mången kär öfverraskning har jag fått under de gångna åren och många dyrbara prof på tillgifvenhet och frikostig kärlek. Skulden har alltjämt sjunkit. Genom särskilda insamlingsböcker inbragtes under loppet af tre år något öfver 40,000 kr., och genom åtskilliga basarer har kyrkan fått ungefär lika stor summa. Skulden har, när detta skrifves, sjunkit till något öfver 30,000. Guds välsignelse har hvilat öfver verket.

Under de första tolf åren af min predikoverksamhet i kyrkan tog jag ingen lön, men då kyrkans ställning syntes fullt betryggad och mina egna affärer genom förluster på Ljusne järnverk (hvari jag var delägare) gjorde att jag under några år hade så godt som intet att lefva af, då jag förlorade på Ljusne fullt upp hvad jag förtjänade på annat håll, beslöt jag mig för att emottaga i lön 4,000 kr. af bänkhyresmedlen, som årligen stigit några hundra kronor öfver 6,000. Styrelsen hade ofta talat om, att jag borde hafva lön,74

men jag ville ej taga emot den, förr än jag ansåg verket fullt tryggadt.

I kyrkan hållas året om högmässor och under större delen af året äfven aftongudstjänster klockan 6. Passionspredikningar hållas hvarje onsdag under fastan. Lördagskvällarne kl. 7 har jag i flera år haft bibelstunder i kyrkan, förr tillsammans med andra talare, men några år ensam. Dessa möten äro de för mitt hjärta käraste af alla jag är med om.

Hvarje år konfirmeras cirka 120 nattvardsbarn i Blasieholmskyrkan. Läsningen med dessa börjar någon af de första dagarne i November, och konfirmationen sker första eller andra veckan i Maj. Detta är den dyrbaraste delen af vår verksamhet. Att i unga hjärtan så lifvets säd och sedan få bevittna både att den gror och att den växer och bär frukt, det är något öfverväldigande stort. Många af de kära unga gå bort att dö i världen och blifva dels likgiltiga för allt andligt och dels rent af fientliga mot Kristus och hans rike och uppträda offentligt i tal och skrift såsom gudsförnekare. Jag har sett några sådana ytterst sorgliga exempel. Det går underligt till i denna farliga värld. Men en hel skara nattvardsbarn finns dock, som fröjdar mitt hjärta hvarje gång den kommer i mina tankar, hvilket den liksom alla de öfriga gör minst en gång om dagen, då jag beder för alla mina nattvardsbarn. Gud välsigne dem alla!

Det pensum jag går igenom med mina nattvardsbarn är Luthers lilla katekes, hufvudinnehållet af bibelns böcker i största korthet, ej efter någon lärobok, samt Mattei och Johannes' evangelium, så att de hafva reda på hufvudinnehållet. Ju mer man i unga år kan lära sig bibeln, ju bättre är det. Mina nattvardsbarnhinna åtminstone under de sex månaderna lära sig inse, att det ej är omöjligt att förvärfva sig bibelkunskap, och många af dem fortsätta sitt bibelstudium för lifvet, det vet jag och fröjdar mig åt. Dessutom lära de sig en mängd bibelspråk såsom stöd för de olika frälsande sanningarna. De få till öfning taga reda på de olika namn Herren Gud har i skriften, hvad skriften säger om bön och bönhörelse, hvad den säger om Jesu ämbeten, om hans förnedring och upphöjelse, om de yttersta tingen o. s. v. Och det är märkligt att se, huru sådana frågor lifva dem och hur snällt de finna de bibliska verserna. Men för att kunna leda en sådan undervisning måste läraren själf vara inne i bibeln. Det mesta af den rätt måttliga bibelkunskap jag besitter, har jag fått af mina nattvardsbarn och skolgossar. Det finnes ingen bättre barnbok än bibeln själf.

Det finnes numera åtskilliga fria kapell i Stockholm. Betlehemskyrkan var det första, så kom Blasieholmskyrkan, som dock intager en mera kyrklig ställning än den förra. Sedan dess hafva många nya tillkommit, nämligen Ersta kapell, Lutherska missionshuset på Katarina Högbergsgata, Betels- och Salemskapellen, båda dessa baptistkyrkor, metodistkyrkan vid Adolf Fredriks torg på Söder, Wallins kyrka vid Floragatan, som tillhör alla bekännelser, Waldenströmarnes stora kyrka, Immanuelskyrkan vid Thulegatan m. fl. Det är ju ett godt tecken att

folk vilja höra Guds ord och att nya gudstjänstlokaler behöfvas. De fem kapellen konsistorium talade om hafva verkligen kommit till stånd i Stockholm, men de representera olika riktningar på det andliga området. Dock kan man ju icke annat än fröjda sig åt, att Kristus varderpredikad. Jag fröjdar mig också därät i det stora hela. Den enda af dessa olika riktningar, som förskräcker mig är den Waldenströmska, ty den tager ifrån Kristus hans frälsarehärlighet och förringar värdet af hans kors och död. Gud hjälpe!

VI.

Beskowska skolan.

Våren 1867, just då byggandet af Blasieholmskyrkan med full fart närmade sig sitt mål, började jag med allvar tänka på att upprätta en privatskola för gossar. Min äldsta son var då 41/2 år och borde redan inskrifvas i Nya Elementarskolan, om han skulle få plats, när han hunnit vanliga skolåldern, ty i den skolan måste eleverna den tiden bilda kö för att komma in; de fingo oftast vänta två till tre år. Jag var dock ingen vän af den fria flyttningen, som den skolan åtminstone från början hade på sitt program, och de öfriga fasta skolorna, Maria och Klara, voro ännu mindre i min smak. Jag fick då först den tanken att söka samla en klass med jämnåriga till min son och med biträde af skickliga lärare föra dem fram till studentexamen. Ju mer jag tänkte därpå, mognade omsider beslutet att uppsätta en fullständig skola. Min sons uppfostran hade gifvit mig första tanken på saken. Min innerliga önskan att få fritt sköta kristendomsundervisningen i en skola var den kraft, som mest verkade för beslutets mognad. Jag rådförde mig med tre framstående skolmän, lektor Rogberg vid Stockholms gymnasium samt lektorerna Hult och Pallin vid Nya Elementarskolan. Vi uppgjorde tillsammans enplan;78

som jag sedan följde. Skolan skulle hafva blott en linie, nämligen den klassiska, ty på den tiden måste alla, som ville studera vid akademierna, kunna latin. Reallinien var då ännu helt och hållet i sin linda.

När beslutet var fattadt, hyrde jag lokal i huset 39 Mäster-Samuelsgatan. (Där hade jag skolan till år 1871, då jag köpte ett eget hus och sedan flyttade den dit.) Jag annonserade skolan att börja den första nästkommande Oktober. Den skulle då bestå af endast två klasser, en i:sta klass och en förberedande. I förberedande klassen skulle läsas endast svenska ämnen och i 1 :sta, motsvarande samma klass i statens läroverk, skulle läsningen af tyska språket börja. Redan i 2:dra klassen skulle latinet tillkomma, hvilket språk den tiden i statens skolor inträdde först i tredje.

Lektor Hult blef mer och mer intresserad af den tillämnade skolan, och när jag till sist bad honom blifva dess rektor, åtog han sig till min glädje utan tvekan uppdraget, hvilket han sedan på ett utmärkt sätt skötte till slutet af vårterminen 1871, då han blef rektor vid allmänna läroverket i Halmstad. Hult, som var anställd vid Nya Elementarskolan, skulle läsa endast tyska i i:sta klassen och sedan öfvertaga latinet, när detta tillkom. Jämte honom anställde jag en lärarinna, fröken Sophie Hultén, nu gift med lektor Sigfrid Almqvist. Hon hade genomgått kongl, seminarium och var en särdeles framstående pedagog. Både Hult och jag hade mycket att lära af henne. Vidare antogs en herr Cronvall, som blef klasslärare i första klassen. Fröken Hultén hade samma befattning i förberedande klassen.

Den 1 Oktober 1867 öppnades skolan. Den dagen glömmer jag icke. Det kändes så ansvarsfullt och på samma gång så kärt att få emottaga en liten skara79

gossar för att undervisa och uppfostra. Skaran var ej stor, i i:sta klassen voro 13 och i den förberedande endast 7 gossar. Hela elevantalet var således blott 20. Följande vårtermin steg antalet till 40. Sedan ökades det alltjämt, till dess skolan blef fullständig, då antalet elever hela tiden jag hade den höll sig till omkring 300, de flesta åren något öfver.

En skola måste börja liten och växa småningom, i fall den skall gå bra och man riktigt skall få den i sin hand.

De gossar, som utgjorde i:sta klassen, skulle gå i spetsen för hela skolan och under hela sin skoltid icke hafva några äldre kamrater. De föräldrar, som sände sina gossar i den klassen, visade skolan ett stort förtroende. Saken

var ju alldeles ny och planen till stor del en annan än den, som följdes vid statens läroverk. Det gick dock, Gud vare lof, lyckligt. Skolan växte upp under synbar välsignelse. Gud hörde de många dagliga böner, som uppstego både från skolans föreståndare och från troende föräldrar, och gaf växtkraft åt det i början så ringa företaget.

Dess historia är, om man så vill, ganska kort. Skolan växte med en klass uppåt år efter år. Talrika nya anmälningar skedde hvarje termin. Många gossar afgingo äfven hvarje år, dels i följd af flyttning till annat läroverk och dels för att ingå i praktiska värf, dels ock af missnöje med ett och annat, ty sådant måste förekomma i hvar enda skola. Den förberedande afdelningen måste snart utvidgas nedåt, ty föräldrar kommo med gossar, som ännu ej lärt sig stafva. Det blef därför tre förberedande klasser. Och när staten i sina skolor tog bort första klassen, gjorde jag min tvåårig, i:sta nedre och i:sta öfre, af hvilka den senare motsvarade statens i:sta klass.8o

Då skolan växte med en klass om året, hade jag god tid att skaffa nya lärare, och hade jag en stor lycka i att få för det mesta utmärkta krafter, och därpå beror ju helt och hållet en privatskolas existens. Att jag under de många åren fick en och annan dålig hjälp är ju klart, men med afseende på olämpliga lärare, så hafva privatskolorna den stora fördelen framför statens, att alla lärareplatserna äro tillfälliga. Det kan visserligen vara obehagligt att afskeda en lärare, men understundom är det dock rent af nödvändigt.

När lektor Hult lämnade Stockholm, bad jag adjunkten i Nya Elementarskolan, C. G. Bergman, öfvertaga rektoratet, hvilket han gjorde. Han var särdeles praktisk och duglig som rektor och skötte allting med den utmärktaste ordning.

Ett kärt och dyrbart arbete var skolarbetet. Jag trifdes så innerligt väl bland mina gossar. Men det är ingen småsak att förestå ett stort läroverk med omkring 300 elever och några och tjugu lärare och lärarinnor. Kyrkan på Blasieholmen och skolan på Mä-ster-Samuelsgatan öppnades samma vinter. Kyrkan gaf mig nästan inga svårigheter, blott tillfälle till en dyrbar verksamhet, visserligen förknippad med den underliga, obeskrifliga nöd, som jag tror åtföljer hvarje offentligt predikoämbete, där detta tages på allvar. Skolan gaf mig tillfälle till ett fullt ut lika dyrbart arbete, men här mötte svårigheter och pröfningar at mångahanda slag. Den, som skall förestå en skola, måste hafva starka nerver, vara fogsam, men bestämd och, det första och viktigaste af allt, kunna i verklig sann tro dagligen lämna sina bekymmer åt Herren.

På våren 1869 hörde jag talas om, att hertigen och hertiginnan af Östergötland börjat tänka på att sätta prinsarne i skolan. Jag blef mycket förvånad8l

däröfver och kände en ej ringa oro för att emottaga sådana elever, men kände mig tillika glad öfver det förtroende, som visades skolan, och hoppades att detta skulle betrygga den. Såväl hertigen som hertiginnan kommo då och då för att åhöra lektionerna och göra sig underrättade om undervisningsplanen, om gossarnes uppförande o. s. v. Deras högheter önskade, att deras söner skulle få lära känna lifvet såsom andra gossar och att de ej skulle uppfostras så att säga inom lås och bom.

Höstterminen 1869 började de tre äldsta prinsarne sin skolgång och höstterminen 1874 inskrefs äfven prins Eugen. Af dem hade jag aldrig annat än behag, bättre skolgossar hade jag icke. Deras begåfning var god och deras uppförande i alla afseenden utmärkt. Deras höga föräldrar visade sig belåtna med undervisningen, och ju mer jag lärde känna dem, ju mer fäste jag mig vid hela den hertigliga familjen.

Vårterminen 1873 lämnade de båda äldsta prinsarne skolan, prins Gustaf för att, sedan han genom Carl XV:s död blifvit kronprins, åtnjuta enskild undervisning tillsammans med tre af sina forna klasskamrater, prins Oscar för att blifva sjökadett. Med vårterminens slut 1876 lämnade prins Carl skolan efter att hafva genomgått 5:te klassen, och året därpå äfven prins Eugen, efter att hafva genomgått andra klassen. Jag blef anmodad att fortfarande läsa kristendom med prinsarne och deras kamrater i deras privata undervisning, hvilket jag gjorde.

Skolan gick sin jämna gång år efter år, till dess de barn, jag mottagit i första klassen, vuxit upp till mognade ynglingar. Undervisningsplanen visade sig bära god frukt, och med grundade förhoppningar om framgång närmade vi oss den tid, då det nya verket

skulle pröfvas. Höstterminen 1876 blef skolan fullständig. Den nya klass, som då tillkom, var den betydelsefulla öfre sjunde klassen. Lärjungarnes antal där var 13. Våren 1877 aflade alla dessa studentexamen. Jag hade då ej ännu rätt att examinera själf, utan måste sända dessa våra första prof som privati-ster till södra gymnasium. De redde sig ganska bra allesammans, och omedelbart därpå fick jag af Kongl. Maj:t rättighet att för fem år anställa maturitets-examen.

På våren 1882 lämnade jag skolan åt rektor Bergman och doktor Lindroth, men examinerade i mitt ämne i studentexamen äfven 1883. Under alla dessa sex år blef ingen af lärjungarne underkänd i studentexamen. Vid examen 1882 reserverade sig dock censorerna tre särskilda gånger emot lärarnes mogenhetsförklaring. Det året var det första, då lärjungar profvades, som hade börjat med latin i första nedre. Alla de föregående fem flyttningarna hade börjat med tyska i första och latin i andra. Jag ångrade alltid, att jag på Bergmans ifriga uppmaning gjort denna ändring. Det tidiga latinet höll sålunda icke hvad det lofvade, och det hade dessutom andra olägenheter. Att hålla på i två år i första nedre och första öfre att läsa latin och latin och åter latin tröttar ut lärjungarne, och mer och mer börjar man, som jag anser med goda skäl, undra om ej en stor del af den långa tid, som sålunda användes på latinet, är i det närmaste förspilld.

Omsider mognade hos mig beslutet att ändra planen och återgå till den förra, som visat sig bära så god frukt, nämligen att börja med tyskan och låta latinet inträda ett år förr än i statens skolor. Då jag meddelade lärarne detta, blefvo flera af dem, som voro83

ifriga latinvänner, mycket bedröfvade och främst bland dem Bergman och Lindroth. Mitt beslut var emellertid fast. Skulle jag fortfarande äga skolan, så skulle planen ändras.

Då jag på inga villkor ville behålla latinet, och då jag såg missnöjet hos mina bästa lärare öfver den beslutade ändringen, och några af dessa sade sig vara villiga att öfvertaga skolan, begynte jag tänka på att sälja den. Jag erbjöd den till rektor Bergman, och sedan han ingått kompaniskap med lektor Lindroth och de kommit öfverens med mig om villkoren, öfvertogo de skolan vid slutet af vårterminen 1882 och flyttade den från mitt hus till den lokal de hyrt 52 Malmskillnadsgatan. Jag sålde samma år bort gårdstomten, byggde till skolhuset och inredde det till boningshus.

Underligt kändes det att lämna den kära skolan. Det var visserligen ingen lätt sak att förestå ett fullständigt läroverk, där studentexamen måste afläggas hvarje år. Bekymren och svårigheterna voro både många och stora, men dyrbart var det att arbeta bland ungdomen. Mitt ämne fann jag alltid lika rikt, och jag räknade det som ett stort privilegium att få, obunden af några skollagar, inrätta kristendomsundervisningen som jag ville. Den var hufvudsakligen byggd på bibelstudium. Bibeln, Luthers lilla katekes, Norbecks teologi och Cornelii kyrkohistoria voro de enda läroböcker jag begagnade. I de förberedande klasserna inskränkte sig undervisningen till meddelande af berättelser ur såväl Gamla som Nya Testamentet. Sedan en berättelse blifvit föredragen en eller två gånger, genomfrågades den, och därpå fingo gossarne berätta den. I första nedre klassen utgjorde Mattei evangelium hela årskursen, och då inlärdes hufvudinnehållet*4

i hvarje kapitel så, att vid repetitionerna under de sista veckorna på vårterminen gossarne kunde redogöra utantill ganska nöjaktigt för innehållet af hela evangeliet, och det hände högst sällan, att jag ej fick ganska fullständiga svar, när jag blott frågade: »Hvad står i det eller det kapitlet?» I första öfre var årskursen Marci och Luce evangelier, hvilka genomging'os så, att det hufvudsakligen blef en repetition af hvad gossarne läst ur Matteus, och att de lärde sig de kapitel, som innehöllo berättelser, dem ej Matteus anfört, samt kunde säga hvilka dessa kapitel voro. I andra klassen genomgicks Johannes' evangelium och började undervisningen i lilla katekesen, som måste läras utantill. I tredje klassen följde Apostlagärningarna och fortsättning af lilla katekesen. I fjärde klassen repeterades alla de fem historiska böckerna i Nya Testamentet och afslutades Luthers lilla katekes. Ifrån första öfre undervisades äfven i Gamla Testamentet, dels i berättelseform, dels direkt ur bibeln, så att det viktigaste innehållet af dess historiska böcker inlärdes och äfven delar af såväl läroböcker som profetior genomgingos. I femte klassen tillkom kyrkohistoria jämte dogmatik, men en lektion i veckan ägnades fortfarande åt bibeln, där flere af brefven genomgingos och enstaka språk lärdes utantill. I hvarje vecka ända från första nedre gaf jag läxor

i bibeln, antingen någon berättelse eller några bibelspråk.

Denna undervisning" var bland de käraste arbeten jag någonsin haft. Jag visste ej, när jag började detta verk och bestämde denna plan, hvilken utomordentlig undervisningsbok för barn bibeln är, och huru lätt de lära sig hela böcker därur. Gossarnes framsteg häruti förvånade och fröjdade mig år efter år. När jag med mina äldsta gossar hunnit fram till deras sista85

termin, sade jag dem, att cum laude kunde de få, om de lärde sig väl teologi och kyrkohistoria, men laudatur fick ingen, som ej dessutom uppfriskade sin kunskap i bibeln, hufvudsakligen de historiska böckerna.

Då, som jag ofvan nämnt, den första flyttningen skulle examineras i södra latinläroverket, och läraren i kristendom där ej kunde känna till huru vi läst bibeln under de 13 åren, bad jag denne lärare, den skicklige och vidt kände lektor Personne, att han någon dag före examen ville låta mig inför honom själf tentera mina gossar. Han biföll detta, och jag sade honom, när han kom, hur vi läst ämnet under de gångna åren och att jag rättat mina betyg efter deras bibelkunskap.

När tentamen var öfver sade lektor Personne, att han ej förstod hur jag kunde göra någon skillnad på dessa 13 ynglingar, ty enligt hans uppfattning voro de tämligen jämna och hade bra reda på sig. Tentamen gick verkligen bättre, än jag hade vågat hoppas. Lektor Personne ändrade ej heller något af mina betyg.

Jag måste så småningom lämna ifrån mig undervisningen i de nedre klasserna, ty arbetet med gymnasieafdelningen jämte uppsikten öfver det hela och alla mina öfriga åligganden upptogo min tid. Det var ej lätt att finna passande biträden i religionsundervisningen, men saken gick dock ganska väl, och det kändes godt hvarje gång jag examinerade i studentexamen att få inför censorer och examensvittnen visa, - att man kan lära skolynglingar jämte teologi och kyrkohistoria äfven det hufvudsakligaste innehållet af bibeln. Och mer än en censor och mer än ett examensvittne uttryckte sin förvåning öfver ynglingarnes bibelkunskap. När jag slutat min första timme under den törsta studentexamen jag var med om, sade ett af vittnena, denbyråchef i ecclesiastikdepartementet, som hade uppsikten öfver alla statens elementarläroverk, till mig: »Att studenter kunna teologi och kyrkohistoria, det har jag hört förut, och däruti voro dessa verkligen framstående, men en sådan bibelkunskap har jag aldrig hört i någon skola.»

Jag nämner detta icke såsom något beröm för mig eller mina gossar, utan för att anföra ett bevis för nyttan att i kristendomsundervisningen ej försumma att föra barn och ungdom till självfva den klara källan i stället för att så godt som uteslutande bjuda dem dricka ur mer eller mindre grumlade bäckar. Nog träffar man alltid sådana barn och ynglingar, som, fast de föras in i bibeln och lära sig mycket därur, förkasta alltsammans och blifva sanningens afsvurna fiender; jag hade åtskilliga sådana i min skola. Men å andra sidan kan ej lefvande tro tändas utan genom det sanna evangelium, ej lif födas, om man ej dricker ur lifvets källa; men det lefvande ordet föder lif. Detta såg jag också till min glädje under det jag hade skolan. Och må den sanning, som under dessa år såddes i unga hjärtan, fortfarande länge bära frukt, och må Gud rikligen välsigna skolan äfven i dess nya skick, att den må verka godt i många riktningar!

VII.

Drottning Sophias lifsfarliga operation den 5 April 1887.

Drottningens sjukdom hade de senare åren ständigt tilltagit. Krampanfallen blefvo tätare och häftigare, men hon behöll sitt själslugn och sin trosfrid på ett sätt, som fröjdade alla hennes troende vänner.

En dag i November 1886 var Stockholms Skyddsförenings centralkomité samlad i en af drottningens salonger. När sammanträdet var slut och drottningen redan aflägsnat sig och jag stod i begrepp att gå, blef jag kallad in till henne i hennes skrifrum. H. M. anförtrodde mig då, att läkarne upptäckt en åkomma, som sannolikt gjorde en operation nödvändig och att densamma vore lifsfarlig. Dock kunde det ännu dröja länge, innan operationen

behöfde företagas. Hon sade, att hon ville nämna detta för mig, emedan hon önskade förböner. När hon talade om sin sjukdom och den möjligen förestående, farliga operationen, skådade hon fram emot evigheten med af längtan och hopp strålande blickar, hvilka fröjdade mitt hjärta.

Aret gick. 1887 kom. I Februari följde drottningen konungen till Norge. Vid återkomsten därifrån i medlet af Mars hade det onda så förvärrats, att läkarne förklarade en snar operation nödvändig. Det bestämdes, att densamma skulle äga rum tisdagen den 5 April.88

Onsdagen den 30 Mars blef jag kallad att infinna mig hos drottningen kl. 3. När jag kom, fann jag H. M. liggande påklädd på en soffa. Hon räckte mig vänligt sin hand. Drottningen var beredd att dö, om Herren nu ville hämta henne. Hon var glad och lycklig i sin Gud. Men hon nämnde, att i början af året hade hon haft en ganska svår strid, då hon blickat framåt mot det kanske både långa och svåra lidande, som väntade henne. Nu var dock striden öfver, och segerglädje lyste fram både i hennes blickar och tal. Jag frågade drottningen, om hon kunde sofva om nätterna. Härpå svarade H. M., att hon sof godt hvarje natt, och då hon vid uppvaknandet förr ofta känt sig orolig vid tanken på någon förestående resa eller annat, som kunnat oroa, så vaknade hon nu, sedan hon i Herrens namn beslutat sig för operationen, icke blott med lugn utan med glädje, såsom förestode det henne något härligt. Jag kände mig så tacksam mot Gud, då jag hörde detta. Gud är mäktig i de svaga. Han uppehåller de sina med väldig kraft. Den käre Herren, han bär både oss och våra bördor.

Drottningen sade vidare, att hon kände sig så uppfylld af tacksamhet mot Gud, att hon kunnat under dessa veckor med fullt lugn tala med de sina om sin möjligen förestående bortgång och säga dem allt hvad hon önskat säga, innan hon gick ifrån dem. Hvilken välsignelse skall icke af allt detta komma till hela vår kära konungafamilj!

Samtalet fortgick så en lång stund. Ofta därunder trängde sig den tanken på mig: »Tänk om det är sista gången jag får tala med vår. kära drottning!»

Till sist sade drottningen, att hon önskade vi skulle hafva en bönestund tillsammans. Sedan tog hon ett89

vänligt och hjärtligt afsked af mig. Jag kysste hennes hand och gick. När jag i dörren vände mig om och ännu en gång såg på drottningen, som låg där så vänligt leende, så glad och fridfull, frågade jag Herren: Skall jag aldrig få se henne lefvande mer?

Palmsöndagen den 3 April hade jag högmässopredikan i slottet. Samtidigt med gudstjänsten begick den kungliga familjen i drottningens salong Herrens nattvard. Den heliga akten förrättades af öfver-hofpredikanten biskop Billing. Det kändes godt att få predika i slottskyrkan den dagen. När jag efter predikan vid förbönerna för de sjuka särskildt frambar en bön för drottningen och afslutade den med de orden: »Vi tacka dig, vår Gud, att inför dig med glädje kunna säga till hvarandra: lefver vår drottning, så lefver hon Herren, dör hon, så dör hon Herranom. Ära vare Gud! Amen» — så kändes det, som om alla voro med, det gick liksom en stilla susning af deltagande genom församlingen.

När jag kom ned från predikstolen, träffade jag biskop Billing i sakristian. Han var liksom alla, som dessa dagar kommo i drottningens närhet, gripen af den trosfrimodighet, som Gud gifvit henne. Det hade varit en högtidlig stund af djupt allvar, då den kungliga familjen under för handen varande omständigheter firade Jesu döds åminnelse.

När jag lämnade kyrkan, gick jag att uppvakta konungen, som genom sin kammarherre tillkännagifvit, att han önskade ett samtal med mig efter gudstjänstens slut. Då jag kom in till H. M., fann jag honom visserligen upprörd och sorgsen, men på samma gång-lugn och undergifven. Konungen sade, att han ville bedja som drottningen själf brukade: »Ske din vilje». Sedan vi talat en stund om drottningen, om hennes9Ö

ödmjuka, men fasta tro, om hennes undergifvenhet och tålamod i lidandet och om det föredöme af ett sant kristligt lif hon städse gifvit, sade konungen:

»Orsaken hvarför, jag kallat dig hit, är den, att jag och prinsarne önska, att du är hos oss om tisdag under operationen.»

Då jag svarade, att jag med stor tacksamhet emottog den kallelsen, bad konungen mig vara välkommen på tisdagen kl. Ij2 11. Härpå räckte han mig vänligt sin hand, och audiensen var slut.

Tisdagen var inne. Innan konungen kallade mig att under operationen vara med den kungliga familjen, hade jag tänkt gå hela tisdagsförmiddagen omkring slottet, till dess jag fick veta hur allt aflupit. Nu skulle jag vara hela tiden i slottet, saken kom mig på detta sätt liksom närmare. Att vara tillsammans med en familj, under det en af dess medlemmar undergår en lifsfarlig operation, anstränger i sanning själskrafterna. Här gällde det nu den kungliga familjen och landets drottning.

Jag gick upp till slottet något öfver kl. 10. I konungens smårum fann jag åtskilliga till hofvet hörande personer, och flera anlände så småningom. Då klockan led mot 11, kom konungen, åtföljd af prinsarne, och hälsade på alla de närvarande, sedan vinkade han åt mig och sade: »Kom in du, Beskow.»

När jag kom in i konungens skrifrum, fann jag där alla fyra prinsarne jämte kronprinsessan; prinsessan Eugenie var af illamående hindrad att närvara. När jag kommit in i rummet, och dörren blifvit stängd, sade konungen till mig:

»Jag vet icke, hvar jag får min kraft ifrån, att jag kan bära detta så pass lugnt, som jag gör.»9t

Jag svarade: »Sådant kommer ofvanifrån, E. M., och då man ser den trosfrimodighet drottningen visar, bidrager äfven det att meddela kraft.»

Konungen instämde på ett älskligt sätt i detta. Han satte sig därpå ned vid sitt skrifbord och bad mig taga plats på en stol bredvid bordet. De öfriga satte sig ned i närheten, och en stunds samtal om de eviga tingen följde. Då jag kom att nämna hur en troende, som Paulus säger, hör Herren till, antingen han lefver eller dör, räckte konungen mig sin bibel och bad mig läsa det stället. Det var Rom. 14: 7, 8. »Ingen af oss lefver sig själf och ingen dör sig själf. Ty lefva vi, så lefva vi Herranom, och dö vi, så dö vi Herra-nom.»

När samtalet fortgått en stund, inträdde furstinnan af Wied, drottningens halfsyster, som kommit till Stockholm för att vara hos drottningen under dessa kritiska dagar. Furstinnan hade dröjt kvar hos drottningen för att öfvervara kloroformeringen, och först sedan drottningen blifvit söfd infann furstinnan sig i konungens skrifrum för att berätta hur det lyckats.

När furstinnan inträdde, yttrade hon genast som svar på de tårfyllda, ängsligt frågande blickar, som konungen fäste på henne: »Det har gått lyckligt, hon sofver nu lugnt.» Läkarne hade hyst en viss farhåga, för kloroformeringen, i följd af svag hjärtverksamhet, hvaraf drottningen lider.

Furstinnan berättade nu följande: Läkarne Ilade föreskrifvit intagandet af en rogifvande medicin en half timme innan kloroformeringens början. När drottningen, hvars troskraft tycktes växa allt efter som tiden för operationen närmade sig, var redo att intaga nämnda medicin, underrättades hon, att läkarne ändrat tiden för medicinens intagande till 5 minuter före operationen;. 92

det var således 25 minuter kvar, innan drottningen behöfde flyttas från sitt rum. Drottningen önskade då vara ensam en stund. Det var en stund af stilla böneumgängelse med Herren.

Då minuterna voro gångna, kallade drottningen in furstinnan af Wied, som nu själf tillsammans med fröken Eketrä och sjuksköterskorna sakta rullade den soffa, på hvilken drottningen hvilade, in i rummet bredvid det kabinett, där operationen skulle ske. Lugn, fridfull och stilla låg drottningen där, beredd på hvad som komma skulle. Leende och glada voro hennes anletsdrag. Endast då hon sade farväl åt furstinnan af Wied och bad henne hälsa konungen och prinsarne, fylldes hennes- ögon af tårar. Därefter sade drottningen, sedan hon intagit den rogifvande medicinen: »Jag vill ännu hafva en stund för mig själf.»

De omkringstående drogo sig något undan, och en tyst, betydelsefull stund följde. Därpå sade drottningen med glad frimodighet: »Låt läkarne komma.»

När de inträdde, räckte hon dem leende sin hand och hälsade dem gladt och vänligt, som om de kommit blott på

en vanlig uppvaktning. Därefter började kloroformeringen, som gick lyckligt.

När furstinnan slutat sin berättelse, föll konungen på knä och sade: »Låt oss bedja; bed med oss, Beskow.»

Hela familjen föll då på knä. Så följde en bönestund, under hvilken jag kände mig mäktigt buren af de tusende och åter tusende böner, som just i samma stund höjdes af troende hjärtan utöfver hela vårt land och grannland för vår drottning och hela familjen. Det var icke blott bön jag kände mig manad att frambära, utan äfven tack och lof för all välsignelse Gud gifvit vår drottning och genom hennes vittnesbörd åt alla, som lärt känna henne.93

Efter bönestunden följde ett uppbyggligt samtal om andliga ämnen. Jag kände, att Herren var med.

Under tiden hade en mängd herrar och damer ur den högre societeten samlat sig i konungens våning, och konungen bad mig gå ut till dem på en stund och omtala, hvad vi nyss hört af furstinnan af Wied om drottningens kloroformering och om hennes lugn och frimodighet under stunderna näst före densamma.

Det var gripande att se allas deltagande, det syntes hur högt vår drottning var värderad och älskad. Öfverallt mötte jag tårade, frågande blickar.

Om en stund kom konungen, åtföljd af prinsarne, ut från sitt skrifrum, och under tysta, högtidliga samtal gick tiden, till dess efter fem kvarts timme sedan drottningens kloroformering lifmedikus Westfelt infann sig och berättade, att operationen var öfver, att allt gått lyckligt, och att drottningen ännu sofvande inbu-rits i sin sängkammare, samt att allt lofvade en god utgång.

Konungen yttrade då till mig:

»Kom nu, Beskow, så vilja vi tacka Gud, och gå sedan ut hit och tacka Gud tillsammans med alla här församlade», och vändande sig till dem, tillade han: »I viljen ju vara med därom?» Hvilken fråga de närvarande besvarade med en tyst bugning".

När den kungliga familjen åter samlats i skrifrummet, föllo de på knä och jag framförde vårt innerliga tack och pris och lof till den himmelske Fadern i Jesu namn för att han hört våra och de många tusendes böner, som uppstigit till hans tron för vår drottning-, och afslutade med bön om drottningens fulla aterställelse till hälsa och krafter. Och de sista orden blefvo äfven nu: ske din vilje.94

När jag efter afskedet af den kungliga familjen kom ut i salongen, ställde jag mig vid dörren till konungens mottagningsrum, och utan ceremoniel, enkelt som i ett privat hus hade vi tillsammans en bön-och tacksägelsestund, under hvilken alla hjärtan tycktes vara med. Det var en sammankomst på hofvet sådan sorn ej ofta plägar förekomma vid kungliga hof. Det var en välsignad stund. Ja de timmarne från 1j2 11 till 2 jag denna förmiddag tillbragte på slottet, dem glömmer jag aldrig.

När jag kom ut ifrån konungens våning, fann jag förstugan och trapporna fulla af folk, som tyst vandrade upp till andra våningen, där enligt tillkännagifvande i tidningen allmänheten skulle vid middagstiden få underrättelse om huru operationen gått. Öfverallt såg man deltagande och kärlek.

De första dagarne efter operationen voro ganska plågsamma för drottningen, men allt gick dock lyckligt. Efter en tid utflyttade H. M. till Rosendal. Hon bars liggande i en bärsäng utför Logårdstrappan till en pråm, som bogserades af en kronans ångbåt till Rosendals brygga. Krafterna ökades ytterst långsamt, men krampen kom allt mera sällan, så att hela dygn kunde gå, utan att den inställde sig. Den 7 Juni flyttades drottningen till Ulriksdal i liggande ställning på samma sätt som då flyttningen skedde till Rosendal.

Den 13 Juni blef jag kallad till drottningen. Jag hade icke råkat henne sedan några dagar före operationen, och jag fann henne mycket svag, liggande på sin soffa ute på en af slottets. verandor. Hon låg där orörlig och hade ännu ej kunnat taga ett enda steg. Men hon talade med samma kraft och intresse som förr, och samtalet blef vida längre än jag vid dess början trodde de nedsatta kroppskrafterna skulle tillåta.Drottningen bad mig först skildra de intryck jag fick under sammanvaron med den kungliga familjen under operationen och inledde samtalet med följande ord: »Nå, pastorn var med de mina den där dagen?»

Då jag märkte, att tanken på den stunden grep drottningen, så att hon började gråta, svarade jag: »Det var en stund, som jag aldrig glömmer, men jag hemställer, om det ej är bäst vi vänta med att tala om den dagen, till dess E. M. fått mera krafter, emedan samtalet härom möjligen kan gripa E. M. för mycket.»

Drottningen medgaf detta, och vi talade sedan en kort stund om andliga ämnen, till dess fröknarna Eketrä och Stjernkrona inträdde, jämte sjuksköterskorna och några af drottningens tjänarinnor, då jag på H. M:s begäran höll en kort betraktelse öfver en bibeltext och afslutade med bön. Sedan därefter de öfriga aflägsnat sig, hade jag ett längre samtal med drottningen, hvilket rörde sig dels om rent andliga ämnen, dels om drottningens hem för skjuksköterskor och det sjukhus, som skulle byggas för att förenas med sköterskehemmet.

Jag lämnade sedan Ulriksdal, tacksam att Gud bevarat vår drottning åt den kungliga familjen och åt vårt folk.

VIII.

Sophiahemmet.

Den i Jan. 1884 öppnades den af drottning Sophia bildade elevskolan för sjuksköterskor och samma år ett sjukhem i samband med denna skola. Den 14 Dec. 1887 lades grundstenen till det nuvarande Sophiahemmet, som invigdes 1 Okt. 1889, då både elevskola och sjukhem ditflyttades. G. E. Beskow var från början medlem af styrelsen samt själasörjare vid sjuk- och sköterskehemmen, där han under flera år hade en ganska stor del af sin verksamhet. I regel predikade han hvarje söndag, vanligtvis eftermiddagen, på sjukhuset, och tidtals höll han andaktsstunder på sköterskehemmet en viss dag i veckan. Dessutom besökte han dem af de sjuka, som önskade det. Ar 1897 lämnade han denna sin befattning som själasörjare, då han begynte att ej längre känna sig så stark som förr och därför ansåg sig böra konsentrera. sina krafter på det arbete, som var hans egentliga, nämligen verksamheten i Blasieholmskyrkan. I Sophiahemmets styrelse kvarstod han dock till sin död.

Vid grundstenens läggande och vid Sophiahemmets invigning uppdrogs åt honom att hålla högtidstalen. De finnas skrifna i hans Lefnadsminnen och hafva följande lydelse:

Tal vid grundstenens läggande till Sophiahemmets

sjukhus.

»Herrens, vår Guds, huldhet komme öfver oss och främje för oss våra händers verk! Ja, våra händers verk, dem främje du.» Ps. 90: 17.97

För mer än tretusen år sedan ljöd den sång, hvars sista vers jag nu läst. Det var Moses, som mot slutet af sin långa, skiftesrika lefnadsbana skref denna bönepsalm. Han beder ned Herrens huldhet öfver sig och sitt folk, och att Herren ville främja deras händers verk. Slutorden i denna sång stämma med de ord han yttrade mot slutet af det väldiga tal, hvarmed han tog afsked af sitt folk, då han stod redo att bestiga Nebo, där han, efter att hafva kastat en blick in i löftets land, dog i »de eviga armarna», i den eviga kärlekens famn. Orden föllo sig då: »Ingen Gud är som din, o Jesurun (ett af Israels namn). Han far öfver himmelen till din hjälp och i sitt majestät på skyarne. En tillflyktsort är urtidens Gud, och nedåt sträcka sig hans eviga armar.»

Ännu sänker sig hans huldhet ned öfver människor, som anropa hans hjälp, ännu främjar han deras händers verk. Och om detta ville jag påminna i denna stund, då ett verk här skall begynna, som redan blifvit lagdt i hans händer. Grundstenen skall nu läggas till en byggnad, där lidande människor skola vårdas under kommande åldrar. Herren främje detta verk!

Sophiahemmets sjukhus, hvilket här skall resas, blir en minnesvård, som för kommande släkten skall vittna om konung Oscar II:s och hans gemåls människokärlek, och mången sjukling, som här skall vårdas, kommer att ännu långt efter sedan de bestigit sitt Nebo välsigna deras minne.

Att Herrens huldhet sänkt sig ned öfver vår konungaborg, därpå hafva vi ett tydligt bevis, då vi nu mot slutet af

detta år under denna vinterdag äro samlade här omkring vår drottning, som i dag inträdt ibland oss med återvunna krafter. En tillflyktsort är i sanning urtidens Gud. Han välsigne nu hela detta

arbete, och när byggnaden är färdig, välsigne han hvar och en, som där skall emottagas för att erhålla vård! Han välsigne hvar och en läkare, som med sin konst och erfarenhet här skall utföra sitt ansvarsfulla värf, och hvar och en sjuksköterska, som här skall tjäna! Ja, sände Herren sin huldhet ned öfver vår konung och drottning, öfver hela vårt kära konungahus och öfver vårt land och folk! Dessa alla böner vilja vi inlägga uti den mångtusenåriga böneversen: » Herren vår Guds huldhet komme öfver oss och främje för oss våra händers verk! Ja, våra händers verk, dem främje du! Amen!

Tal vid Sophiahemmets invigning i Okt. 1889.

Den 14 Dec. 1887 lades grundstenen till Sophiahemmet och nu efter ej fullt tvenne år stå de färdiga, de båda byggnaderna. Den ena här bredvid är hemmet för sjuksköterskorna, och denna byggnad, där vi nu äro samlade, är hemmet, där de lidande skola vårdas. De höra tillsammans, dessa båda hem, de äro förenade ej blott med den täckta gången vi se därute, de äro äfven förenade med människokärlekens och pliktkänslans band. Sjuksköterskehemmet och sjukhemmet äro ett, de unga tjänarinnorna fostras för att helt ägna sig åt vården af de sjuka.

Jag vet, att Sophiahemmet, då det ännu blott var en tanke, blef lämnadt i Guds händer under allvarlig-bön om hans välsignelse. Det har blifvit rest i hans namn för att lända till hans ära och till människors gagn, och jag vill just med anledning häraf påminna om ett ord af Gud, som han uttalar på en af Guds rikes största bemärkelsedagar och som står i 2 Mose bok 20: 24: »A hvarje rum, där jag vill låta mitt namn

prisas, vill jag komma till dig och välsigna dig.» Detta ord uttalade Jehova samma dag han för sitt bäfvande och förskräckta folk förkunnat den sedelag, som ännu efter snart 35 sekler är alla lagars lag. Då folket, förskräckt af tordönet, ljungelden och basunskallet, flydde, trädande fjärran från berget, sade de till Mose: »Tala du till oss och låt icke Gud tala, att vi icke dö.» Mose gick då ensam fram emot töcknet, där, som texten säger, »Gud var». Gud talar då till dem genom Mose och varnar dem för allt afguderi och uppmanar dem att frambära brännoffer och tackoffer. Och i omedelbart sammanhang därmed säger han: »På hvarje rum, där jag vill låta mitt namn prisas, vill jag komma till dig och välsigna dig.»

Frågan blir då den: på hvad rum vill Herren låta sitt namn prisas? Det första svaret bibeln, såväl gamla som nya testamentet, gifver på den frågan är, att han vill blifva prisad i våra hjärtan. Dessa vill han viga till sina tempel, därför sade han i lagen: »Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjärta.»

På det att hjärtan må vinnas, har han helgat vissa bestämda rum, där hans namn skall prisas och där han vill komma människor till möte med sin välsignelse. Israels helgedomar voro sådana rum, först tabernaklet i öknen och under domartiden, och sedan från den tredje konungens tid det härliga templet i Jerusalem. Där framburo Israeliterna sina brännoffer och tackoffer. Tabernaklet finns dock ej mer och af templet finns ej sten på sten. Andra rum finnas dock, där Gud vill, att hans namn skall prisas, rum där offer framburits och ännu skola frambäras. Hvad brännoffret eller skuldoffret beträffar, finns i nya testamentet blott en enda plats, där det en gång för oss framburits, och den platsen heter Golgata. Där har Herren fäst sitt

namns pris, där hafva alla släkten på jorden blifvit välsignade.

Såsom en frukt af segern, som vanns på Golgata, hafva tempel rests öfver hela kristenheten, där Gud vill, att hans namn skall prisas genom evangelii förkunnande, och dit han själf vill komma för att välsigna.

Den välsignelse vi få af evangelium är tron, kärleken och hoppet. När jag tror på Guds kärlek, i Kristus uppenbarad, börjar jag besvara denna kärlek och får på samma gång den förhoppningen, att han skall bevara mig i kärleksförbundet med honom och befrämja de kärleksverk jag söker utföra.

Då blir hemmet ett helgadt rum, där Guds namn blir prisadt och där han får gifva sin välsignelse.

Och till dessa rum, där han vill bo och där han vill, att hans namn skall prisas, hör äfven det hem, som här i dag öppnas och inviges.

Ett hem iordningställdt för sjukas vård vill vara ett åt Herrens tjänst helgadt rum. Här är ju allting inrättadt så ¾tt sjuka kunna finna den största möjliga hjälp, som människor kunna gifva.

Vi hafva redan erfarit i det hem vi hittills haft, hur mången sjuk, som där fått hjälp, prisat Herrens namn och sedan efter tillfrisknandet gjort besök på hemmet såsom ett ställe, där man känt trefnad och funnit hälsa och vederkvickelse till både kropp och själ, och må det blifva så här i ökad grad. Må friden bo inom dessa murar och Guds välsignelse ständigt hvila öfver Sophiahemmet!

Gud vill, att hans namn skall prisas äfven på detta rum. Han är här för att gifva alla dem, som skola vårdas, så väl som alla dem, som skola tjäna, sin välsignelse.Kärleken till honom är den kraft, som rest detta hem. Och må hans kärlek vara den kraft, som allt framgent leder arbetet bland de lidande i detta hem — då skall däraf följa en välsignelse, hvars hela fullhet vi ej kunna beräkna, blott ana, och hvilken vi skola fullt fatta först på den stora dag, då det skall ljuda från världsdomarens härlighets tron: »Hvad I hafven gjort en af dessa minsta, det hafven I gjort mig.»

Må ingen af oss, som här äro närvarande, då saknas i det rum, där Guds namn evigt skall prisas af saliga människor, i det rummet, där allt strålar i oförgängligt ljus, där ingen död skall vara och ingen gråt, och icke heller någon värk varder mer, i det himmelska Jerusalem, som kallas Guds boning bland människorna, där han skall bo ibland dem, och de skola vara hans folk, och Gud själf med dem skall vara deras Gud.

Denna härlighetens himmel var det, som Herren ytterst menade med orden i vår text angående rummet, där han vill, att hans namn skall prisas och där han vill komma till oss och välsigna oss. Gud, du vill så, och jag slutar med de orden: Ske din vilja!

IX.

Huru jag blef riksdagsman.

Den 23 Sept. 1887 skulle valet af 22 riksdagsmän till Andra kammaren för Stockholm förrättas. Det berodde på Stockholmsvalet, om frihancllarne eller protektionisterna skulle utgöra majoriteten vid den blifvande riksdagen. Striden var därför ganska het. Protektionisterna föreslogo de moderata frihandlarne, att de skilda grupperna skulle förena sig om en gemensam lista, på hvilken frihandlarne skulle få uppsätta 15 namn och protektionisterna 7. Då frihandlarne svarade ett bestämdt nej på denna förfrågan, beslöto protektionisterna att sätta upp en ren protektionistlista.

Jag hade redan vid riksdagsmannavalet tre år före detta blifvit tillfrågad, om jag ville mottaga kandidatur, men svarat nej. Då jag detta oaktadt i sista hand föreslogs som kandidat till ett prof v al, föll jag igenom och slapp sålunda för den gången.

I början af 1887 sades mig, att »högern» tidigt ämnade begynna förberedelserna till valet i höst och att de önskade mitt namn pä listan. Jag svarade, att jag ej kunde komma i fråga, då jag vore protektionist och dessutom ej ville blifva riksdagsman, utan ägna mina krafter åt mitt kall. »Skall jag», så föllo sig orden, »blifva riksdagsman, så måste det ske på ett103

sådant sätt, att jag inte vet ordet af, förr än jag blir det, och detta är ju otänkbart.»

När Kongl. Maj:t upplöst Andra kammaren och påbjudit nya val för att få utrönt, om landet verkligen ville hafva tullskydd, och valen till den s. k. majriksdagen som bäst förbereddes, kom redaktören för Stockholms Dagblad, professor Montan till mig. Han frågade:

»Hur är det, du är ju frihandlare? Vi ville nämligen gärna hafva en präst med på vår lista.»

»Jag är ingen partiman med afseende på denna fråga», svarade jag, »men lutar starkt å protektionis-men, och detta gör jag af tvenne skäl, För det första, då alla andra stater skydda sig, kan jag ej förstå, att icke äfven vi måste skydda oss; och för det andra, jag har sett ända sedan flera år tillbaka, att då landtbruket stått högt i Sverige, har allt stått högt, men när landtbruket stått lågt, har allt stått lågt. Därför är jag protektionist.»

Montan fann naturligen häraf, att jag ej passade för frihandlarnes lista,

När agitationen pågick som värst för höstvalet, var jag på landet. Ingen hade frågat mig, om jag ville blifva riksdagsman, och ingen hade föreslagit mig på de förberedande valmötena; jag var således fullkomligt trygg, för att det ej vidare skulle blifva fråga om min kandidatur. Den 17 Sept. på aftonen fick jag bud, att någon ville tala med mig i telefonen. Det var en af mina vänner, som frågade mig om jag visste, att jag samma dag blifvit af protektionisternas centralkomité uppsatt på den rena protektionistlistan. Jag svarade:

»Det vet jag visst icke, men du vet ju, att jag alls icke vill blifva riksdagsman, och jag anhåller att bli utstruken.s104

»Afsåg dig icke, utan stå kvar tills vidare», sade han, »det kan ju hända, att någon kan byta med dig sedan, ty vårt profval skall ske om måndag.»

»Riksdagsman blir säkerligen ingen af oss. Laga dock att någon annan kommer på listan i mitt ställes, svarade jag, och därmed afstannade vårt samtal.

Profvalet blef sedan först på tisdagen, då äfven mitt namn gick in på protektionisternas lista. Jag ansåg det nu vara för sent att afsäga mig, och dessutom hade ju frihandlarne stor majoritet i Stockholm; ingen tvifiade därför på, att ej deras lista skulle segra med glans.

Valdagen nalkades, vallistorna voro tryckta och utdelade. Då upptäcktes dagen före valet, att ingeniör Fahnehjelm, som stod upptagen på protektionisternas lista, ej var valbar, emedan hans kassör ej i rätt tid inbetalt kommunalskatten för hans firma. Hvad var nu att göra? Fahnehjelms namn måste bort och ett annat insättas i stället. Hvem skulle man få? Hur skulle man hinna trycka nya listor och få dem spridda? Allt detta var ej lätt att i en hast ombestyra. Det gick dock, tack vare telefonen. Generalkonsul C. O. Berg-, som vid profvalet hade fått de flesta rösterna näst efter dem, som hade blifva valda, tillfrågades, om han ej ville ingå på listan i Fahnehjelms ställe, och förklarade sig villig därtill. Nya listor beställdes genast, och till aftontidningarna telefonerades, att Fahnehjelms namn strykes på listan och Bergs insattes i stället. Allt hann så blifva klart, dock i sista stunden.

Dagen därpå, själfva valdagen, skämtade frihan-delstidningarna med protektionisterna, som uppsatt en oduglig lista, och framhöllo, att äfven den nya listan möjligen ej vore fullt pålitlig.

Valet försiggick, och, som väntadt var, segrade frihandlarne med stor röstöfvervikt; de fingo ända tilli05

7,000 röster, protektionisterna upp till omkring 3,000. Saken syntes således klar. Frihandelssystemet var räddadt.

Utgången skulle dock bli en annan än den man väntade. Innan tolfslaget ljöd den dag, då klagotiden gick * till ända, öfverklagades valet på den grund, att ångköksföreståndaren Larsson under åren 1881 — 82 ej betalat sina kommunalutskylder och fordrades i anledning däraf, med stöd af grundlagen, att alla de sedlar, där Larssons namn förekom, skulle kasseras och ny sammanräkning företagas. Detta kom som ett åskslag från en molnfri himmel. Segerglädjen förbyttes i bedröfvelse och förargelse. De, som hånat protektionisterna för felet på deras lista, fingo nu med grämelse se, att de begått samma fel och att, då protektionisterna upptäckt sitt före valdagen, låt vara endast dagen förut, så upptäcktes frihandlarnes först åtta dagar efter.

Öfverståthållarämbetets utslag blef, att alla valsedlar, där Larssons namn stod upptaget, skulle kasseras och att magistraten hade att verkställa ny sammanräkning af de öfriga sedlarne.

Detta öfverståthållarämbetets utslag öfverklagades i högsta domstolen af några frihandlare.

Den 17 November offentliggjordes högsta domstolens utslag, som gillade öfverståthållarämbetets beslut och ålade magistraten att, sedan alla valsedlarne med Larssons namn kasserats, med valet lagligen förfara.

Under allt detta pågick den häftigaste strid inom pressen.

Den 9 Dec. offentliggjorde magistraten resultatet af den nya sammanräkningen. Stockholmsbänken var vunnen af skyddsvännerna.

Valet öfverklagades hos öfverståthållarämbetet, hvilket ämbete ej fann skäl till ändring i det beslut,hvari magistraten i fråga om utgången af själfva valet och om fullmaktens utfärdande stannat.

Besvären öfver vårt val ingåfvos nu äfven till högsta domstolen. Där lågo de ännu oafgjorda, då riksdagen sammanträdde.

Jag var ej med om riksdagens öppnande, utan begärde permission de första dagarne för att närvara vid min käre svärfaders begrafning i Hellestad.

När jag fredagen den 20 återkom till Stockholm, var vår sak ännu ej afgjord i högsta domstolen. Först tisdagen den 24 Januari föll utslaget. Andra kammaren hade då plenum, som började kl. 10 f. m. Vi hade valt ledamöter och suppleanter i utskotten. Alla listor segrade, som blifvit uppgjorda och antagna af nya landtmannapartiet, dit vi 22 Stockholmare slutit oss.

När vid middagstiden sista omröstningen pågick, fäste någon min uppmärksamhet på en vaktmästare, som med ett stort papperskuvert under armen stod helt högtidlig bakom talmannens stol, och den person, som visat mig på vaktmästaren, sade:

»Där hafva herrarne på Stockholmsbänken sin slutdom, vaktmästaren har under armen högsta domstolens utslag, och det skall föredragas omedelbart efter röstningens slut.»

Så skedde ock. Med ljudlös spänning åhörde kammaren utslaget, och då våra namn uppräknades i den ordning rösterna utfallit, riktades allas blickar från den ene efter den andre, liksom för att se hvad min vi skulle hålla. Och slutet blef, att Kongl. Maj:t icke funnit skäl vara anfördt, som kunde verka ändring i öfverståthållarämbetets öfverklagade utslag. Och så var jag riksdagsman.

X.

Prins Oscars bröllop i Bornemouth.

I Januari 1888 frågade mig drottningen, om jag ville viga prins Oscar i England i medlet af Mars samma år. H. M. tillade, att det var konungens lifliga önskan, att jag skulle förrätta vigseln. Jag svarade, att jag gärna ville åtaga mig uppdraget, om inga oöfverstigliga hinder skulle resa sig.

Tiden för bröllopet bestämdes till den 15 Mars. För att vara säker på att komma fram i tid hade jag beslutat, att jämte min hustru, som åtföljde mig, resa från Stockholm med aftontåget den g Mars. Men af en händelse kom jag att fara redan den 8:de. Jag-ansåg det nämligen rådligast att hafva ännu en dag på mig, då vintern tycktes blifva allt strängare, och dröjsmål genom is i sunden och snöfall på banorna lätt kunde inträffa.

Detta beslut var viktigare än jag anade, då jag fattade det. Tåget den c):de fastnade nämligen i snödrifvor och kom icke fram till Malmö, och all trafik från Sverige till utlandet var stängd öfver en veckas tid, i följd hvaraf vi ej fingo ett enda bref under vår vistelse i England.

Vi kommo emellertid lyckligt fram i tid, ehuru vi anlände till London två dagar senare än ämnadtio8

var. Dröjsmålet förorsakades dels däraf, att den ångbåt, som skulle föra oss öfver Stora Bält, blef hindrad af tjocka nästan en hel natt, och dels af en orkanlik storm, som mötte oss i VHessingen, då vi med nattbåt skulle gå därifrån till Queenborough vid Themsen, så att vi stannade i Vliessingen öfver natten och foro dagen därpå med dagbåten till England. Vinden hade då betydligt lagt sig, och vi hade en ganska behag'-lig öfverresa.

För mig hade hela resan ändrat karaktär, då vi beslöto, att min kära hustru skulle följa med. 1862 reste vi som

nygifta till England, och nu efter 26 lyckliga år foro vi åter dit tillsammans. Detta gjorde hela färden för mig till en vederkvickelse.

Måndagen den i2:te på aftonen kommo vi till London och togo in på Holborn Viaduct Hotel. Onsdagen den I4:de flyttade min hustru till en bekant engelsk familj, där hon blifvit inbjuden att vara under de dagar jag skulle tillbringa i Bornemouth. Jag reste dit med förmiddagståget.

Det tog något öfver tre timmar att resa från London med järnväg till Bornemouth. Elär såg jag grönskande fält och boskapen ute på bete, medan där hemma snö och is betäckte alla marker. Det var särdeles behagligt att på detta sätt från den strängaste vinter hastigt förflyttas till den skönaste vår.

När vi kommo fram, voro prinsarne Oscar, Carl och Eugen jämte uppvaktning nere vid stationen för att emottaga kronprinsessan af Danmark och hertiginnan af Albany, hvilka anlände med detta tåg. Drottningen hade för deras räkning jämte åtskilliga andra bröllopsgästers förhyrt ett hotell.

Jag blef inbjuden att bo hos lady Cairns, där fröken Munck gästat under sin vistelse i Bornemouth100

för några år sedan. Ladyns präktiga villa låg i samma park, där Crag Head var belägen, i hvilken villa H. M. bodde.

Lady Cairns villa, kallad Lindisfarne, var till byggnadsstil och inredning ett verkligt mönster för engelsk smak och komfort. Ladyn själf var en värdig typ för en engelsk dam af hög rang med ödmjukt kristligt sinne. De morgon- och aftonböner hon höll i kretsen af sin familj och sina tjänare vittnade om, att hon lefde i sann trosgemenskap med sin Frälsare.

Efter intagen lunch gjorde vi en promenad utmed hafskusten till byn och staden Bornemouth, där vi bland annat besökte ett hus, som ägdes af Kristliga föreningen af unge män, och hvilket hus var skänkt till sitt ändamål af lady Cairns som ett minne afhennes aflidne man, lordchancellor Cairns, hvilken dött på Lindisfarne. Där träffade jag några svenskar och den norske pastorn från London. Sedan jag här skilts från ladyn, gick jag med en af svenskarne och den norske pastorn för att besöka S:t Stefanskyrkan, där morgondagens vigsel skulle äga rum.

Det hade uppstått svårighet att få kyrkan upplåten för ceremonien. Då drottningen redan i Januari talade med mig på Ulriksdal om bröllopet och att det borde ske i kyrkan, rådde jag H. M. att i tid göra den saken klar, ty troligen skulle pastorn säga nej. Om så skulle ske, rådde jag H. M. att vända sig till biskopen, och, om äfven han gjorde svårigheter, Hänskjuta saken till ärkebiskopen af Canterbury. Frågan måste äfven gå ända till ärkebiskopen, innan kyrkan blef upplåten för ändamålet.

När jag nu råkade pastorn, var han visserligen vänlig, men föreföll mig dock något oviss omjej hans kyrka skulle vanhelgas genom att vigsel där förrätta-I 10

des af en luthersk präst, som enligt hans förmenande ej hade hvad engelska högkyrkans män kalla apostolisk succession.

Prins Oscar hade på min uppmaning själf valt två psalmer, som skulle sjungas vid början och slutet af vigselakten. Psalmerna voro 33 och 213. Musiken till dessa hade redan för några veckor sedan afskrifvits och tillsändts prinsen. Nu hade sångkören i S:t Stefans kyrka inöfvat dessa psalmer och lärt sig att sjunga dem.

Kyrkan var stor och rymlig, mera i form af kapell än af kyrka; den utgjordes af ett stort, rektangulärt rum med ganska djupa läktare. Koret var ännu ej fullt färdigmåladt, hvarför kyrkan ej än blifvit invigd till. vigslars hållande, och denna tillfällighet hade vi att tacka för att svensk vigsel nu enligt eng¾lska lagar kunde där förrättas, hvilket ej, enligt hvad biskopen sade, kunde hafva skett, om kyrkan varit behörigen invigd.

Koret var särdeles rikt och smakfullt klädt med härliga växter och talrika blommor.

Den r 5 Mars, bröllopsdagen, bjöd på klar himmel med strålande sol och behaglig värme. Hela Borne-mouth var i feststämning. Flaggor prydde en mängd byggnader och stora människomassor hvimlade öfverallt. Särskildt stodo dessa skaror tätt sammanpackade på båda sidor om den väg brudskaran skulle åka fram.

Kammarherre Stockenström hämtade mig i vagn en timme före vigseln, så att vi kommo i god tid till kyrkan. Jag fann i sakristian pastorn och organisten jämte hela kyrkokören. Alla koristerna voro på katolskt sätt klädda i hvita mässkjortor.

I kyrkan började samla sig en högtidsklädd skara,111

till dess templet var till trängsel fylldt. Kammarherren berättade mig, att han på långt när ej kunnat lämna biljetter åt alla de förnäma engelsmän, som anhållit därom, och att han i anledning däraf fått inånga klagobref.

Något före kl. i inträdde prinsen i full uniform i sakristian. Han syntes djupt gripen af stundens allvar. Vi talades vid en stund i den yttre sakristian, där endast körens medlemmar voro samlade, som icke förstodo svenska.

Svenske ministern i London, grefve Piper, som skulle leda prinsen fram till altaret, infann sig kort efter denne. Under tiden hade de öfriga kungliga anländt och intagit sina platser. När bruden syntes vid hufvudingången, ledsagad af öfverste Munck, förde grefve Piper prinsen till hennes möte, och så stod framför altaret det par, hvars både förlofning och vigsel följts med så ovanligt stort intresse af de skandinaviska brödrafolken och en stor del af den öfriga världen.

Samtidigt med brudparets framträdande till brud-pallen gick jag in i koret tillsammans med pastorerna Palmer och Gröndahl, den svenske och den norske pastorn i London. Där stannade de på hvar sin sida om mig. De skulle tjänstgöra som assistenter, hvilket brukas i engelska kyrkan. Akten började s med af-sjungandet af psalmen 33, och det var egendomligt att höra de svenska orden med äkta engelskt uttal sjungas af den hvitklädda kören, som stod delad i två afdelningar i koret omkring oss tre präster. Efter sångens slut höll jag till brudparet ett kort tal öfver 1 Joh. 1: 7. Omedelbart därpå följde vigseln. När jag började läsa formuläret och vände första bladet, tappade jag den lapp, på hvilken namnen stodo skrifna,t 12

och som jag icke lärt mig alla deras namn utantill, måste jag hafva lappen tillbaka igen. Jag var då särdeles tacksam öfver att för första och säkerligen sista gången vid en vigsel hafva assistenter. Jag gaf blott en vink åt pastor Palmer, och han tog genast upp lappen och lämnade mig den. Vigseln gick sedan bra alltigenom. Akten afslutades med två verser af ps. 213 samt några verser af en engelsk bröllopshymn. , Efter ceremoniens slut begaf sig hela brudskaran till Crag Head, där inom kort alla voro samlade i de båda salongerna. Efter en stunds allmänt samtal öppnades dörrarna till matsalen, där en frukostmiddag serverades kl. 2.

När middagen pågått en stund, reste sig drottningen och föreslog en lyckas och välgångs skål för prinsen och prinsessan Bernadotte.

Kort efter middagen drogo de nygifta sig tillbaka och efter en stund visade de sig åter resklädda. De sade ett hjärtligt farväl åt alla, samt lämnade Crag Head för att i vagn åka till närmaste järnvägsstation och så fortsätta sin resa till ön Wight, där de skulle i stillhet tillbringa några veckor.

Så voro då prins Oscar och hans brud förenade. Prinsen hade stigit ned från sin ställning som Kongl. Höghet och blifvit en svensk undersåte. Om detta hans steg har talats mycket för och emot, både med beröm och med tadel. Saken var nu klar. Prinsen hade med glädje afstått allt, som behöfde afstås, för att vinna sin brud, vid hvilken hans hjärta varit fästadt redan i några år och från hvilken han en tid trott sig tvungen att afstå.

Kort efter sedan de nygifta rest bjöd drottningen sina gäster farväl och aflägsnade sig, hvarefter alla skildes åt."3

Jag tillbragte eftermiddagen dels på Lindisfarne, dels med promenader i några svenskars sällskap.

Dagen därpå reste jag med förmiddagståget till London, sedan jag först uppvaktat drottningen.

När jag kom till hotellet i London, fann jag till min stora glädje, att min hustru anländt dit en timme innan jag kom. Vi tillbragte nu tre särdeles angenäma dagar. •

På söndagen hörde vi Spurgeon predika i sin kyrka. Han predikade ännu med samma kraft som när vi hörde honom 1862. Mitt hjärta uppfylldes af tacksamhet, då jag satt där i Spurgeons tabernacle och tänkte på att det var just i det templet, som för 26 år sedan tanken att bygga en liknande kyrka i Stockholm föddes i mitt hjärta. Och

just i år, 1888, hade Blasieholmskyrkan firat den tjugonde årsdagen af sin invigning. Huru stor är ej Guds nåd och hans trofasthet! Prisadt vare hans namn!

Vi träffade åtskilliga vänner i London, bland dem lord Radstock och hans familj. Vemodigt kändes det dock att påminnas om vårt förra vistande i världsstaden. Många af de vänner, vi då vunnit, voro gångna ur tiden, andra hunno vi ej besöka. Jag önskade vi hade haft tid att stanna åtminstone några veckor i London, men jag måste vara hemma inom 14 dagar.

Vi lämnade därför London måndagen den 19 Mars tidigt på morgonen för att med järnväg resa till Queenborough och därifrån med ångbåt till Vliessingen. Det blåste hårdt, och vid framkomsten till Queenborough hade vi full storm. Fartyget lämnade hamnen kl. 8. Det var samma ståtliga ångare med hvilken vi gjort öfverresan till England. Efter nära två timmars resa på Themsen kommo vi ut till hafs, och genast började den präktigaste sjögång. Det fanns

ej mera än sex passagerare ombord. Fartyget öfver-spolades af vågorna, så att stormluckorna måste påsättas, och vattnet trängde in i salongen från däcket, så att golfvet var alldeles vått. Vi hade nästan motvind och detta gjorde, att resan tog omkring en timme längre tid än vanligt. Vi kommo fram något öfver kl. 5, och den treflige holländske kaptenen sade mig, när han kom ned från kommandobryggan: »We have had a real strong gale from north east.»

(Vi hafva haft en riktigt stark storm från nordost.) Från Vliessingen foro vi omedelbart med snälltåg till Hamburg, dit vi kommo tisdag morgon. Samma dag på aftonen reste vi med nattåg till Köpenhamn via Fredericia och öfver Bälten. Vägen Kiel-Korsör var nämligen stängd genom is. Man afrådde oss på hotellet i Hamburg att resa, ty Bälten voro äfven is-belaga. Vi kommo likväl lyckligt öfver till Fyen. Men då vi anlände med järnväg till Nyborg, hvarifrån vi med ångbåt skulle gå öfver .Stora Bält till Köpenhamn, var Bältet stängdt af is och ingen ångbåt hade på flera dagar kunnat komma dit. All post måste därför föras på små öppna båtar, som drogos på isen af matroser, fem man till hvarje båt. Passagerarne fingo följa med, damerna i båtarne, herrarne till fots bredvid. Den dag vi kommo fram till Nyborg hade de, som åtföljt båtarne, måst vandra i sex timmar, innan de kommo till iskanten, där ångaren väntade dem. Jag ansåg detta vara väl långt, hvarför vi beslöto att stanna en dag öfver i Nyborg och togo in på ett hotell, ett ibland de sämsta jag någonsin bott på.

Vi måste stanna här en dag längre än beräknadt var, emedan jag fick en häftig andtäppsattack, som höll mig uppe i sittande ställning i en stol hela natten. Sedan anfallet gifvit sig och jag fått välbehöflig hvila,kunde vi efter två dygns vistelse i Nyborg gifva oss af. Ångbåten hade den dagen kunnat komma så nära, att den syntes från land, och vi behöfde resa med de öppna båtarne endast 3/4 timme, och den färden var rätt angenäm. Vi kommo så öfver Korsör till Köpenhamn. Därifrån till Malmö gingo vi med den s. k. »Bryderen», en präktig järnbåt med stark maskin, som lätt genombröt isen. Hela Öresund var ett enda isfält, och när jag frågade kaptenen, om han trodde vi skulle hinna till Malmö före snälltågets afgång, svarade han:

»Jag kan ej säga om vi komma fram till Malmö i dag, ty här kunna isförhållandena ändra sig om några minuter.»

Jag anför detta blott som ett bevis på hur svår samfärdseln är i dessa trakter under så kalla vintrar som den vi hade 1887—88. »Bryderen» gick dock lugnt och säkert sin isiga stråt och vände isstyckena upp och ned till höger och vänster under väldigt brak.

Vi kommo i tid till Malmö, och så en nattresa och vi voro hemma. Vinterresan till Bornemouth till prins Oscars bröllop var blott ett minne, men ett kärt sådant.

XI.

Några minnen från den enskilda själavården.

Då jag en dag kom gående på Liljeholmsbron och nålrmade mig Hornstull, gick jag förbi ett fruntimmer, som hade i sitt sällskap en arbetarhustru. Jag får då höra fruntimret säga till sin följeslagarinna med ganska häftig och bitter röst: »Det finnes ingen Gud.»

Hennes yttrande gjorde på mig ett hemskt intryck, och jag tänkte: Har det nu gått så långt, att äfven kvinnor börja öppet förneka Gud? Jag kände mig manad att säga henne några ord, men hon föreföll mig så uppretad, att jag fruktade det skulle mer skada än gagna, om jag talade till henne. Jag gick därför förbi henne, men med dröjande steg och oviss om jag gjorde rätt i att tiga. När jag kommit till tullen, steg jag in i ångspårvagnen och satte mig i innersta delen af denna. Till min glädje får jag se det omtalade fruntimret och hennes följeslagarinna äfven komma in i vagnen, och de togo plats bredvid mig, så att vi kunde tala ostördt med hvarandra. När hon satt sig, märkte jag, att hon andades mycket tungt, hvarför jag frågade henne, om hon led af andtäppa, hvilket hon sade sig göra samt att hon dessutom hade andra svåra lidanden. Som jag själf lidit af andtäppa, kunde jag gifvaii7

henne några råd, hur hon skulle lindra kväfnings-attackerna. När vi talat härom en stund, sade jag:

»Det är dock godt att vi hafva Gud att få vända oss till för att få hjälp både i lekamlig och andlig nöd.»

»Ack, det lönar inte mödan», svarade hon.

»Ja, jag hörde», nämnde jag, »att ni nyss sade: 'Det finnes ingen Gud.' Men jag för min del tror och vet, att det finnes en Gud.»

»När man råkar i nöd af alla slag och icke ser någon utväg att hjälpa sig igenom svårigheterna», svarade hon, »så kan man icke annat än blifva öfvertygad om, att det icke finns någon Gud. Den här hustrun, hvars man är arbetare, bor jämte sina barn i samma lägenhet som jag, och som vi nu icke kunnat betala hyran, så äro vi uppsagda till afflyttning, och jag är just nu på väg till landshöfdingen för att bedja honom, att vi icke blifva vräkta i dag, utan få bo kvar några dagar, till dess vi kunna skaffa oss en annan bostad.»

Jag svarade henne då, att jag hoppades hon skulle få hvad hon begärde, och att saken måtte kunna reda sig. Efter en stund frågade jag henne:

»Går ni aldrig i kyrkan och hör Guds ord?»

»Nej, det gör jag aldrig mer», svarade hon», jag föraktar alla präster, ty de verka blott för sin egen vinnings skull.»

Vi närmade oss nu slussen, där vi skulle lämna ångspårvagnen, men som jag gärna ville råka den stackars kvinnan en gång till, sade jag:

»Vill ni komma till mig, sedan ni talat vid landshöfdingen, så skulle det glädja mig, och jag kan då få veta hvad han svarat.»

Hon såg helt förvånad ut och sade, att hon skulleu8

komma. Jag upplyste henne då om hvem jag var och hvar jag bodde. Hon såg mycket skamfiat ut och sade:

»Icke visste jag, att ni var präst; jag trodde ni var läkare, då ni hade så väl reda på andtäppan. Er har jag hört för många år sedan i Blasieholmskyrkan, men jag kände icke alls igen er.»

»Gör ingenting, välkommen, farväl!» svarade jag, och vi skildes åt.

Samma dag råkade jag ofvannämnde landshöfding och talade om hennes sak för honom och bad honom göra hvad han kunde för den stackars kvinnan. Morgonen dagen därpå kom hon till mig, och när hon hade satt sig ned, sade hon:

»Tack för att pastorn talat vid landshöfdingen om mig'; han nämnde detta och var så vänlig och tillmötesgående. »

Jag frågade henne hur mycket hon var skyldig för hyran, och hon svarade att det var 22 kr.

Jag tog fram 25 kr. och sade:

»Då Gud på detta särskilda sätt fört mig i eder väg, så får jag fråga, om ni icke vill taga emot denna lilla summa.»

Hon knäppte ihop sina händer, såg upp med tårar i ögonen och sade:

»Det måste ändå finnas en Gud.»

»Ja», sade jag, »han finns, och ni skall nog få lära känna honom, ni ock.»

Vi skildes åt, och hon sade mig ett hjärtligt farväl. En kort tid därefter fick jag en mycket vacker korg, gjord af träpinnar och fullsatt med vilda skogsblommor, allt mycket smakfullt. Det var hon, som sände mig den. Hon brukade nämligen göra sådana blomsterkorgar för att därmed försörja sig.iig

En tid därefter fick jag bud från henne, att hon låg sjuk. Jag besökte henne i hennes hem, en stuga i Årsta dal utanför Skanstull, och hon var vänlig och lät mig tala om Herren Kristus.

Sedan såg jag henne en gång i Blasieholmskyrkan, och när jag fick se henne där än en gång, skickade jag vaktmästaren till henne efter gudstjänstens slut och bad henne komma in i sakristian. Jag frågade då:

»Går ni i kyrkan numera?»

»Ja, det gör jag», svarade hon.

»Tror ni då, att det finns en Gud?» frågade jag.

»Jag tror allt hvad pastorn säger mig, ty Gud har sändt pastorn i min väg.»

Vi råkades sedan då och då under ett par år, och hon talade med glädje om sin Herre och hans stora nåd. Hon kände och bekände synd och otro och fröjdades öfver, att Gud för Kristi skull förlåter synd, så att han icke mer tänker därpå.

Hon var fortfarande mycket klen och blef mer och mer beredd på att gå till sin Herre.

Hon dog oväntadt hastigt, men afsomnade i frid. Som hon uttalat den önskan, att jag skulle jordfasta henne, gjorde jag det, och den stunden glömmer jag icke. Jag mindes då så väl, när jag såg henne första gången och hörde hennes förnekande af att det fanns en Gud, och nu kunde jag vid hennes jordfästning för hennes anförvanter och andra närvarande vittna om Guds makt att göra sig känd af dem, som icke känna honom, och frälsa det, som var förtappadt. Frid öfver hennes minne! Ära vare Gud!

* #

*

En af mina skolgossar insjuknade i lungsot. Han Yar 13 år gammal och var x mycket snäll, uppmärksam120

och flitig. Hans föräldrar bodde på landet, hvarför han vistades hos en af sina mostrar. En dag hör hans moster honom säg'a liksom för sig själf: »Att de skola taga det så lätt!»

»Hvilka menar du?» frågade hon.

»Alla barn, moster», svarade gossen, »ty när vi i religionslektionerna i skolan haft före särdeles viktiga saker och lektionen slutat och vi komma ned på gården, ser det ut som om ingen af gossarna minnes hvad de hört, utan de tyckas genast hafva glömt alltsammans.»

Då sjukdomen tog en allvarsam vändning, anmäldes detta för mig, och jag besökte honom genast. Många dyrbara samtal fick jag hafva med honom de sista 14 dagarne han lefde.

Vid första besöket kom jag att fråga honom, om han trodde, att han var ett Guds barn.

»Jag vet 'det icke», svarade han.

»Vill du blifva det?» frågade jag.

Han svarade då med den mest bestämda ton, att han ingenting' hellre ville än blifva ett Guds barn. Jag fäste hans uppmärksamhet på det språket: »Den som vill, han tage lifvets vatten för intet», och tillade: »Du vill nu alldeles detsamma som Gud. Han vill hafva dig till sitt barn, och du vill blifva hans barn, och då kan ingen hindra det. Du vet, att Kristus har dött för dig och försonat din synd, och du vill tro på honom. Och vill du, så skola vi bedja tillsammans, att Gud gifver dig trons fulla visshet därom, att han för Kristi skull förlåter dig synden och tager dig till sitt barn?»

Han ville detta, och Herren hörde vår bön och gaf honom i rikt mått barnaskapets ande, som vittnade med hans ande, att han var ett Guds barn,121

Jag gick till honom nästan dagligen, och stunderna hos det' kära barnet voro synnerligen uppbyggliga. Han hade, det märkte jag nu, mycket uppmärksamt följt med kristendomslektionerna, och jag fick under dessa dagarne lära mera af honom än han af mig.

Då han af trötthet ej kunde läsa, låg han och upprepade högt för sig själf en mängd bibelspråk utantill, så att hans moster hörde det.

På morgonen sista dagen han lefde sade han till henne: »Låt min broder vara hemma från skolan i dag, efter det är sista dagen.» Och dessa ord uttalade han med stor glädje.

När jag den dagen kom till honom och fann honom så klen, att han kunde somna in hvilken stund som helst, sade han, att han önskade jag skulle hälsa hans kamrater i skolan och säga dem från honom: »Det går an att lefva utan Jesus, när man är frisk, men det går icke an, när man skall dö.»

Jag lofvade framföra denna hans hälsning. Han var så klen, att han knappt kunde tala. Vi hade en bönestund, den sista, tillsammans.

Gärna hade jag velat stanna kvar hos honom, tills han hade afsomnat, men jag måste gå att läsa med mina nattvardsbarn, hvarför jag tog farväl af honom och sade:

»Om vi icke mötas mera här, så välsigne dig Herren och må vi mötas en gång där hemma.»

Då hviskade han till svar: »Tack, pastorn, hälsa kamraterna!»

Dessa voro hans sista ord, ty han afsomnade några minuter sedan jag lämnat honom.

Dagen därpå efter morgonbönen i skolan underrättade jag hans kamrater om hans död och framförde hans hälsning till dem. Att han var afhållen af sina

122

kamrater, det märkte jag, och att hans hälsning till dem och hans trogna förböner för dem icke voro utan frukt, det märkte jag. Flera af dem gåfvo sedan Herren sina hjärtan.

#

En dag fick jag ett bref från en person, som var mig' alldeles obekant, men som sedan blef en af mina käraste vänner. Fian underrättade mig i brefvet att hans enda barn, en dotter om 9 år, låg på sin dödsbädd, och nu bad han mig komma och säga några tröstens ord till den djupt sörjande modern. Jag gick genast dit och fann en bland de mest intagande små flickor jag någonsin sett.

Hennes moder och jag sutto en stund vid hennes dödsläger samtalande, och lilla flickan hörde på. Modern berättade, att flickan gärna gått i kyrkan och att hon tyckte om att höra Guds ord. Vi afslutade samtalet med en bön, och jag kan säga, att jag bad af hela mitt hjärta för det kära, lidande barnet och hennes föräldrar.

När jag slutat bedja, sade modern till barnet: »Hvad säger du nu till pastorn för denna bön?»

Jag undrade hvad barnet skulle säga, troligen menade modern, att hon skulle uttrycka ett tack, men den lilla flickan svarade bättre än så. Hon knäppte åter ihop sina små händer, såg upp mot himmelen och sade: »Amen»!

Det ordet var dyrbart för mitt hjärta, och jag visste det var dyrbart för den store barnavännen, som sade: »Låten barnen komma till mig!» Han hörde vår bön och sade äfven han sitt Amen därtill. Han skulle taga det lilla barnet hem till sig och därigenom äfven vinna föräldrarnes hjärtan.

tf123

Barnet lefde ännu omkring 14 dagar och jag besökte henne åtskilliga gånger. En dag sade mig modern:

I går låg min lilla flicka hela dagen och sade då och då: »Min käre, älskade Herre Jesus Kristus!»

Då jag svarade, att det var särdeles dyrbart, att hon så gjorde, tillade modern:

»Men jag har talat till henne om Jesus, hvarför säger hon då nu alltid Jesus Kristus?»

»Kärleken talar alltid fulltonigt», svarade jag.

Modern berättade vidare, att hon frågat flickan: »Hvilket skulle du helst vilja, gå till Jesus nu eller stanna hos mamma?» Flickan hade då svarat: »Mamma, slipper jag inte svara på den frågan?»

Jag sade till modern, att det var det bästa svar hon kunnat få. Barnet ville hellre gå till Jesus än stanna, hur mycket hon än älskade sin moder. Hon älskade sin Herre Jesus Kristus allra mest.

En dag var jag kallad till åtskilliga sjuka och tänkte gå till flera af dem först och sedan till den lilla flickan, men kom att ändra planen, så att jag gick till henne först. När jag kom, fann jag båda föräldrarne vid hennes bädd, modern knäböjd vid hennes hufvud och fadern vid hennes fötter. De voro alldeles tysta och sågo på flickan, som låg stilla och orörlig och var likblek. Jag trodde hon redan var död, men just som jag såg på henne, tog hon sin sista suck och insomnade.

Modern reste sig och sade: »Nu är det slut.»

Fadern reste sig också och sade: »Ja, nog vet jag hvad jag vill nu, men hur skall jag kunna det?» Han ville gå dit hans barn hade gått.

Modern sade mig, att hon samma dag på morgonen hade bedit Gud, att flickan icke skulle dö förr än

1,124

jag kom; och hon fick den bönen hörd, ty jag anlände i dödsstunden.

Innan vi skildes åt bådo vi tillsammans och tackade och prisade Gud. Vi förnummo, att en seger var vunnen. När himmelens portar öppnas och man följer en döende dit fram, är det som om man fick en fläkt med af friden, som härskar därinne.

# #

En afton blef jag kallad till en döende, en medelålders fröken, som jag aldrig sett förr. Jag fann henne vara en mycket bildad kvinna, hon talade med sakkunskap om de bibliska sanningarna, hvilka utgjorde ämnet för vårt samtal. Något verkligt hjärtebehof efter frälsning och frid märkte jag dock icke hos henne. Det föreföll mig, som om hon skickat efter mig egentligen för att göra en sin väninna till viljes, hvilken skötte henne och som var en troende. Efter samtalet, som jag afslutade med en kort bön, lämnade jag henne och trodde, att detta vårt första sammanträffande äfven skulle blifva det sista.

Tidigt följande morgon fick jag ett bref från hennes väninna, hvari hon bad mig komma till den sjuka så fort som möjligt. Jag gick med detsamma. När jag kom in till henne, fann jag uttrycket i hennes ansikte alldeles förändradt. Likgiltigheten hade försvunnit, och hon såg på mig med ängsligt frågande blickar. Då jag frågade hur hon befann sig, svarade hon: »Finns det nåd för mig?»

Jag sade henne, att Guds nåd räcker till för alla och tillade: »Vill fröken tro på Herren Kristus?»

»Nu tror jag allting», sade hon, »ty jag- har varit i mina synders helvete i natt. O, finns det nåd för en sådan syndare som jag?»

»125.

Jag fick därpå veta, att hon varit en otroshjältinna, som studerat bibeln för att bevisa, att den ej kunde vara sann eller vara ett Guds ord till oss människor. Hon hade haft möten hemma hos sig, där hon sökt stärka sina vänner i otro och försökt bevisa, att bibeln ej kan vara en sanningens bok. Nu, när hon skulle dö, hade hon ingenting att bygga på, och under gårdagens samtal var det ett och annat bibelord, som träffat hennes hjärta och fört tankarne på hennes synder och särskildt på förnekeisen.

Hon upptäckte under nattens mörka timmar, att hon var en Guds fiende, som förnekat Herren Kristus, hon fann sig andligen död, och nu var hennes hjärtas hufvudfråga denna: »Kan Gud förlåta mig? Vill Kristus mottaga mig, som förnekat honom? Kan Gud förlåta mig allt detta och all min synd?»

O, huru saligt det kännes att få sådana frågor att besvara, ty bibeln innehåller så otaligt många dyrbara, frälsningsbringande svar på dylika spörsmål.

Hon tog emot hvarje bibelspråk jag nämnde såsom den, som håller på att dö af hunger, tar emot födan och den, som är nära att törsta ihjäl, tar emot vattnet ur källan. Ja, hon grep med trons hand om dessa Herrens ord, som den drunknande griper om den räddande handen.

Vi hade en dyrbar stund tillsammans, vi tre, och Herren höll sitt löfte: »Hvar två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland dem», och: »Hvar två af eder komma öfverens på jorden, allt hvad de vilja må de bedja, och det skall varda dem gifvet.»

Jag gick sedan till henne hvar dag, och de samtal vi då hade voro särdeles dyrbara och sakrika, ty hon hade samlat ej så liten bibelkunskap under den126

tid hon studerat bibeln för att skaffa sig vapen för sin otro; men nu blef denna hennes kännedom om Guds ord henne till välsignelse, och hon älskade sin bibel mer och mer för hvarje dag.

Jag fick sedan veta, att hon inbjudit de vänner, hon förr samlat i sitt hem för att stärka i otro, att nu vara i ett rum bredvid sängkammaren de stunder, hon väntade besök af mig, ty hon hoppades det skulle göra dem godt att höra hur en döende talade med en präst, hon önskade detta skulle lösa dem från otrons makt.

Vårt sista samtal hade vi på hennes sista dag. Hon var fri från all oro och ängslan, och en stilla, mäktig frid härskade i hennes hjärta.

Just som jag skulle gå, sade hon: »Ännu hade jag en sak att bedja pastorn om. Jag önskar att pastorn ville jordfasta mig, ty vid min graf kan ni hafva åtskilligt att säga begrafningsgästerna.»

Jag lofvade henne detta, och det kändes så godt att vid hennes graf få tala om honom, som är uppståndelsen och lifvet, hvilken hon förut hade förkastat och förnekat, men sedan i tron anammat, så att hon lefde äfven sedan hon död var; ty den, som anammar Jesu ord, skall icke se döden till evig tid. # #

Då jag en söndag slutat gadstjänsten på Sophiahemmet, anmälde en af sköterskorna, att en ung baron intagits på hemmet och frågade om jag skulle vilja besöka honom. Jag kände visserligen icke honom men han hade två halfsystrar, som jag för åtskilliga år tillbaka hade sammanträffat med. Jag gick därför in till honom och presenterade mig, men jag fann snart, att han icke hade något andligt intresse alls.127

Han var en rik fideikommissarie och tillträdde sina fideikommiss redan vid 16 års ålder, och detta blef honom till stor skada. Han blef högmodig, bitter och häftig samt förde ett syndigt och ogudaktigt lif. Han hade en svår, obotlig sjukdom och måste numera nästan ständigt vara sängliggande. Jag kände så mycket medlidande med den olycklige mannen och besökte honom därför ej så sällan under hans vistelse på Sophiahemmet. Men vi kommo icke in i några egentligen andliga samtal, dock var han alltid vänlig. Efter att hafva tillbragt några veckor på sjukhuset for han hem, och jag trodde jag icke skulle se honom mer.

Omkring åtta månader därefter fick jag ett bref från en af hans släktingar, som sade att den unge mannen nu kommit tillbaka till Stockholm och önskade se mig. Han hade hyrt en ståtlig våning och höll två sköterskor, en

betjänt och flere tjänare. Sjukdomen var betydligt förvärrad, och han hade svåra lidanden. Lynnet var mycket bittert och häftigt, han afskedad e den ena efter den andra af sina sköterskor och tjänare.

Han var glad att återse mig. Jag frågade honom, om han trodde sig kunna blifva frisk från sin svåra sjukdom. Han sade sig vara öfvertygad om, att han aldrig skulle blifva återställd.

Jag ville nu söka komma honom närmare på lifvet, hvarför jag sade till honom: »Om ni dog i dag, hur gick det då?»

»Alldeles på tok», svarade han.

»Hvarför det?» frågade jag.

»Jo af två skäl. Det första är mitt högmod, det andra min häftighet», svarade han.

»Men», invände jag, »om ni känner er synd och bekänner den och beder Gud om förlåtelse, tror ni128

icke, att Gud då förlåter er alla edra synder? Tror ni icke, att Kristus har försonat världens synd och att således äfven edra äro försonade och att ni blir salig genom att tro detta?»

»Jag kan icke bedja, jag kan icke tro, jag är helt förlorad.»

»Ja», genmälde jag, »vi kunna ingenting af oss själfva, men 'Gud är den, som verkar i oss både vilja och gärning efter sitt goda behag'. Vill ni, så skola vi bedja tillsammans?»

»Ja, det vill jag», sade han.

När jag slutat bönen och bjöd honom farväl, tackade han mig för besöket och bad mig snart komma igen. Jag gick nu till honom hvar annan eller hvar tredje dag en tid bortåt. Han tog alltid emot mig mycket vänligt, och när vi samtalat en stund, bad han mig alltid läsa för honom i bibeln och i psalmboken. Han hade flera älsklingspsalmer, som han gärna ville höra, och kände till bibeln vida mera än jag skulle ha trott. Jag frågade med en viss förvåning, när jag märkte detta, om han brukade studera bibeln. Han svarade, att hans föräldrar, som varit Schartuanskt sinnade, hade, då han var barn, dagligen läst med honom och låtit honom undervisas i kristendomskunskapen. Men sedan hade han lagt bort detta och fört ett syndigt och världsligt lif.

Hans sköterska och tjänare tyckte, att han blifvit mycket förändrad sedan våra samtal börjat, dock kunde han ännu ibland, då han tyckte, att de ej skötte och tjänade honom, som han ville, brusa upp i vredesmod och någon gång rent af slå till dem.

En dag, då jag just hört, att han varit häftig mot sin omgifning, frågade jag honom under vårt samtal, om han ville gifva sitt hjärta helt åt Herren.129

»Det kan jag icke», svarade han, »och dessutom hur skall jag, som ligger här bunden vid sängen, kunna visa genom mina gärningar, att jag vill tjäna Herren? Jag kan ju icke utföra några troshandlingar.»

»Jo», menade jag, »ni kan visa, att ni tror på er Herre och vill lyda honom, genom att med tålamod bära ert lidande samt vara vänlig och kärleksfull mot er omgifning, edra sköterskor och tjänare. Det är nämligen en vida större troshandling att kunna ligga på ett sjukläger i svåra lidanden och tålig lämna sig i sin Herres hand och låta honom göra med en hvad han behagar, än att frisk och rask och med öfversvallande krafter utföra det största missionsverk i hednaländer. Visa därför genom kärlek till er omgifning att ni älskar Jesus.»

»Jag vill, men jag kan icke», svarade han.

»Vill ni verkligen?»

Han svarade ett af hjärtat gående: ja!

Jag frågade om vi skulle bedja därom, och då han sade att han ville det, bådo vi tillsammans, och han uppsände själf några böneord till Herren.

När jag gick, yttrade han: »Kom igen i morgon!»

Dagen därpå, när jag kom för att besöka honom, mötte mig sköterskan och en af tjänarinnorna och sade med tårfyllda ögon: »Ack, pastorn kan icke tro hur snäll baron har varit sedan ni var här sist. Han är alldeles som en förändrad människa. Nu är han så hjärtlig och så vänlig. Sådan ha vi aldrig sett honom.«

Detta gladde mig mycket. Jag hade icke berättat för någon af hans omgifning hvad vi talat om dagen förut, men de märkte en bestämd sinnesförändring hos honom från den stunden, och denna förbättring höll i sig de återstående veckorna af hans lif. Han talade äfven med sköterskan om sin Herre, och hon fick läsa för honom Guds ord dagligen.

Jag gick nu till honom hvar dag och fröjdades af att se, hur hans tro bestod och tillväxte under det att sjukdomen tilltog och krafterna sjönko. Slutligen förlorade han synen, men låg alldeles stilla och fridfull, bidande förlossningens stund.

En dag, då jag fann honom särdeles klen och trodde han kunde sluta när som helst, frågade jag honom: »Tror ni nu på Kristus?»

»Ja», svarade han.

»Älskar ni Jesus?»

»Ja.»

»Vill ni gå till honom nu, om han kallar er?»

»Ja.»

»Är ni rädd att dö?»

»Nej.»

Jag lade då min hand på hans hufvud och sade: »Gud välsigne er.»

Han sade då några ord, som jag icke uppfattade, ty han talade så svagt, men betjänten, som var närvarande, hade hört att han sagt: »Hofpredikanten med.» Detta var en god afskedshälsning jag fick af den döende, ty när jag kom till honom dagen därpå, hade han insomnat. Jag fick då höra af sköterskan, att när hon kort innan han dog läste för honom några ord i bibeln och därunder nämnde Jesu namn, sade han: »Han är min Frälsare.»

Detta var det sista ord han yttrade. Det tydde

på, att Kristus var hans lif, och därför blef döden

hans vinning.

* *

*

En dam kom till mig en dag och bad mig besöka hennes svåger, som låg döende i magkräfta och önskade tala vid mig. När jag kom till honom, på-131

minde han mig om att vi råkats i unga år på en bal, där vi gjort upp duskap. Han var ämbetsman och hade stor familj. Nu låg han på sitt yttersta och ville bereda sig på döden. Han ansåg sig ovärdig att nalkas Gud. Han ville tro, men hade icke saken klar ännu. Det kändes mycket godt att tala med honom. Då jag fann, att han kände sig vara en stor syndare, kom jag bland annat äfven att nämna om röfvaren, som bad: »Herre, tänk på mig, när du kommer i ditt rike», och som fick det bästa svar en döende kan få: »Sannerligen säger jag dig, i dag skall du vara med mig i paradiset.»

Han frågade mig då hvad röfvaren hade gjort. Jag svarade:

»Det står icke beskrifvet några särskilda synder, men han hade fört ett röfvarlif och då begått så grofva

missgärningar, att han blifvit dömd till korsdöden.»

Under de följande dagarne jag besökte den sjuke fann jag honom alltid vänlig och uppmärksam, men det blef icke någon tydlig öfvergång från mörker till ljus. Jag anade, att det var något, som särskildt låg honom på hjärtat - och oroade, hindrande honom att stanna för ordet och tro evangelium. När han en gång åter framställde till mig den frågan: »Hvad gjorde röfvaren?» — förmodade jag, att det var något syndaminne, som plågade hans samvete, hvarför jag sade till honom:

»Är det någon synd du begått, som särskildt oroar dig, så bekänn densamma. Det är nog om du gör det för Gud, men det skadar ej, om du äfven gör det för mig.»

Han bekände då genast uppriktigt två brott han hade på sitt samvete. Jag svarade honom:132

»Gud säger: 'Kommen, låtom oss gå till rätta med hvarandra. Om edra synder än vore blodröda, så skola de dock varda hvita som snö, och om än de vore röda som purpur, skola de varda såsom ull'.» (Es. i: i8). Och jag tillade: »På hvad grund Gud förlåter blodröda missgärningar och gör dem snöhvita, det läsa vi i i Joh. i: 7.: 'Vandra vi i ljuset, såsom han är i ljuset, då hafva vi sällskap inbördes och Jesu Kristi Guds Sons blod renar oss af alla våra synder'.»

Jag anförde äfven andra bibelspråk, som tala om huru Herren frälsar det som är förtappadt.

Ifrån den stund den döende aflagt sin bekännelse, började han lyssna till frälsningens evangelium med öppet öra och efter nåd hungrande hjärta. Hela hans ställning blef en annan än förut. Det blef ande och lif där det förut varit en slags dödsstillhet. Besöken hos honom blefvo mig allt kärare.

En dag blef jag kallad till en kvinna, som låg farligt sjuk. Hon bodde på Bondegatan, och jag beslöt att först gå till henne och sedan till min sjuke vän, men genom att jag sammanträffade med en bekant på vägen, kom jag att gå en annan väg än jag först tänkt, så att jag kom nära min väns bostad, hvarför jag beslöt att först besöka honom.

Jag hade varit hos honom aftonen förut och fann honom då icke sämre än vanligt, men när jag nu kom till honom, låg han i dödsarbetet. Jag tog honom i handen, den var alldeles slapp, hans ögon voro skumma, han tycktes hvarken se eller förnimma något.

Jag brukar alltid tala till mina sjuka, äfven om jag finner dem i dödsarbetet, och för det mesta klarna de då och vilja gärna lyssna till lifvets ord midt i dödskampen. Så gick det äfven nu. Jag hade icke133

sagt många ord, förr än hans hand tryckte min och hans blick klarnade och strålade af glädje.

>Tror du, att det är din sista dag i dag?» frågade jag honom då.

»Ja», svarade han.

»Det tror jag ock», tillade jag. »Hör du nu, hvad röfvaren hörde på sin sista dag?»

Han svarade med visshet och glädje sitt: ja!

När vi talat en stund, sade jag: »Ja, farväl nu, broder, jag skall ej trötta dig mer.»

Men han svarade: »Du får icke gå än, vi skola bedja tillsammans.»

Och det gjorde vi. Det var vår sista gemensamma bön. Jag tog så farväl af honom och gick till den sjuka kvinnan.

När jag efter 3/* timme vände tillbaka från det sjukbesöket och åter kom till honom, fick jag se att de rest upp honom, så att han satt i bädden och de höllo honom under armarne. Just som jag kom fram till sängen, tog han helt lätt sin sista suck. Kring hans dödsbädd voro samlade hans hustru och sex barn, hans svåger och svägerska samt sjuksköterskan. Vi knäppte samman våra händer, lofvade och tackade Gud.

Detta hände en lördagsmorgon. Jag var riksdagsman den tiden, och det var plenum, hvarför jag gick direkt till Andra kammaren. Det kändes mycket underligt att från den stilla dödsbädden komma in i det politiska surret. En

af kamraterna i kammaren, en mycket framstående, politisk person, mötte mig, innan jag hunnit fram till min bänk, och tyckte förmodligen att jag såg lite tankfull ut, hvarför han frågade: * Hvarifrån kommer du?»

»Jag kommer direkt från en dödsbädd», svarade jag och berättade om den döde och hans erfarenheter134

under sin sjukdom och hur han dog. Detta gjorde på

riksdagsmannen ett djupt intryck, och när vi skildes,

tryckte han hårdt min hand. Följande måndag hade

vi åter plenum; då kom samme riksdagsman till mig,

räckte mig handen och sade: »Tack för i går! Det

var första gången jag var i Blasieholmskyrkan.»

* *

*

En vaktmästare vid teaterorkestern låg döende i lungsot och skickade efter mig. Jag fann honom vara öppen för Guds ord och hafva ett efter nåd hungrande hjärta. Han berättade mig, att han om lördagskvällarne, då han ställt allt i ordning för orkestern och var ledig en timme, brukade gå till Blasieholmskyrkan och höra på bibelförklaringarna, som höllos mellan 7—8. Han sade sig där hafva fått de första intrycken af Guds ord och ville nu hafva saken fullt klar.

Han kände sig vara en fattig, syndig människa, som hehöfde nåd, och gjorde intryck af att vara ärlig i sin bekännelse både af synd och tro. En dag, då jag besökte honom, önskade han få än en gång begå H. H. nattvard, och jag meddelade honom sakramentet. När jag några dagar därefter besökte honom, ville han hafva ett enskildt samtal med mig. Sedan hustrun lämnat rummet, sade han:

»Jag är viss om, att detta är min sista dag på jorden, och jag måste för pastorn bekänna. några särskilda synder, som jag har på mitt hjärta. Jag har nämligen stulit fyra gånger, och det gör mig så ondt, när jag tänker därpå. Jag vet, att Gud förlåtit mig för Kristi skull, men jag beslöt att berätta detta för att vara fullt ärlig.»

Jag fråg'ade honom, hvar de personer funnos, som han hade bestulit. Han svarade, att en var död, men135

de tre andra lefde och bodde alla i Stockholm, och han visste äfven hvar. Han tillade, att han ville återlämna till dem hvad han tagit. Jag sade, att detta var hans plikt, och som han hade 2,000 kr. insatta på sparbanken, så kunde han betala dessa tre, ty summorna han tagit voro mellan 10 och 20 kr. hvardera.

Jag föreslog, att hans hustru skulle gå med pengarne till dem han var skyldig.

»Ack, min kära hustru kan icke lämna mig nu, ty denna dag blir min sista», invände han.

»Då skall jag gå till dem och lägga ut penningarne», sade jag.

Han blef mycket tacksam. Jag fick de tre personernas adresser och tog afsked af mannen, sedan hustrun och hans dotter åter kommit in och vi haft en bönestund tillsammans.

Jag råkade ingen af de tre personerna hemma, utan deras fruar, och jag framförde genom dem till deras män en hälsning från en döende, som bestulit dem och nu återlämnade hvad han tagit, bedjande dem förlåta honom. De blefvo ganska gripna af denna hälsning från den döende. Jag nämnde ej hans namn.

När detta var gjordt, gick jag tillbaka till den sjuke och sade honom:

»Nu är saken klar och nu är allting klart. Kristus har betalt hela er stora syndaskuld.»

Han fröjdades öfver Guds stora nåd, och vi skildes för att aldrig se hvarandra mer i tiden.

Dagen därpå kom hans hustru till mig och sade med tårar:

»Nu är min man död. När pastorn hade lämnat honom i går, låg han stilla på sin soffa och såg så lycklig ut. Efter

en stund sade han: Du skall i morgon gå till pastorn och säga honom, att jag nu är den136

lyckligaste människa på jorden.' Därpå tillade han: 'Låt mig ligga här på soffan, till dess Herren förlossar mig, ty jag vet han kommer snart'.»

På detta sätt låg han sedan lycklig, glad och fridfull hela eftermiddagen och vid i l-tiden på aftonen afsomnade han.

Förskräckelsens konung är icke förskräcklig, när man möter honom i Jesu namn och i tron på hans försoningsdöd, därpå hafva vi mångfaldiga bevis. * *

»En sann omvändelse är aldrig för sen, men en sen omvändelse är sällan sann.»

Dessa ord läste jag i en god skrift för många år sedan, och jag har ofta tänkt därpå. Väl vore om människorna i allmänhet tidigt besinnade att de måste dö; då skulle deras sista dag icke, såsom nu är fallet ofta, komma dem för hastigt uppå. Vi må börja att söka och följa Herren ju förr desto hellre. Hvarje dag jag lefver utan Gud, utan Jesus är en förlorad dag. Därför säger skriften: »Sök din Skapare i din ungdom, förr än de onda dagar varda kommande, då du varder sägande: de behaga mig icke.»

Det var en löjtnant, som hade lungsot, men han trodde det icke själf, och ingen sade honom det. En natt får han en mycket häftig bröstattack och upptäcker hvilken sjukdom han har och att han måste dö.

Hans fader uppsökte mig kl. r/2 7 på morgonen och bad mig komma för att söka gifva sonen tröst.

När jag kom dit, mötte jag läkaren, som just trädde ut från den sjuke. Läkaren var mycket upprörd och sade: »Aldrig har jag sett någon vara så rädd att dö.»

När jag kom in till den sjuke, som jag aldrig sett förut, satt han i sängen och räckte handen åt sin moder'37

sägande med förtviflad ton: »Jag skall dö, mamma, jag skall dö, mamma!» Detsamma sade han äfven till sina båda systrar. Då jag blef presenterad för honom, upprepade han ock för mig med förskräckelsen målad i sina anletsdrag: »Jag skall dö, jag skall dö!»

Jag svarade: >Ja, då möter ni Gud, och ingen älskar oss som han, hvilken för oss utgifvit sin ende Son, på det att hvar och en, som tror på honom, skall hafva evinnerligt lif. Tror ni på Jesus?»

»Jag känner icke Jesus», svarade han helt ärligt.

Detta svar gladde dock mitt hjärta, ty det var en uppriktig bekännelse, och jag sade till honom:

»Ni kan nu göra hans bekantskap.»

»Jag hinner icke, ty jag skall dö nu.»

»Röfvaren på korset hade icke lång tid, han heller, men han hann», svarade jag. iHan bekände sin synd och sade till Jesus: 'Herre, tänk på mig, när du kommer i ditt rike!' Och han fick det svaret, att han samma dag skulle vara med Jesus i paradiset. Och jag vet ingenting, som hindrar er att möta Jesus i paradiset om denna dag blir er dödsdag, ty ni är ju lika ovärdig att ingå i himmelen som röfvaren.»

Härtill svarade han ja och bekände, att han var en syndare. Då jag- frågade, om han ville bedja om sina synders förlåtelse och om nåd att kunna tro, sade han, att han ej kunde bedja. Jag frågade om han ville, att jag skulle bedja med och för honom, och härtill svarade han ett hjärtligt ja.

Jag nämnde då för honom åtskilliga bibelspråk, som tala om Guds nåd i Kristus och om, hur han hör bön och uppmanar alla syndare att vända sig till honom, att han måtte få frälsa dem, samt hur han icke vill någon syndares död, utan att han omvänder sig och lefver.138

Därpå slöt jag mina ögon och började bedja. Det var en dyrbar stund. Jag kände så mycket för den döende unge mannen och för hans föräldrar och syskon, som voro samlade omkring hans dödsbädd, och jag kände med trons fulla visshet, att han var midt ibland oss, som borttagit världens synd och därmed afbrutit dödens udd. Mitt hjärta

fylldes af segervisshet och af onämnbar fröjd öfver att vi äga en sådan Frälsare, som kan rädda människor ännu i elfte timmen af deras lefnadsdag och rycka dem som bränder ur elden. En sann och verklig omvändelse är aldrig för sen, den kan ske äfven i sista ögonblicket. När jag slutat bedja och såg upp på den döende, var ansiktsuttrycket alldeles förändradt. Oron var borta, och en stilla frid tycktes hvila öfver honom. Han såg på sin moder och sade med alldeles lugn, ja nästan glad stämma: »Farväl, mamma!» Detsamma sade han till sin far och sina systrar.

Han ville därpå, att jag skulle ännu säga honom några skriftens ord. När vi samspråkat en stund, togo vi ett hjärtligt farväl af hvarandra, och sedan såg jag honom aldrig mer, ty han afsomnade omkring en timme efter det vi skilts' åt.

* *

*

Då jag slutat predikan på Sophiahemmet en. söndagseftermiddag, blef jag kallad till en fru, som låg i ett af sjukrummen ej långt från salen, där jag talat. Hon berättade mig, att hon blifvit opererad på lördag åtta dagar sedan och att hon söndagen efter operationen hört min röst, när jag predikat på aftonen, »men klen som jag var», tillade hon, »hörde jag blott ett ord tydligt, nämligen det språket: Den till mig kom-i39

mer, kastar jag sannerligen icke ut', och på det ordet har jag lefvat hela veckan.»

Jag hade aldrig sett henne förut. Hon hade blifvit opererad för magkräfta, men kräftknölen satt så, att den ej kunde borttagas. Hennes man var med henne och syntes mycket bedröfvad. Hon hade äfven hos sig en son och en dotter om 9 och 11 år, de voro mycket älskliga.

Jag besökte henne sedan åtskilliga gånger, och efter några veckor flyttade hon hem till de sina. Hon blef så pass återställd efter operationen, att hon kunde vara uppe om dagarne och företaga korta promenader. Jag såg henne åtskilliga gånger i Blasieholmskyrkan.

Omkring ett och ett halft år efter operationen blef jag kallad till henne. Hon hade då blifvit mycket sämre, och man kunde se, att hon ej hade så långt igen. Det var alltid mycket uppbyggligt att tala med henne. Jag hade ofta besökt henne under den tid hon varit bättre, och hon ville alltid så gärna höra Guds ord samt att vi skulle bedja tillsammans.

Nu hade hon fått en häftig attack och måst intaga sängen. Hennes snälla barn deltogo så med sin mamma i hennes lidanden. Lilla gossen hade sagt: »Mamma får icke dö! Skall mamma dö, så vore det bäst, om vi finge dö allesammans och helst på All-helgona dag.»

Sista gången jag talade vid den sjuka var omkring en och en half timme innan hon dog. Hon var då alldeles redig, bekände sin tro och talade med sådan kärlek om sin Herre Kristus, till hvilken hon nu snart skulle gå.

O, hvad det är dyrbart att få gång efter annan bevittna trons seger öfver dödens makt. Ar Kristus vårt lif, så är döden i sanning vår vinning. Döden140

har ingen udd för den, hvilken tvagit sina kläder och gjort dem hvita i Lammets blod och tror på Guds Lamm, som borttog världens synd. Dödsriket har ingen makt öfver dem, som tro, att Kristus är uppståndelsen och lifvet, och som i tron uppstått med Kristus och söka det ofvantill är, där Kristus sitter på Guds högra hand. Döden är uppsvulgen i segern.

Den bortgångnas barn sörjde visserligen mycket sin moder, men gladdes öfver att hon nu var i himmelen.

* *

*

Den 29 Jan. 1895 gick jag på morgonen till en sjuk kvinna, som bodde i den s. k. Pärlstickargränden, helt nära Immanuelskyrkan. Fyra dagar förut hade jag blifvit kallad till henne första gången. Då kom en ung dam, som

sysselsatte sig med att gifva spellektioner och som trodde på Herren, och bad mig om möjligt samma dag gå till en sjuk kvinna, som låg döende. Jag lofvade att besöka henne på eftermiddagen, men som fröken ej bestämdt mindes husnumret, frågade hon om hon fick komma och hämta mig, så kunde vi följas åt till den sjuka, hvilken hon brukade besöka dagligen. Jag bad henne komma vid femtiden. Hon infann sig på utsatt tid och vi gingo tillsammans. På vägen berättade hon mig, att hon kom från Söder, där hon gifvit en spellektion, och skulle sedan på aftonen tillbaka dit för att gifva lektion åt en annan elev, och hon var så glad, att hon emellan de båda lektionerna fick föra mig till den sjuka. Denna hennes uppoffrande kärlek fröjdade mig.

Vi kommo fram till en mycket tarflig gård vid den lilla, smala gränden, och ett stycke inne på gården stod en låg, ytterst bristfällig byggnad, som såg

Hl

ut som ett uthus. Hon gick före mig in i förstugan och sade: »Nu måste vi böja oss ganska mycket för att komma in, ty det är så lågt i tak.»

Själfva rummet var så lågt, att jag knappt kunde stå rak, och allt därinne vittnade om stor fattigdom.

Den sjuka, som låg där i sin tarfliga bädd, tycktes lida af lungsot. Hon tackade mig, att jag velat komma till henne. Då jag frågade henne, om hon hade frid med Gud och om hon trodde på Herren Kristus, svarade hon:

»O, om jag vågade tro, att Herren icke förkastade mig, jag är en stor syndare!»

Då sade den unga damen, som fört mig till henne: »Tala om alltsammans för pastorn!»

Därpå lämnade hon rummet. Kvinnan berättade då med svag stämma och mycken oro följande historia:

Hon hade för mer än trettio år sedan plats som utförsäljerska på en krog på Söder. Där fanns i trakten några illa kända karlar hvilka kallades för »ligan», emedan de hjälpte hvarandra i att bedraga och voro fruktade af alla, som kände dem. Hon var nu strängt förbjuden af bolaget, i hvars tjänst hon var anställd, att Jämna något brännvin till dessa karlar, utan att de först betalat hvad de beställde.

En dag kommo alla dessa karlar in i rummet, då inga andra kunder voro där. Då går en af dem fram till henne och fordrar, att hon skall lämna honom brännvin. Hon sade honom, att hon ej kunde det, emedan hon af sina förmän var förbjuden att ge honom något, förr än han gaf henne penningar. Han blir allt oförskämdare och tränger sig på henne. Då stöter hon till honom med vänstra handen för att skjuta honom tillbaka. Han faller till golfvet, börjar skrika och ropa, att han blifvit öfverfallen af henne. De andra142

rusa upp från bordet och säga, att de kunna vittna, att hon anfallit honom och begått öfvervåld, och detta skulle de anmäla i polisen. De gingo därpå sin väg.

En stund därefter kommo två poliskonstaplar och meddelade henne, att hon var anklagad för öfvervåld och hade att infinna sig på polisvaktkontoret. Hon blef alldeles förskräckt och föll i häftig gråt. När hon efter en stund kom till poliskontoret, uppträdde »ligans» alla män och vittnade emot henne, och den, som påstod sig hafva blifvit anfallen, yrkade ansvar. Men som dessa män voro kända i trakten, blef hon friad.

Nu började dessa karlar förfölja henne på allt sätt och sökte' göra lifvet för henne så bittert som möjligt. När hon en afton skulle stänga lokalens fönsterluckor, hade de satt fast stora spikar på innansidan af dessa, så att när hon sköt igen dem, krossades alla rutorna. Detta blott ett exempel på huru de buro sig åt. Och de hotade henne jämt, så att hon gick i ständig ängslan.

Då började hon fundera på, hur hon skulle kunna göra sig fri från dem, och tänkte: det går icke på annat sätt än om jag kunde få dem fängslade. Detta var den onda frestelsetanke, som ledde henne till ett svårt fall, ja till två hemska brott. Den tiden frågade hon icke efter Herren och sökte icke sitt skydd hos honom.

Slutligen mognade hennes onda plan, och hon satte den i verket. Hon tänkte som så: »Om nu dessa elaka män, såsom alla i trakten veta, vilja skada mig och den lokal jag tjänar, hvad är då naturligare än att de gärna skulle vilja genom mordbrand förstöra hela lokalen? Om därför mordbrand här utbryter, så143

skall det bli mycket lätt att få folk att tro, det dessa män anlagt densamma.»

Det fanns en trätrappa till ett uthus inpå gården, där hon hade sin bod, och hon tänkte: »Om jag skulle tända eld på den trappan, så behöfde däraf ej bli en verklig eldsvåda, ty elden blir snart upptäckt och lätt att släcka.»

Hon fattar sitt beslut och smyger sig, utan att någon kunde se henne, och upptänder en eld under trappan.

Denna eld upptäcktes, som hon väntat, tillräckligt tidigt för att släckas, innan den åstadkommit någon stor skada.

Men nu blef frågan den: Hvem har anlagt mordbranden? Då sprider hon ut det ryktet, att »ligan» gjort det, och som dessa män voro illa kända, blefvo de insatta i rannsakningshäktet. När nu hon var den enda, som sagt att dessa män anlagt mordbranden, blef hon inkallad till domstolen som vittne. Hon aflade vittneseden och vittnade, att hon sett dessa män anlägga mordbranden.

Så lydde den sjuka kvinnans bekännelse i sin helhet, men hon berättade första dagen blott den del af historien, som slutade med att männen blefvo anklagade för den mordbrand hon anlagt. Af mattighet förmådde hon ej afsluta hela berättelsen.

Jag sade därför några ord till henne om vikten af att verkligen känna sin missgärning och bekänna den inför Herren, som har. makt på jorden att förlåta synd. Vi hade en bönestund tillsammans och skildes åt, sedan jag lofvat att komma igen dagen därpå. När jag det gjorde, fann jag till min glädje den fröken där, som fört mig till henne, och äfven en annan kvinna satt i rummet. När jag frågade, om denna144

senare var en vän till den sjuka, fick jag veta, att hon var den, som hyrde det tarfliga rummet och bodde där, och att hon tagit till sig den sjuka, hvilken hon lät bo fritt och äfven hjälpte på annat sätt. Detta syntes mig sannerligen stort. Hon bekände icke blott med sina ord utan med gärningar, att hon trodde på Herren.

När vi samtalat en stund, bad den sjuka de båda andra lämna rummet, ty hon hade något hon ville tala med mig om i enrum.

När de andra gått ut, berättade hon om sin mened, hvilken jag ofvan skildrat, och tillade, att männen ej blefvo dömda, då det ej fanns mer än ett vittne. Som hon omtalat den hemska gärningen, knäppte hon samman sina händer och sade i ängslig ton:

»Är det möjligt, att jag icke skall bli dömd? Kan en syndare som jag bli frälst?»

Jag läste upp för henne Es. i: 18. Det kändes så godt att få säga henne med full tonvigt: »Blodröda synder skola blifva snöhvita.^

Hon fortsatte att fråga, skakande sina sammanknäppta händer:

»Ar det möjligt, är det möjligt? Kan jag bli frälst? Kan sådana synder blifva förlåtna?»

»Det finnes», svarade jag, »enligt skriftens vittnesbörd ingen enda synd så stor, så hemsk, så blodröd, att den icke kan förlåtas, om den brottslige bekänner den och beder om förlåtelse för Kristi skull.»

»O, hur godt och saligt det låter!» utropade hon. »Kan jag tro, att Herren förlåter mig?»

»I min Herres namn kan jag försäkra, att han förlåter eder denna och alla edra synder, ja han vill rena eder äfven af de hemliga bristerna», svarade jag.

Hon tog mig hjärtligt i handen, och hennes ögon145

började stråla af hopp och glädje. Vi talades vid ännu en stund, hvarefter hon frågade, om hon kunde få nattvarden. Jag sade, att hon kunde begå den, när hon ville, och vi bestämde, att det skulle ske den 29 Jan.

När jag då kom till henne, voro hennes värdinna och den unga fröken hos henne. De sade mig båda, att hon nu sedan mitt sista besök blifvit så stilla och lugn, och hon sade själf, att hon kände frid i sitt hjärta. Jag talade med henne om nattvardens betydelse och att den är värdigast vid dess begående, som känner sig själf ovärdigast. Vidare fäste jag hennes uppmärksamhet på de orden af Herren: »Den, som fått många synder förlåtna, älskar

mera; den, som fått färre synder förlåtna, älskar mindre.»

Jag vet mig aldrig vid enskild nattvardsgång hört någon nattvardsgäst så instämma i syndabekännelsen, som denna kvinna gjorde.

Det var en god och dyrbar stund. Det kändes, att Herren var midt ibland oss. Och jag fick den dagen vara med om flera rika stunder.

*

*

När jag lämnade den sjuka jag ofvan talat om, skulle jag gå till Kungsholmen för att besöka ett af mina nattvardsbarn för året, en flicka som insjuknat i tuberkulos och på en tid ej kunnat vara med vid läsningen.

Vid Kungsgatan steg jag in i spårvagnen, som går till Kungsholmen, och samtidigt med mig kom en arbetare in. Han hade blott en rock. på sig, fastän det var 18 grader kallt. Jag gaf mig i samspråk med honom och frågade om han ej frös. Han svarade, att han kom från sitt arbete och kände sig rätt varm.

Som vi voro ensamma i vagnen, fortsatte vi vårt samtal. Detta rörde sig först om arbetarbostäderna på Kungsholmen, med hvilka han var mycket belåten. Som jag hade i tankarne det ytterst tarfliga rum, där den sjuka kvinnan bodde, kom jag att beskrifva detta och nämnde i sammanhang därmed några ord om den sjuka.

»Jag kan förstå, att herrn är doktor, då ni besöker sjuka. Ett af mina barn har nyss dött i en ålder af 11 månader och ligger nu på hvad de kalla lit de parade», sade han.

»Jag är icke läkare», sade jag, »men med afseende på edert barn, så är det ju, trots förlusten, bra godt att veta hvar det är. Jesus älskar barnen och har sagt: 'Låten barnen komma till mig, ty sådana höra Guds rike till.' Detta är ju en väldig tröst.»

Han såg helt vänligt på mig och lyssnade uppmärksamt till hvad jag sade.

Vi hunno icke säga hvarandra många ord, innan flera andra personer kommo in i vagnen, och jag ansåg det ej lämpligt att inför dem fortsätta detta samtal, men jag kände så mycket deltagande för mannen, att jag beslöt följa med honom, när han steg ur.

Därför, då han reste sig och gick ut, gjorde jag det ock. Då sade jag honom, att jag icke var läkare utan pastor. Han frågade, om jag ej ville stiga in till honom, hvilket jag gjorde med verklig glädje. I hans rum fick jag se det lilla döda barnet i sin kista, som stod på ett bord midt i rummet. Mannen lutade sig ned öfver barnet, kysste dess panna och sade:

»O, mitt älskade barn, hvad jag saknar dig! Jag tror att jag blir tokig.»

Det grep mig att se den innerliga kärlek mannen visade det lilla barnet, och det grep mig så mycketH7

mer, när jag hörde att det icke var hans, utan ett fosterbarn, som han upptagit i sitt hus, fastän han hade två egna barn.

Vi samtalade om Jesus, barnens vän, och han kramade min hand på det hjärtligaste och kysste den tre gånger. Jag önskade honom Guds rikaste välsignelse och att Herren Jesus måtte blifva hans tröst och glädje. Sedan bad jag honom besöka mig, när han ville, och så skildes vi åt.

När jag kom ut på gatan, tackade jag Gud att han fört oss tillsammans.

Jag gick nu till mitt sjuka nattvardsbarn. Hon led af tuberkulos i hög grad, och jag insåg tydligt, att hon aldrig mer kunde deltaga i nattvardsundervisningen.

Hon var så öppen för sanningen, och det fröjdade mitt hjärta att på detta sätt få göra hennes närmare bekantskap.

Hennes far var arbetare, hennes mor hade gått och läst för mig i Adolf Fredrik 1866 och hennes båda äldsta

syskon hade konfirmerats i Blasieholmskyrkan.

Ända sedan hon sjuknat, hvilket inträffat några veckor före Jul, besökte jag henne två gånger hvarje vecka och fortsatte läsningen med henne. Hon trodde på sin Herre Jesus" och älskade honom och ville gärna gå till honom, när han kallade henne. Men hon sade, att hon gärna skulle vilja konfirmeras, innan hon gick hem till sin Herre. Jag svarade, att det kunde ske när hon ville, men att vi ännu en tid skulle fortsätta våra samtal, och därmed var hon mycket belåten.

Samtalen med henne voro för mig verkliga högtidsstunder. Hon led mycket och hade svåra plågor, men klagade aldrig, efter hvad modern berättade mig, och jag såg henne alltid se lycklig ut, äfven när hon,148

på min fråga om hon hade mycket ondt, svarade att det värkte så i hufvudet och i ena armen och ena benet, hvilka voro mycket svullna.

Då jag slutligen märkte, att krafterna började aftaga, föreslog jag, att vi ej skulle dröja med konfirmationen, och detta förslag gladde henne mycket. Vi bestämde, att den skulle ske i hennes hem lördagen d. 16 Febr. kl. ii.

Det var en verklig högtidsstund, då jag konfirmerade henne i kretsen af hennes närmaste och meddelade henne och några af dem nattvarden. Herren var nära, det erforo vi.

När jag den följande måndagen började läsningen med flickorna, hälsade jag dem från deras sjuka kamrat och skildrade hennes läge. Sedan under enskilda samtal med flera af dem märkte jag, att hälsningen från den sjuka läskamraten gjort på dem ett mäktigt och godt intryck.

Kort efter konfirmationen fördes den sjuka till Serafimerlazarettet, där hennes vänstra fot och två fingrar på högra handen opererades för tuberkulösa svullnader. När detta icke hjälpte, ville läkarne aftaga de båda fingrarne, men det ville hon icke, hvarför hon åter fördes hem efter några veckors vistelse på lazarettet.

Jag besökte henne fortfarande, och vi hade goda samtal och bönestunder.

Hon tycktes blifva allt klenare, men när våren kom, hyrdes för hennes räkning ett rum i en stuga, som låg omgifven af barrskog.

När jag råkade henne på hösten, fann jag henne vida raskare än jag vågat hoppas. Jag besökte henne ganska ofta under vintern, och det var mig alltid en glädje att se henne tillväxa i tro. Hon läste dagli-149

gen sin bibel; det tycktes vara hennes käraste sysselsättning.

En dag frågade jag, om hon ville begå H. H. nattvard. Hon svarade, att hon gärna ville det och ofta tänkt därpå, men icke hade krafter nog att gå i kyrkan. Vi bestämde då en dag, när jag skulle komma för att meddela henne, hennes mor och båda äldsta syskon nattvarden. Fadern var hindrad af sitt arbete att närvara.

Det kändes dyrbart att i det enkla hemmet få meddela nattvarden åt fyra af mina nattvardsbarn, modern och hennes tre barn, hvilka alla ville gifva sina hjärtan helt åt Herren.

Kort efter denna dag måste två fingrar aftagas på den sjukas ena hand. Operationen förorsakade henne mycken värk, men efter några veckor blef hon bättre och kunde börja virka, hvilket var det enda arbete hon förmådde uträtta;

Fram på våren förbättrades hennes tillstånd ytterligare och tillfälle bereddes henne att tillbringa sommaren i samma stuga, där hon bott föregående år.

*

*

Sju veckor före påsk 1896 blef jag kallad till en sjuk fru. Hon berättade mig, att hon gått och läst för mig för 21 år sedan, och jag fick nu vid hennes dödsbädd förnya bekantskapen med ett af mina nattvardsbarn, som kämpade sina sista svåra strider i trons segerkraft på ett sätt, som man ej ofta får bevittna. Hennes läkare sade mig också på begrafhingsdagen: »En sådan patient har jag aldrig haft.» Hon hade flera gånger blifvit opererad för yttre

kräftknölar, men hade nu fått inre värk i mage och150

bröst, så att hon måst intaga sängen. Hon hade legat redan i månader, innan jag blef kallad till henne. Kort före det jag besökte henne hade hon frågat doktorn: »Säg mig uppriktigt, är det icke min kräftsjukdom, som nu slagit in?»

»Jo, jag måste erkänna att så är», svarade denne med bedröfvelse.

Hon knäppte samman sina händer, såg upp mot himmelen och sade: »Gud vare lof!»

Hon var beredd att dö, längtade hem och ville gå, när Herren kallade henne.

Jag besökte henne nästan dagligen under de 7 veckor hon ännu lefde. Vi samtalade hvar gång om vår Herre och om några särskilda bibeltexter, alltid afslutande med bön. Alla dessa besök voro för mig verkliga uppbyggelsestunder. Det var så trosstärkande att se hur hon bar sin svåra börda och höra hur hon prisade Gud.

De största och mest lärorika trosfrukter man kan få se äro troendes täliga bärande af hur tunga bördor som helst. De visa genom sin frid och sitt lugn, att de älska Herren mer än allt. Då de äga honom, sörja de ej öfver förlusten af hälsa och kraft samt utstå med tålamod hvilka lidanden som helst. De kunna äfven lämna de sina, hur mycket de än älska dem, ja de lämna sina lif med glädje. De älska Jesus mer än make och barn, mer än hälsa, lif och allt. De taga korset på sig och följa Jesus. Ja, »Kristus är deras lif och döden deras vinning».

Den sjuka trossystern kämpade så segerrikt sina sista strider, att hon just genom denna sin kamp och seger vittnade inför de sina och hela sin omgifning, att hon stod i den saliga ställningen till sin Gud och Frälsare, att hon kunde instämma i Assafs ord: »Herre,'5i

när jag hafver dig, frågar jag efter himmel och jord intet; om mig än kropp och själ försmäktade, så är du dock mitt hjärtas tröst och min del.»

Hon var till välsignelse för många af sina bekanta och släktingar, på hvilka hon inverkade både med ord och handling. När de sågo, huru hon kunde fröjdas i sina lidanden, funno de att hon ägde en kraft, som de saknade. Ja, när man ser en sådan stark tro uppenbara sig hos andra, så känner man svagheten i sin egen. Men å andra sidan sedt, då man finner hur Herren kan uppehålla och hjälpa de sina i striderna och i dödskampen, så får man den förhoppningen, att Herren äfven skall hjälpa en själf; som en diakonissa sade till mig för en tid sedan: »När jag ser vid dödsbäddar, hur Herren uppehåller de sina i deras sista strider, hoppas jag, att han så skall göra äfven med mig.»

Den sjuka unga frun hade dock en kamp att utstå. Hon meddelade mig ofta under sina samtal, att hon ibland plågades af störande tankar. Satan anfaller med särskild ifver just dem, som slå honom kraftigast tillbaka. Ofta slutade just de stunder, då vi talat om sådana frestelser, med hennes varmaste tack och lof till Herren, och hennes tro tycktes vid hvarje sådant tillfälle växa i kraft och segervisshet.

Hon undrade ibland, hvarför Herren dröjde. Men då jag nämnde, att Herren själf bestämmer dag och stund samt att han här fostrar oss för evig härlighet och att vårt korta, timliga lidande föder i oss en fullkomlig härlighet, så fröjdade detta hennes hjärta, och hon ville stanna här i lidandet så länge Herren behagade. På detta sätt höll hon ut in i det sista.

På skärtorsdagen, då hon var mycket svag och klen, talade vi om, att' Herren kanske skulle kalla henne hem på sin dödsdag. Hon lefde dock öfver152

den dagen, men när jag på påskdagen kom till henne efter högmässopredikan, var hon döende. Hon afsomnade i frid på Jesu uppståndelsedag.

* *

*

Jag nämnde i det föregående, att den sjuka fruns trosbekännelse verkade på hennes anhöriga, och jag vill anföra

ett exempel. En släkting, som hon hade och som var bunden i otro, kom en dag på besök till den sjuka för att beklaga henne. När hon då fick höra, hur den döende jublade öfver Guds nåd och godhet, samt såg hennes lugn och frimodighet, frågade hon: »Hur är detta möjligt?»

De talades vid en stund. Detta verkade så på den besökande, att hon icke blott för egen del tycktes börja känna ett behof att kunna tro, utan hon talade om en ung man, en af hennes släktingar, som hade en dödlig sjukdom, men icke trodde på bibeln, utan var en förnekare, och hon bad den sjuka fråga mig, om jag ej skulle vilja besöka honom.

»Jag kommer gärna, om den sjuke själf vill det», svarade jag, när dagen därpå frågan ställdes till mig.

Några dagar därefter, när jag kom till den sjuka frun, sade hon, att den unge mannen uttalat en önskan att få ett besök af mig.

Vid den dödsbädden fick jag göra en annan erfarenhet än den jag nyss skildrat. Den sjuke satt i en bekväm stol, ty han hade svårt att ligga. Han var mycket klen, men alldeles redig och klar. Sedan vi samtalat en stund, berättade han mig, att han varit i Amerika 7 år och där umgåtts med människor af olika trosbekännelser, men till sist slutit sig till ett otrossamfund. Och nu var hans ställning den, att hani53

tänkte det skulle gå bra för alla människor i evigheten, hvad helst de än trodde. På bibeln trodde han icke. Han ansåg, att Kristus var en god människa, men icke att han var Guds Son eller vår försonare. Han nästan förnekade, att det ens fanns någon syndaskuld, ty människan har rättighet att göra hvad hon vill, då Gud har skapat henne till en fri varelse.

När jag talade om synden såsom ett brytande af Guds vilja, invände han:

»Men hvarför skapade Gud människan sådan att hon kunde falla?»

»Gud skapade människan att hon skulle älska honom», svarade jag, »men all kärlek måste vara fri; man måste hafva rättighet att säga sitt ja eller sitt nej. Och i denna frihet låg fallets möjlighet.»

»Ja, detta låter klart, det kanske är så», svarade han.

Vi talade sedan en stund om Kristus och försoningen, om nya födelsen och frälsningen, och han lyssnade med en viss uppmärksamhet. När jag talade om bönen, sade han sig alldeles hafva lagt bort att bedja.

»Men ni tror, att det finns en Gud», invände jag; »hvarför skulle ni icke då i den nödställda belägenhet, i hvilken ni nu befinner er, vända eder till honom och bedja om upplysning, bedja att han ville gifva eder kunskap om, huruvida bibeln är sann eller icke, och lära eder tro på bibeln, om den innehåller Guds ord, och på Kristus, om han verkligen är Guds Son?»

Han lyssnade till detta och förklarade sig icke hafva något emot, att jag bad med och för honom.

När jag slutat bönen, frågade jag om han ville, att jag skulle komma igen, och hansvarade: »Ja, tack.»

När jag två dagar därefter besökte honom, var han orolig och ängslig. Han sade, att han kände sigklen och nervös. Det föreföll mig, som om han af vårt förra samtal blifvit störd i den falska frid hans otro ingifvit honom. Vi samtalade blott en kort stund, jag sade honom några tröstens ord om hur gärna Herren emottager den, som af hjärtat vänder sig till honom, och att han vill ingen syndares död, utan att han onwänder sig och lefver.

När jag gick, sade jag, att jag gärna ville komma igen, om han så önskade. Han svarade, att han skulle sända bud till mig om några veckor. »Ty», tillade han, »jag lefver nog till in i Maj.»

Jag bad Gud välsigna honom, och så skildes vi åt. Han lefde ej så länge han trott, utan dog omkring en vecka efter mitt sista besök. Jag fick aldrig se honom mer. Det kändes mycket vemodigt, när jag fick dödsbudet.

Afslutning.

Såsom afslutning på dessa min älskade faders Lefnadsminnen vill jag endast tillägga en kortfattad skildring af hans sista sjukdom och hädanfärd.

På våren 1898 började hans hälsa vackla. Han kände allt emellanåt starka reumatiska smärtor i bröstet, krafterna sjönko och gestalten magrade af. Dock ville han ej erkänna, att han var sjuk. Under sommaren tog han hafsbad som alltid förr och fann sig väl däraf, de reumatiska känslorna minskades och han trodde, att han repade sig från en blott tillfällig klenhet. Men han föll alltjämt af, och under hösten mattades han märkbart. Lifskraftig till sinnet, sökte han dock hålla sig uppe och ville ej släppa af något i sitt arbete. Han ansåg sig icke kunna vara sjuk då han nästan inga plågor kände. Till sist lät han dock öfvertala sig att rådfråga en läkare. Detta skedde mellan jul och nyår. Efter gjord undersökning tillrådde läkaren honom att vända sig till en kirurg, hvilken bättre skulle kunna afgöra om sjukdomen, som var af allvarsam art, kunde hjälpas något genom operation.

»Vet du, det känns riktigt skönt, jag tycker mig ha kommit Gud mycket närmare», sade han, när han lämnade doktorn, till den som åtföljt honom dit.'56

Följande söndag, som var nyårsdagen, predikade han i Blasieholmskyrkan och sade efteråt, att han känt sig mycket matt, då han börjat tala, och undrat hur det skulle gå, men så snart han kommit i gång, hade han glömt tröttheten.

Själf var han icke för att låta operera sig, men på de sinas begäran vände han sig dock till en kirurg. Denne förklarade, att här kunde människor ingenting uträtta, en operation var omöjlig. Det var kräfta i lefvern, och sjukdomen hade redan framskridit så långt, att allt troligen skulle vara öfver till sommaren.

Denna dödsdom störde icke hans själslugn, som den närmast gällde. För sin egen ,del var han nöjd, och hans älskade Herres närhet var honom så kännbar. Han tänkte blott på att skona de sina så mycket som möjligt. När han och den af hans närmaste, som åtföljt honom, kommo hem från läkaren och det måste omtalas hvad denne sagt, började han med de orden, uttalade med uppmuntrande röst:

»Det behöfs ingen operation.»

Han ville aldrig se på annat än den ljusa sidan af en sak. Men den svåra sanningen måste dock fram. Han sade den kort och fort liksom för att skynda till trösten och tillade sedan:

»Jag har fått min sista sjukdom, det är klart, men dag och stund bestämmer Herren allena.»

Detta sade han med afseende på läkarens ord, att det ej skulle blifva någon sommar för honom här.

När han såg och kände sin familjs tillbakahållna men oerhörda smärta, sade han ytterligare:

»Kom i håg: 'Den, som älskar fader och moder mer än mig, han är mig icke värd.' Tänk på det!»

Dessa sin mästares ord, som han förstått och gömt i sitt hjärta, så att han genast var redo att lämna allt,157

han höll kärt på jorden för att gå till denne mästare, dit han just fått kallelsen, dessa ord ville han liksom gifva i arf åt dem, han älskade mest, till en varning och en kraft att icke försjunka i den sorg, som förestod.

Följande söndag, den 8 Jan., predikade han återigen; det var på Blasieholmskyrkans trettioförsta årsdag. Och det var sista gången han stod på sin kyrkas predikstol. Hans röst var svag, och han talade med tydlig ansträngning. Själf anade han kanske liksom åhörarne, att han höll sin sista predikan, dock antydde han ej detta på minsta sätt. Han tyckte aldrig om att röra upp känslorna hvarken hos sig eller andra. Ett ytterligare bevis härpå var, att han aldrig under sjukdomstiden talade med sina närmaste om sin bortgång. Det var endast i den dagliga, gemensamma aftonbönen, som han häntydde därpå. Då bad han om att kunna taga blott ett ögonblick i sänder, att få lefva som om hvar dag vore den sista, samt att vara redo att möta Herren hvilket ögonblick som helst, och ofta tackade han sin Frälsare, som brutit dödens makt. Efter den första svåra stunden, då sanningen om hans tillstånd först blef fullt klar för hans omgifning, bemödade sig alla om att vara som vanligt, och lifvet i hemmet gick sin gilla gång. Gud gaf kraft därtill, och förvisso var det bönhörelse. Den älskade sjuke satte värde på detta och uttryckte också sin glädje öfver att allt fick vara så stilla.

Söndag afton den 15 Jan. var det nattvardsgång i Blasieholmskyrkan, och han deltog i den med hela sin familj. »Min älskade kyrka!» sade han halfhögt och såg sig omkring, där han satt i bänken. Det hvilade en särskild glädje och frid öfver honom den aftonen. Han brukade alltid säga, att hvarje gång hanI5B

firade nattvard, tänkte han på den stora nattvarden i himmelen, och nu visste han, att han snart skulle få deltaga i den. En salig förkänsla af att inom kort få skåda sin älskade Frälsare ansikte mot ansikte uppfyllde honom, när han för sista gången böjde knä vid ett jordiskt nattvardsbord, och däraf kom den ljusa frid, som lyste fram ur hans drag.

I början bar det emot för hans verksamma ande att lämna arbetet, som var honom så kärt. Men en dag sade honom några af hans vänner, att det nu var hans plikt att spara sina krafter. Han tyckte om dessa ord, ty de lärde honom se saken på ett nytt sätt.

»Det är skönt att ha rättighet till att hvila», sade han.

Sedan afstod han från tanken att predika, upphörde så småningom med sina sjukbesök och det ena efter det andra, som tröttade honom. Läsningen med nattvardsbarnen ville han dock icke lämna. Med den fortsatte han ända till veckan före påsk, då han gaf sina lärjungar lof öfver helgen och stämde möte med dem den 10 April; men när den dagen kom, låg han för döden.

Han klagade aldrig öfver något, men att det var med stor saknad han lämnade sin verksamhet, framgår af ett och annat yttrande, som kunde undfalla honom. En dag efter slutad nattvardsläsning i kyrkans sakristia sade han till en af vaktmästarne:

»Min kära kyrka! Jag är glad, att jag åtminstone får vara i sakristian.»

Till en god vän och ämbetsbroder, som besökte honom en gång under sjukdomen, sade han:

»Det är en fara att vår verksamhet för Herren kan bli oss kärare än Herren själf, och då är det godt att bli tagen afsides.»159

Han var i det längsta närvarande vid Evangeliska Fosterlandsstiftelsens styrelsesammanträden, där han var ordförande, och en gång, när han gick dit, sade han:

»Det är en glädje, att jag får gå dit.»

Han satt gärna tyst för sig själf under de sista månaderna, sof ganska mycket och talade föga, men dock föreföll honom tiden aldrig lång. Ett par gånger sade han:

»Det är så lyckligt, en sådan här sjukdomstid, att vara tagen undan på det här sättet. Jag sitter och talar vid min Herre, och så kommer det för mig bibelspråk och psalmverser.»

En gång sade han till en af sina närmaste, som kom in till honom:

»Nu har jag talat vid Herren om min skola och min kyrka och bedt om förlåtelse för alltihopa, för allabrister.»

I de rum, där han mest vistades, hade han framme porträtt af dem bland hans närstående, som gått före honom in i evigheten, och af några vid hvilkas dödsläger han stått. Ett textadt språk, som han fick under sin sjukdom, ville han ha upphängdt framför sin vanliga sittplats. Det lydde så: »Frid vare eder! Jag lefver och I skolen lefva.»

Aldrig visade han den ringaste oro hvarken för döden eller de smärtor hans svåra sjukdom kunde medföra.

»Jag är så tacksam, så länge jag slipper plågor», sade han lugnt.

Och han slapp få mycket däraf, och det han måste bära, bar han utan skymt af klagan. Ofta fick ingen veta, att han hade ondt, förr än han uttryckte sin glädje öfver att det lindrade.

Den 25 Febr. inföll hans födelsedag, då han fyllde 65 år. På morgonen, innan han stigit upp, hälsadesi6o

han med sång af K. F. U. K:s sångkör. Sedan under dagens lopp kommo en mängd gratulationer, dels personligen framförda, dels sända med blommor eller bref. Han var dock för klen att själf mottaga mer än några få af dem,

som kommo för att lyckönska honom. Det besök, som kanske rörde och gladde honom mest, var en deputation från hans nattvardsbarn under gångna år. De hade gjort en stor insamling för afbetalandet af Blasieholmskyrkans skuld och ville sålunda visa sin tillgifvenhet genom att söka uppfylla en af sin lärares varmaste önskningar. Penningarne jämte namnlistor öfverlämnades högtidligt af deputa-tionen. En af deltagarne hade författat följande poem för detta tillfälle:

»En hälsning från nattvardsungdomen»

»Det lider så sakta mot solnedgång, och helgemålsklockorna ringa. I rymden hörs dallra en vespersång, och tonerna sakta förklinga.

Hur stilla och ljuflig är aftonfrid! De doftande blommorna somna. Och nattliga famnen sig öppnar vid, bekymmer och oro de domna.

Så följer i lifvet en solnedgång, då aftonen sänker sig neder. Och själen hör ekot af sabbatssång, och evighetsstämning sig breder.

Ett evighetsskimmer din panna bär, men än till den vårliga skara du talar om honom, som sanning är, och anden skall ordet förklara.i6i

Din stämma ej klingar kraft som förr, men vekt är det vårliga sinne. Och vidare öppnas hvar hjärtedörr, hvar stund blir ett evighetsminne.

Ett tack från de unga, som ha dig kär, ett tack från din nattvardsskara! Hur riklig blir skörden, ditt sade bär, skall evighetsljuset förklara.

Må aftonens klarhet bli ljuf och lång, tills evighetsklockor dig kalla! Må härlig bli lefnadens solnedgång! Hos Gud få vi möta dig alla.»

Anna H—m.

Insamlingen uppgick till något öfver 11,000 kr. Denna summa jämte en mängd frikostiga gåfvor, hvilka på födelsedagen och under sjukdomstiden för öfrigt skänktes till kyrkan af årets nattvardsbarn och många andra vänner till den sjuke, räckte fullkomligt till att betäcka skulden. Då sjukdomstiden led mot sitt slut, fick min fader höra af kyrkans kassör, att som ställningen då var, vore skulden betald med 2,000 kronors öfverskott. Så hann han se sin kyrka skuldfri och rönte däraf ett bevis på, att Guds välsignelse äfven i det yttre hvilade öfver hans lifsverk in i det sista.

Hans högsta önskan i detta lifvet hade allt ifrån ungdomstiden varit att vinna själar för Guds rike. Mången uppmuntrande bekräftelse på, att denna hans önskan blifvit fylld, fick han ofta emottaga och särskildt rikt under sin sista sjukdom, då mer än ett tack nådde honom från sådana, som genom honom fått blicken fäst på Kristus. Han gladdes åt allt detta med osökt ödmjukhet, ty han visste hvems verket var: icke hans utan Guds. Därför såg han blott till sin Frälsare, tacksam för uppfyllelsen af sin ungdoms bön att

»få vara ett redskap och blott ett redskap» (se dagboksutdraget för den 22 Mars, sid. 23).

Hans krafter sjönko gradvis och hastigt. En kväll i veckan före påsk höll han sin sista aftonbön i familjekretsen, sedan orkade han det icke mer. Under sjukdomstiden hade han vid dessa tillfällen endast läst några bibelverser och bedit en kort bön. Texterna han valde voro dem, som han talat öfver i början af sin predikoverksamhet. En af de första kvällarne, sedan han hört läkarnes utsago, läste han 103 psalmen: »Lofva Herren min själ och allt det i mig är lofve hans heliga namn.» Och full af segervisshet och värme var hans röst.

Vid påsken blef han märkbart sämre, dock gick han ännu uppe. På långfredagens afton fick han besök af en nära släkting och kär barndomsvän. Med henne talade han om, att det var just på den dagen för 47 år tillbaka som hans hjärta fått frid med Gud. Han satt så trött och svag och orkade ej säga mycket, men lugn och fridfull var han till sinnes. Den besökande hade med sig några verser, som hon fått på en begrafning kort förut och nu läste upp

för honom. De lydde så:

ijag lefver och vet, huru länge — hvad tröst!

Jag lefver tills Gud vill mig kalla;

jag lyssnar så glad till hans ljufliga röst

och lämnar så omsorger alla

och lutar mig trygg till hans sköte.

Jag vandrar och vet hvart den vandringen bär —

den bär till Guds eviga rike;

den bär till min Jesus, min Frälsare kär,

den vännen förutan sin like;

den bär ock till skaran för tronen.163

Jag dör, men jag vet ock livad tid som det sker —

det sker den behagliga tiden;

det sker då ej jordlifvet gagnar mig mer —.

Se då blir det slut uppå striden,

när Herren sitt hemlof mig gifver.

Hvad mer vill jag veta, är detta ej nog

till tröst för de kommande dagarf

Den vän, som min synd och min dom på sig tog,

hvar dag mig på vägen ledsagar;

så målet jag lyckligt skall hinna.»

Dessa verser tyckte han mycket om och ville höra dem igen.

»Det är alldeles min sinnesstämning, jag skrifver under hvart enda ord», sade han.

Lördagen den 8 April måste han intaga sängen. På söndag kväll vid I/2 8-tiden hölls i Blasieholmskyrkan efter gudstjänsten en bönestund för dess döende pastor. Han hade haft några oroliga dygn, då han sofvit illa, men just vid den tid, då hans vänner begynte bedja för honom, verkade ett rogifvande läkemedel, som han fått; han somnade lugnt och sof med få afbrott hela natten och halfva därpå följande dag. När han sedan vaknade, frågade han hur mycket klockan var samt efter dag och datum. Det var måndagen den i o April, den dag då han stämt möte med sina nattvardsbarn första gången efter påsk. Sedan talade han just intet mera och svarade blott ja och nej, då han tillfrågades om något. Han låg mest med slutna ögon i halfvaken dvala ända till tisdag kväll. Ofta under sista dagen knäppte han händerna öfver bröstet som till bön, och på så sätt visade han äfven, att han uppfattade, när 2I3 psalmen lästes för honom.

Mot kvällen öppnade han ögonen till hälften, och andetagen blefvo svaga. Alla samlades kring hansbädd, där han så stilla lyftes mot evigheten. Döden kom så mildt, utan rosslingar och dödsarbete, hans annalkande var som en ängels. Den döendes ögon slöto sig till sist af sig själfva med ett uttryck af den skönaste hvila. Tydlig och förnimbar för alla om-kringstående var en mäktig känsla af den himmelska världens närhet. Mången har hört den bortgångne från predikstolen säga: »Måtte vi i vår sista stund kunna med sanning säga: Kristus är mitt lif, och döden är min vinning!» Hans fridfulla och lyckliga död blef liksom ett Guds Amen till dessa ord.

Den djupa stillhet, som härskade kring det liflösa stoftet, bröts slutligen af en bön full af tack till Gud. Det var en

af min faders bästa vänner, som uppsände den, sedan han med oss bevittnat den saliga hemfärden.

Under de dagar, som följde innan begrafningen, den 17 April, hvilade min fader i sin kista i ett rum prydt med unga granar. Tillfälle bereddes för hvem som ville, att taga ett sista farväl af den döde, och under de dagar han låg på bår var det nästan en ständig ström af tysta besökande, hvilka kommo för att kasta en afskedsblick på de välkända anletsdragen, nu präglade af en fridfull döds majestätiska ro. Och alltmer täcktes hans bädd af doftande blommor. Han hvilade med händerna knäppta öfver bröstet, och som stöd för dessa låg hans bibel. Så höll han för alla, som inträdde i hans dödsrum, sin sista predikan, stum, men vältalig om det, som utgjort hans glädje och hans styrka i lifvet och i döden, nämligen Guds ord och bönen.

I ungdomsåren mäktigt dragen af Jesu Kristi kärleks kraft, han tidigt blef ur mörkret tagen till ljus, där sedan hem han haft. En glans från korset öfvergöt hans lif, som framgångsrikt förflöt.

Han lefde Jesu hjärta nära, och aldrig blef hans eget kallt. Han sökte främst sin Herres ära, och Kristus var hans ett och allt. Till Honom stod hans själ i bön, och nåd var hans begärda lön.

På egen kraft han aldrig byggde, i Jesu namn blott gick han fram, Hans Herre honom öfverskyggde, och därför blef han lyckosam. Hans blick var full af mod och hopp, ty den var klar och riktad opp.

Och mötte han förlust på vägen, blef han ej tyngd af lönlös sorg, blef blott i bönen mera trägen och sökte Gud, sin tillflykts borg, förtröstansfullt på barnavis — han därför sluta fick med pris.

Och när till sist med hälsa bruten han klart förstod att tiden led, till Frälsaren blott närmre sluten han såg så nöjd hur dagen skred. Han öfverlät sig trygg åt Gud och lyddes efter dödens bud.

Det kom så mildt i kvällens timma. Hans död blef stilla, full af ro, dess udd han aldrig fick förnimma, den bruten var af Kristustro. Som domnad bölja slår mot strand, så sakta löstes stoftets band.

När anden sig till flykt beredde, blef slocknad blick så fridfullt ljus, och himmelsk ro kring allt sig bredde vid sista andetagens sus. Ett skimmer öfver dragen log — han gick till lifvet, när han dog.

Kring anden ljuder hälsningspsalmen nu sjungen af Guds änglakör — på stoftet hvilar segerpalmen, och fridens lilja bredvid gror. Med händer knäppta öfver bröst han bidar Mänskosonens röst.Han smakar hvad vi ännu ana: Fullkomlig frälsning, lugn i hamn. Hans lif, hans död oss kraftigt mana till alltid öppen Frälsarfamn. Den famnen gifver tröst och stöd, den bär igenom lif och död.

var missions framgång där ute, trots nederlag».

Några minnesord till mina nattvardsbarn. Andra uppl. Haft 1,50, kart. 1,80, klotb. 2,50.

»De afse att införa den unge i själfva bibelordet, och förf. har på ett särdeles lyckligt sätt förstått att förena korthet och tydlighet med det hjärtligt tilltalande. Vi kunna icke annat än varmt rekommendera denna bok».

Ny födelse — nytt lif. Haft. 20 öre. Hvad Gud vill. 15 öre.

Tro. Haft. 20 öre.Små traktater.

N:o i. Lid och timgäll! N:o 2. Lef för Gud! N:o 3. Väx till i alla stycken i honom! N:o 4. Var trogen intill döden! N:o 5. Kom! N:o 6. Fly! N:o 7. Beräkna bekostningen! N:o 8. 6¾>-a¾- klar för evigheten! N:o 9. Trotsa icke Gud! N:o 10. Lefver du med ditt hjärta i världen? N:o II. Ar Jesus din? N:o 12. Äger du frid? N:o 13. Förbida. Herren! N:o 14. Herren har sitt öga på alla människor. N:o 15. Själens törst efter lefvande Gud. N;o 16. Z¾» «_j/a sången. N:o 17. ICämpa trons goda kamp! N:o 18. Se på Jesus! N:o 19. Det himmelska barnaskapet. N:o 20. Vaken! N:o 21. Ä¾ <to wot. áV- ofvan! N:o 22. Vägen, sanningen och lifvet. N:o 23. Blifven ordets görare! N:o 24. Kommen och låtom oss vandra i Herrens ljus!

Fördelade på sex serier: i:sta seriell, innehållande 20 st. af traktaterna 1—4. Andra uppl. 50 öre. 2:dra serien, innehållande 20 st. af traktaterna 5—8. Andra uppl. 50 öre. 3:dje serien, innehållande 20 st. af traktaterna 9—12. Andra uppl. 50 öre. 4:de serien, innehållande 16 st. af traktaterna 13 —16. 50 öre. 5:te serien, innehållande 16 st. af traktaterna 17—20. 50 öre. 6:te serien, innehållande 16 st. af traktaterna 21—24. 50 öre.

Dessutom hafva från andra förläggare utkommit följande af G. E. Beskow författade arbeten, som kunna erhållas genom Fosterlands-Stiftelsens Bokhandel:

Reseminnen från Egypten, Sinai och Palestina 1S59—1S60. Med 32 planscher och tvenne kartor. Tionde uppl. Pris: häftad 2,50, nb. 4,53.

Sabbatsstunder i Blasieholmskyrkan. Predikningar öfver Svenska Kyrkans nya Högmessotexter. Första årgången, 2 delar, hvardera à 3 kronor. Andra årgången, 2 delar, hvardera à 3 kronor.

Evangelii=PostiIIa. Predikningar öfver Sön- och Plelgdagarnes Evangelier. 4 häften à 1,50.Petri Epistlar, till uppbyggelse i tron och gudaktigheten, utlagda och förklarade. Pris: häftad 2,25, inb. 2,75, i klotband 3,50.

Tio Andliga Föredrag. Pris: 1 krona.

Passionsbilder. Strödda betraktelser till sjelfpröfning. Pris: 75 öre-

Herren är Ofversteprest. Betraktelser öfver Ebreerbrefvets 9:e kapitel. Pris: häftad 80 öre, v. b. 1,15, klb. 1.50.

Den uppståndne. Predikningar öfver påsktexterna. Pris : haft. 1,50, v. b. 2 kr., fint klb. 2,73.

Kristi återkomst. Pris: 1 kr.

Några betraktelser öfver Lektor P. Waldenströms skrift: Om försoningens betydelse. Pris: 40 öre.

Hvem är Frälsaren och hvad har han uträttat ? Ett ord till Lektor Waldenström och Komminister Ekman. Pris 35 öre.

Om försoningsnåden. Med anledning af Lektor Waldenströms skrifter. Pris: 25 öre.

Är Kristus din Konung? Pris: 15 öre.

Hvad är ditt mål? Pris: 10 öre.

Sånger om Jesu namn. Pris: 20 öre.

Melodier till sånger om Jesu namn. Pris: 15 öre.

Musik till sånger om Jesu namn. Pris: 2,50.Nytt till Julen 1899.

Lefnadsminnen

af hof predikan ten G. E. Beskow.

Af honom själf upptecknade.

Haft. 1.50; klotb. 2.50.

Frideborg.

Folkkalender för igoo af pastor B. Wadström med bidrag- af flere författare. 34:de årg. Riktill. Kart. i kr.; klotb. 1.75.

Varde ljus!

111. Missionskalender för 190 af docenten

A, Kalmodin, med bidrag- af flere författare.

8:de årg. Haft. 1 kr.; kart. 1.25.

Korn åt små fåglar.

Kristlig barnkalender for 1900 af L. S.f med

bidrag af flere författare och med illustr, af

Jenny Nyström-Stoopendal.

34:de årg. Haft. 1.25; kart. 1.50.

På himlastigen.

Ny och fullständig öfvers, af E. Prentiss' »Stepping Hea venward» af G. S. Löwenhielm. Haft. 2 kr.; kart. 2.50; klotb. 3 kr.

Genom mörka dalar.

Berättelse ur lifvet af P. D. von Blomberg. Haft. 1.25; kart. 1.50-

Den store läkaren.

Berättelse af HJ. Thorne. Haft. 75 öre; kart. 1 kr.

Fem små fågelungar.

Berättelse for smått folk af Agnes Gibbeme. Med illustr. Haft. 75 öre; kart. 1 kr.

Den heliga historien

af Alf?'. Edershelm. Siette och sjunde delarna à 1.50. Med sjunde delen, som kommer att åtföljas af kartor, register och

förf. porträtt, är detta värderika arbete fullständigt utkommet.

Ur minnet och dagboken.

Anteckningar från åren 1848—97 af

B. Wadström. Andra delen, haft. 3 och 4 à 1 kr. Hela delen inb. i klotb. 5.50.

Berättelser ur lifvet

samlade af C. O. Rosenius.

5;e och 6;e haft. à 25 öre. Alla sex

häftena bundna i 2 band à 1 kr.

Den heliga nattvarden

af kyrkoh. Rich. I\Iarkgren. Haft. 1 kr ; inb. 1.25.

Jesu blod

af W. Reid. Haft. 50 öre.

Ruts historia

af biskop A. Oxenden. Haft. 35 öre;

kart. 50 öre.

Missionsbibliotek:

N:o 14. Ett skönt dagsarbete i ett tårarnas

och trångmålens land af missionär Klenze.

Haft. 75 öre.

N:o 15. I ensamheten på en af Söderhafs-Öarna af fru Patern.

Till modern från en mormoder.

af Fanny Tuxen, förf. af »Till bruden från en silfverbrud». Haft. 1 kr.; kart. 1.25.

Af Gud — till Gud.

Af T. H. Svarteugren, förf. af »Det är

fullkomnadt».

Haft. 75 öre; inb. r kr.

Om bibelläsning och huslig andakt.

Röster ur den äldsta kristna kyrkan. Haft. 40 öre.

Jag och mitt hus vilja tjäna Herren.

Betraktelser för det kristliga lifvet af

pastor Z.. Kaiser,

Haft. 60 Öre; kart. 80 öre.

Kristus lefver!

Af dr. Fr. Wilh. Krumniache?-Haft. 1.50; halffr. b. 2.50.

Minnesord till de unga

under konfirmationstiden af G. Weitbrechi. Kart. 75 öre; klotb. 1 kr.

Bref till en sörjande vän.

Haft. 25 öre.

Hafva vi i vårt protestantiska land någon särskild anledning att

vara på vår vakt emot

katolicismen och dess förvillande

läror?

Af pastor Carl Skog. 25 öre.

Stockholm, Central-Tryckeriet, 1S99.